

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE'DEKİ BANKACILIK
SEKTÖRÜNÜN YAPILANMASI VE RİSK
YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Gökçen GENCER

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Cihat KARTAL

EKİM-2019

KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE'DEKİ BANKACILIK
SEKTÖRÜNÜN YAPILANMASI VE RİSK
YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Gökçen GENCER

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Cihat KARTAL

EKİM-2019

KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Dr. Öğretim Üyesi Cihat KARTAL danışmanlığında Gökçen GENCER tarafından hazırlanan “Türkiye’deki Bankacılık Sektörünün Yapılanması Ve Risk Yönetimi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim dalında Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.../.../20..

Danışman (Başkan)

Unvanı Adı Soyadı

.....

Jüri üyesi

Unvanı Adı Soyadı

.....

Jüri Üyesi

Unvanı Adı Soyadı

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

(Unvan, Adı Soyadı)

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye’deki Bankacılık Sektörünün Yapılanması Ve Risk Yönetimi ” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

Gökçen GENCER

Tarih

İmza

ÖZET

Bankalar; yaşadığımız yüzyıl içerisinde fon arz edenlerle fon talep edenleri bir araya getiren önemli finansal kuruluşlar arasında yer almaktadır.

Globalleşmenin artmasıyla gelişmekte olan ülkelerin ekonomik istikrarlarını sürdürmeleri oldukça zorlaşmıştır. Bu bağlamda başta ülkenin üretken kapasitesini artıran, ekonomik büyüme ve kalkınmada rol oynayan bankaların yapısı gerçekleştirilen reformlarla sağlamlaştırılmaya çalışmıştır.

Bu reformların yanında ele alınması gereken hususlardan birisi de bankacılık riski ve yönetimi kavramıdır. Dünyanın gelişen ekonomilerinde yaşanan finansal istikrarsızlıklar, sınırsız sermaye hareketliliği çerçevesinde ele alındığında risk yönetimine duyulan ihtiyacı da gözler önüne sermiştir. Bu durum tüm dünyada uluslararası alanda kabul görmüş uzlaşıları ortaya çıkarmıştır. Ortak düzenlemelere yer verip riski en aza indirgeyen bu uzlaşılar Basel Komitesinin oluşmasında da etkin bir rol oynamıştır.

Bankacılıkta riskin ölçümü ve yönetimi, doğru tutulan muhasebe kayıtlarına yönelik analizlerle sağlanmaktadır. Tutulan muhasebe kayıtlarının ortak hesaplama sistemleri sayesinde güvenilirliği de artmıştır. Muhasebe bilgi sisteminin gelişmesi sonucunda manipülatif raporların da önüne geçilmiş bankalar tarafından yayınlanan raporların kontrolü de etkin bir hale getirilmiştir.

Bankacılıkta risk ve yönetimine yönelik olan bu çalışma, ortak uzlaşılarla yer vererek güçlü finansal yapıların oluşturulması amacını taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık Risk Yönetimi, Bankacılık, Risk.

ABSTRACT

The banks are among of today's most important financial institutions that brings together who demand funds and supply funds.

With the increase in globalization, it has become very difficult for the developing countries to maintain their economic stability. Increase the productive capacity of the country especially in this context, the structure of banks that play a role in economic growth and development has worked to consolidate with the reforms.

One of the issues to be addressed alongside these reforms is the concept of banking risk and management. Financial instability in the developing economies of the world shows the need for risk management when considered within the framework of unlimited capital mobility. This situation has created internationally accepted compromises all over the world. This compromises, which minimize risks and include common arrangements, have played an active role in the formation of Basel committee.

The measurement and management of risk in banking is provided by analysis of accurate accounting records. The reliability of the accounting records has been increased through common calculation systems. As a result of the development of accounting information system, manipulative reports were prevented and the control of reports published by banks became effective.

This study focuses on risk and management in banking and aims to create strong financial structures by incorporating common consensus.

Key Words: Banking Risk Management, Banking, Risk.

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

BDDK: Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu

BIS: Uluslararası Ödeme Bankası

BIST: Borsa İstanbul

CVA: Kredi Değerleme Ayarlamaları

ES: Beklenen Kayıp

FSB: Finansal İstikrar Kurulu

IRB: Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım

KGK: Kamu Gözetim Kurumu

KKR: Karşı Taraf Kredi Riski

KPMG: Denetim Vergi ve Danışmanlık Şirketi

LAC: Kayıp Karşılama Sermaye

LCR: Likidite Karşılama Oranı

NSFR: Net İstikrarlı Fonlama Oranı

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

OPEC: Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı

QIS: BIS Sayısal Etki Çalışması

RCAP: Düzenleme Tutarlılığı Değerlendirme Programı

SYR: Sermaye Yeterlilik Rasyosu

TAO: Türk Anonim Ortaklığı

TBB: Türkiye Bankalar Birliği

TCMB: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TMSF: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

TSPB: Türkiye Sermaye Piyasası Birliği

TTK: Türk Ticaret Kanunu

VaR: Riske Maruz Değer

YEP: Yeni Ekonomi Programı

YP: Yabancı Para

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’de TBB’ne Göre Bankaların Sınıflandırılması	17
Tablo 2. Türk Bankacılık Sektörü Başlıca Finansal Büyüklükleri 31.12.2018(Milyar TL).....	23
Tablo 3. GSYH Ve Türk Bankacılık Sektörü Gelişimi.....	24
Tablo 4. Varlıkların Risk Ağırlıkları Ve Risk Grupları	50
Tablo 5. Basel II Risk Ölçüm Yöntemleri	58
Tablo 6. BDDK Tarafından Hazırlanan Yol Haritası	60
Tablo 7. Güçlendirilmiş Sermaye Çerçevesi: Basel II’den Basel III’e	66
Tablo 8. Düzenlemelerin Aşamalı Olarak Kullanılmaya Başlanması	70
Tablo 9. Sermaye Taslağı Düzenlemesi.....	71
Tablo 10. Basel IV Düzenlemelerinin Amaçları.....	77
Tablo 11. Bilanço Dışı İşlemler	82
Tablo 12. Seçilmiş YP Bilanço Kalemleri (Milyar Dolar)	83
Tablo 13. Döviz Pozisyonu (Milyar Dolar)	83
Tablo 14. Seçilmiş Bilanço Kalemleri	84
Tablo 15. Mevduat Ve Mevduat Dışı Kaynaklar (Milyar TL).....	86
Tablo 16. Avrupa Birliği Ve Türkiye Bankacılık Sektörü Seçilmiş Göstergeleri (2017).....	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Banka Sayıları	22
Şekil 2. Risk Çeşitleri.....	26
Şekil 3. Belirsizliğin Dağılımı	27
Şekil 4. Riskin Etkisi.....	27
Şekil 5. Risk Yönetim Çerçevesi	29
Şekil 6. Basel Kriterlerine Göre Risk Çeşitleri	30
Şekil 7. Bankacılık Risk Çeşitleri	31
Şekil 8. Basel II Düzenlemesinin Unsurları.....	57
Şekil 9. Türk Bankacılık Sektörünün Aktif Büyüklüğü ve Aktif Büyüklüğün GSYH'ya Oranı.....	81
Şekil 10. Türk Lirası Kalemlerinin Bilanço İçindeki Payı.....	82
Şekil 11. Bankacılık Sektörü Dışa Açıklık	84
Şekil 12. Krediler (GSYH' ya oran, yüzde).....	85
Şekil 13. Mevduat (GSYH'ya oran, yüzde).....	85
Şekil 14. Kredi/Mevduat (Yüzde).....	86
Şekil 15. Öz kaynaklar (Milyar Dolar)	87
Şekil 16. Bankacılık Sektörü (GSYH'ya oran, yüzde, 2017)	88
Şekil 17. Sermaye Yeterliliği Oranı	90
Şekil 18. Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı.....	90
Şekil 19. Risk Ağırlıklı Varlıklar	91

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKA VE BANKACILIK

1.1.BANKA TANIMI VE BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ	2
1.1.1.Dünyada Bankacılığın Gelişimi	2
1.1.2.Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi	3
1.2.BANKALARIN KURULUŞU	5
1.2.1.Banka Kuruluş İzni Alınması	6
1.2.2.Kurucularda Aranılan Şartlar	6
1.2.3.Bankaların Faaliyete Geçmesi	7
1.2.4.Bankaların Faaliyet Konuları.....	8
1.2.5.Bankaların Temel İşlevleri.....	9
1.2.5.1.Mali Aracılık	9
1.2.5.2.Kaynaklara Akışkanlık (Likidite) Sağlamak.....	10
1.2.5.3.Kısa Süreli Fonları Uzun Vadeli ve Büyük Ölçekli Fonlar Haline Dönüştürmek	10
1.2.5.4.Ulusal Para Politikasının Etkinliğini Artırmak	10
1.2.5.5.Kaydi Para Yaratmak	11
1.2.5.6.Hizmet İşlevi	11
1.3.BANKALARIN SINIFLANDIRILMASI	11
1.3.1.Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar	11
1.3.1.1.Milli Sermayeli Bankalar	12
1.3.1.2.Yabancı Sermayeli Bankalar	12
1.3.2.Bankacılık Kanununda Tanımlanan Bankalar	12

1.3.3.Genel Olarak Banka Türleri.....	13
1.3.3.1.Merkez Bankası.....	13
1.3.3.2.Kalkınma Bankaları	13
1.3.3.3.Yatırım Bankaları.....	14
1.3.3.4.Katılım Bankaları	15
1.3.3.5.Mevduat Bankaları	16
1.3.3.6.Özel Bankacılık.....	18
1.3.3.7.Perakende Bankacılık.....	18
1.3.3.8.Toptancı Bankacılık	19
1.3.3.9.Holding Bankacılığı	19
1.3.3.10.Kıyı Bankacılığı	19
1.3.3.11.İnternet Bankacılığı.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ VE BANKACILIK RİSK YÖNETİMİ

2.1.TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ	21
2.1.1. Günümüzde Bankacılık Sektörü	22
2.2.BANKACILIKTA RİSK YÖNETİMİ	25
2.2.1.Risk Yönetimi Kavramı	27
2.2.2.Bankalarda Risk Yönetiminin Amacı Ve Süreci	28
2.3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSK ÇEŞİTLERİ.....	29
2.3.1. Basel Kriterlerinde Yer Alan Bankacılık Riskleri	31
2.3.1.1.Piyasa Riski	31
2.3.1.2.Kredi Riski	35
2.2.1.3. Operasyonel Risk	36
2.3.2. Bankacılık Riskleri	37
2.3.2.1. Finansal Riskler.....	37
2.3.2.2. Faaliyet Riskleri	38
2.3.2.3. Bilanço Dışı İşlemler.....	39
2.4. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSKLERİN TANIMLANMASI VE ÖLÇÜLMESİ	40
2.5. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSK ANALİZİ	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI RİSK YÖNETİMİ STANDARTLARI

3.1.ULUSLARARASI ÖDEMELER BANKASININ (BIS) ORTAYA ÇIKMASI	43
3.2.BASEL KOMİTESİ	44
3.3. BASEL UZLAŞILARI	46
3.3.1.Basel I Uzlaşısının Ortaya Çıkışı.....	47
3.3.1.1.Basel I Kriterlerinin Özellikleri	48
3.3.1.2.Sermayenin Bileşenleri	49
3.3.1.3.Risk Ağırlıkları	51
3.3.1.4. Standart Oran	53
3.3.1.5. Basel I Standartlarının Piyasa Riskine Göre Genişletilmesi	53
3.3.1.6. Basel I'e Yönelik Eleştiriler.....	54
3.3.2. Basel II Uzlaşısı	55
3.3.2.1. Basel II Uzlaşısının Özellikleri	56
3.3.2.2. Basel II Düzenlemesinin Unsurları	56
3.3.2.2.1. Birinci Yapısal Blok: Minimum Sermaye Yükümlülüğü.....	57
3.3.2.2.2. İkinci Yapısal Blok: Sermaye Yeterliliği Denetimi	58
3.3.2.2.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini	58
3.3.2.3. Basel II'nin Bankacılık Sektörüne Etkileri	59
3.3.2.4. Basel II Uzlaşısına Yönelik Eleştiriler.....	62
3.3.3. Basel III Uzlaşısı.....	62
3.3.3.1. Basel III Uzlaşısının Temel Amaçları	64
3.3.3.1.1. Daha Nitelikli Sermaye	64
3.3.3.1.2. Niceliği Arttırılmış Sermaye	65
3.3.3.1.3. Sermaye Tamponu Düzenlemesi.....	66
3.3.3.1.4. Risk Bazlı Olmayan Kaldıraç Oranı.....	67
3.3.3.2. Basel III Uzlaşımın Getirdiği Yenilikler.....	67
3.3.3.2.1. Sermaye	67
3.3.3.2.2. Karşı Taraf Riskinin Düzenlenmesi	67
3.3.3.2.3. Kaldıraç Oranı	67
3.3.3.2.4. Döngüsellik ve Sistemik Risk	68
3.3.3.2.5. Likidite Oranları	68

3.3.3.3. Basel III Uzlaşısına Geçiş Düzenlemeleri.....	69
3.3.3.4. Basel III Kriterleri Hakkında Değerlendirme	71
3.3.3.5. Basel III Uzlaşısına İlişkin Eleştiriler	72
3.3.4. Basel IV Uzlaşısı	73
3.3.4.1. Basel IV Düzenlemesinin Ana Unsurları.....	74
3.3.4.2. Basel IV Uzlaşısı Hakkındaki Değerlendirmeler.....	77

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSK YÖNETİMİ KAPSAMINDA BASEL KRİTERLERİNİ TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE MUHTEMEL ETKİLERİ

4.1. MEVCUT DURUM ANALİZİ.....	79
4.2. BDDK GÖRÜŞ VE DEĞERLENDİRMELERİ.....	88
4.3. BASEL KRİTERLERİ SONRASI YAPILAN DÜZENLEMELER	91
4.4. BASEL KRİTERLERİNİN ETKİLERİ.....	94
SONUÇ.....	96
KAYNAKÇA	99

GİRİŞ

Bankacılık sektörü, ülke ekonomisinin temelinde yer alan finansal kuruluşların başında yer alır. Bu bağlamda bankaların esas görevi, tasarruf sahiplerinin biriktirdikleri fonları yatırımcılara kanalize ederek; ülke ekonomisine katkı sağlamaktır. Aynı zamanda bankalar kaydi para da yaratarak ekonomik faaliyetlerin hareketlenmesinde aktif rol oynamaktadır.

Ülkelerin ürettikleri mal ve hizmet sayısını belirten büyüme ve kalkınma terimleri güçlü bir bankacılık sisteminin kurulmasıyla yakından ilişkili olmuştur. Bu durumdan hareketle sermayenin ülkeler arasında serbest bir şekilde dolaşması ‘risk’ faktörünü ortaya çıkarmıştır.

Tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik krizler, başta bankacılık sektörünü etkilemiş; risk kavramını da önemli bir hale getirmiştir. Bir sistemin temelden yeniden düzenlenmesi anlamına gelen yapısal reformlar ise bu durumda uluslararası ortak düzenlemeleri barındıran Basel Kriterlerini ortaya çıkarmıştır.

Verilen bütün bu bilgiler ışığında bu çalışmanın amacı, bankacılık sektörünün diğer birçok sektörden farklı olarak riskli yapısını ele alan Basel I, II, III ve IV ışığında gelişmiş bir sermaye piyasası yaratmaktır. Buradan hareketle çalışma dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, banka tanımı ve bankacılığın gelişimi, türleri ele alınmıştır. İkinci bölüm ise, genel olarak bankacılık sektörü konusuna detaylıca yer vermiş olup; risk yönetiminin bir banka için öneminden bahsetmiştir.

Üçüncü bölüm, bir önceki bölümde yer verilen ortak düzenlemeleri ele alan Basel Uzlaşılarının doğuşunu, özelliklerini, kendi içinde karşılaştırmasıyla detaylandırmıştır. Çalışmanın son bölümü ise Basel Uzlaşılarını somut bir şekilde ele alıp değerlendiren Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu’nun görüş ve değerlendirmesi ışığında bir durum analizine yer vermiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKA VE BANKACILIK

1.1.BANKA TANIMI VE BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ

“Banka” kelimesi, İtalyancada “Masa, Tezgah” anlamına gelen “Banca” kelimesinden türeyerek Türkçe’ye ve diğer ulusların dillerine küçük değişikliklerle yerleştirilmiştir (Perry-Ryder, 1965: 45).

Bankacılığın tam olarak tanımını yapmak oldukça güçtür. Bunun sebebi çeşitli ülkelerde yer alan banka faaliyetlerinin birbirinden farklı olması, gelişen teknoloji karşısında bankalara yüklenen misyonların giderek karmaşık bir yapıya dönüşmedir. Bu yüzden günümüzde bankalar için yapılan pek çok farklı tanımlama mevcuttur (Artun, 1983: 11).

Genel bir ifadeyle “Banka” kavramını, “Mevduat toplayan, bu mevduat ile birlikte kendi öz kaynaklarını ekonominin değişik kesimlerindeki finansal gereksinimleri karşılamak için çeşitli şekillerde kredi olarak veren; para ve para yerine geçen menkul değerlerle iş yapan, yanı sıra kambiyo ve saklama hizmeti veren, endüstriyel ve ticari işletmeler kuran veya kurulanlara ortak olan ve sıralanan bu faaliyetlerle ilgili diğer her türlü ticari ve finansal hizmetleri sunan finansal güven işletmeleri” olarak tanımlayabiliriz (Vurucu-Arı, 2017: 21).

Bankalar, yapmış oldukları finansal aracılık faaliyetleriyle atıl durumdaki fonları harekete geçirerek ticari ve ekonomik anlamda sermaye birikimi oluşumunu sağlamaktadırlar. Yatırılan mevduatlar, kredi şeklinde yeniden dağıtılarak ekonomik hayattaki para yaratma sürecine katkı sağlarlar. Böylece kaydi para yaratma misyonlarıyla fiyat mekanizmasına etki edebilmektedirler (<https://ekonomihukuk.com/para-banka/ticari-bankalar-ve-kaydi-para-yaratma-sureci/> Erişim Tarihi 25.05.2018).

1.1.1.Dünyada Bankacılığın Gelişimi

Bankacılığın tarihine bakıldığında ticaret kadar eski olduğu görülmektedir. M.Ö. 2000’li yıllarda Sümer ve Babil’lerde yapılan bankacılık faaliyetlerini, tuğla üzerine yazılmış tabletlerden öğrenmekteyiz. Hammurabi Kanunlarında M.Ö. 19.

Yüzyılda bankacılıkla ilgili işlemlere ve maddelere yer verilmektedir. On kadar maddenin borç-alacak ilişkisiyle ilgili olduğu görülmektedir (Binatlı, 1966: 151-152).

Hammurabi Kanunlarında banka işlemlerinin nasıl yürütüleceği, komisyonların nasıl belirleneceği, borçların nasıl tahsil edileceği konusunda hükümlere yer verilmektedir. Babil uygarlığına ait kil levhaların bazılarında kredi işlemleri ile ilgili senetler bulunmaktadır. Bu levhalar birkaç nüsha olarak yazılmış ve pişirildikten sonra mabette veya kentın belge arşivlerinde saklanmıştır. Bu dönemlerde hukuksal müessese olarak kefalet karşılığı kredi işlemlerine ve arazi ipoteline de rastlanmaktadır (Vurucu-Arı, 2017: 23).

Cenova kentinde özellikle 12. Yüzyılda bankalar önemli faaliyet göstermişlerdir. İlerleyen süreçte, Cenova'da ilk bankayı, Cenova bankerleri bir araya gelerek kurmuşlardır. Akdeniz'in diğer şehirlerinde de İtalyanlar bankalar kurmaya başlamışlardır. 1609'da Hollanda'da, 1619'da Hamburg'ta, 1694'te Londra'da, İtalyan'lardan sonra, modern bankacılığın öncüleri sayılan ilk bankalar kurulmuştur. Avrupa'nın diğer şehirlerinde 18. Yüzyılda bankalar kurulmaya devam etmiştir. Ardından bu şehirlerde çalışmakta olan bankalar, faaliyetlerini kolaylaştırmak ve işbirliği yapmak için aralarında takas odaları kurmuşlardır (Atay, 2003: 2-3).

1656 yılında kurulan Stockholm Bankası ilk banknotu çıkarmıştır. 1894 yılında kurulan İngiltere Bankası ise banknot emisyonunu geliştirmiştir (Müftüoğlu, 1989: 3).

1.1.2. Türkiye'de Bankacılığın Gelişimi

Osmanlı döneminde ticaret hayatının etkin işlemesine rağmen 19. Yüzyılın ortalarına kadar bankacılık faaliyetleri gelişmemiştir. Bu sebepler arasında Osmanlı döneminde halkın büyük çoğunluğunun tarımla uğraşması, askerlik mesleğini yapanların sayıca fazla olması, vergilerin ise aynı olarak toplanması gösterilebilmektedir. Bu durum ekonominin gelişmemesi sorununu ortaya çıkararak malın malla değişimini esas kılmıştır (Sümer, 2016: 488).

Osmanlı'da ilk banka 1847'de Galata Bankerleri tarafından kurulmuştur. İstanbul Bankası adıyla kurulan bu banka kalıcı olmamış, 1852 yılında tasfiye edilmiştir (Yetiz, 2016: 110).

Bu süreç, 1856 yılında İngiliz sermayesiyle Osmanlı Bankası'nın kurulmasıyla devam etmiştir. Merkezi Londra'da bulunan bu banka, Fransız sermayedarların katılımıyla 1863'te "Bank-ı Osmani-i Şahane" adını almıştır (Bayraktar, 2002: 71).

Osmanlı döneminde kurulmuş olan ilk ulusal sermayeli banka ise 1861 yılında Mithat Paşa tarafından kurulan "Memleket Sandıkları" olmuştur. Ayrıca 1868 yılında Mithat Paşa tarafından kurulan "Emniyet Sandığı" 1888 yılında yine Mithat Paşa tarafından kurulan Ziraat Bankasıyla birleştirilmiştir. Böylelikle Ziraat Bankası temelini Osmanlı döneminde atıp; günümüzde de varlığını sürdüren en köklü kamu kuruluşlarından birisi olmuştur (Yazıcı, 2000: 8).

Cumhuriyet dönemiyle de bankacılığın geliştirilmesi çabası ön plana çıkmış, bu doğrultuda 1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi ile önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlar doğrultusunda Atatürk'ün de şahsen katılımı ile 1924'te "Türkiye İş Bankası" kurulmuştur (Artun, 1983: 42).

1923-1933 yılları arasında çok sayıda yerel bankanın da kurulmuş olduğu görülmektedir (Bakan, 2001: 32). Örneğin, Devlet tarafından sanayi sektöründe uğraşanlara kredi vermek amacıyla 1925'te "Sanayi ve Maadin Bankası" kurulmuştur.

1930'da mali piyasayı düzenlemek ve banknot çıkartma yetkisini de taşıyan "T.C. Merkez Bankası" anonim şirket statüsünde kurulmuş; 1931 yılında da faaliyete geçmiştir (Keyder, 2001: 41).

Banka hukukunun temel yasalarından biri hiç kuşkusuz ki Bankalar Kanunu'dur. Ülkemizde 1933 yılında kabul edilen ve üç yıl yürürlükte kalan 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu ilk Bankalar Kanunu olarak nitelendirilebilir. İkincisi 1936 yılında kabul edilen ve yirmi iki yıl yürürlükte kalan 2999 sayılı Bankalar Kanunu'dur. Türk bankacılığında yeni bir devir açtığından şüphe edilmeyen 7129 sayılı Bankalar Kanunu'nda 28 ve 70 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnameler ile önemli değişiklikler yapılmıştır (TBB, 1998).

Daha sonra, 25.04.1985 tarihinde 3182 sayılı Bankalar Kanunu kabul edilmiştir. 2001 yılında çıkartılan 4672 sayılı kanun ile mevcut değişiklikler yapılmıştır. Günümüzde ise 2005 yılında kabul edilen 5411 sayılı kanun kullanılmaktadır (Atay, 2003: 5).

1.2.BANKALARIN KURULUŞU

Finans sektörünün temel taşı olan bankalar, fon arz eden tasarruf sahipleri ile fon talebi olan işletme ve kişileri, bir araya getiren kurumlar olup, tüm dünyada ve ülkemizde faaliyet göstermektedir. Bankalar ülke ekonomilerinde önemli görev ve fonksiyonlara sahiptir. Bankaların ekonomilerde önemli olmasının temel nedeni, bankaların fon kaynaklarının, halktan toplanan mevduat ve katılım fonlarıyla oluşturmasıdır. Bankalar yüksek borç kaldıraç oranlarına sahip olması nedeniyle sermayelerinin de çok üstünde borçlanabilmektedirler. Bankacılık sektöründe yaşanan sorunlar tüm tasarruf sahiplerini ve piyasada faaliyet gösteren tüm aktörleri olumsuz etkilemektedir. Bu gibi nedenlerle bankaların kuruluş, faaliyete başlama, şube açma, faaliyet ve tasfiyeleri özel düzenlemelerle sağlanmıştır (Güney, 2013: 59).

Bu düzenlemelerin en önemlisi de hiç kuşkusuz ki 5411 sayılı Bankacılık Kanunudur.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun yedinci maddesine göre Türkiye'de kurulacak bir bankanın (Bankacılık Kanunu md. 7);

- Anonim şirket şeklinde kurulması,
- Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve nama yazılı olması,
- Kurucularının bu kanunda belirtilen şartlara haiz olması,
- Yönetim Kurulu üyelerinin bu kanunun kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen nitelikleri ve planlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek mesleki tecrübeye haiz olması,
- Öngörülen faaliyet konularının planlanan mali, yönetim ve organizasyon yapısı ile uyumlu olması,

- Nakden ve her türlü muvazaadan (hileli durumdan) arı olarak ödenmiş sermayesinin en az otuz milyon Türk Lirası olması (Kuruluş için gerekli olan asgari sermaye, her yıl Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan yıllık üretici fiyat endeksinin iki katının gerektirdiği miktarı geçmemek üzere kurul kararıyla artırılabilir),
- Ana sözleşmenin bu kanun hükümlerine uygun olması,
- Kurumun etkin denetimini engellemeyecek şeffaf ve açık bir ortaklık yapısı ve organizasyon şemasına sahip olması,
- Öngörülen faaliyet konularına ait iş planlarını, kuruluşun mali yapısı ile ilgili projeksiyonlarını sermaye yeterliliğini de içerecek şekilde, ilk üç yıl için bütçe planını ve yapısal örgütlenmesini gösteren bir faaliyet programını iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi de dahil olmak üzere ibraz etmesi, şarttır.

1.2.1.Banka Kuruluş İzni Alınması

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun altıncı maddesine göre *“Türkiye’de bir bankanın kurulmasına veya yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye’de ilk şubesinin açılmasına, bu kanunda öngörülen şartların yerine getirilmesi kaydıyla kurulun en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınacak kararlar ile izin verilir. İzin için yapılacak başvurulara ve iznin verilmesine ilişkin usul ve esaslar, Kurulca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. İzne ilişkin karar, başvurunun yapıldığı ya da başvuruda eksiklik bulunması halinde, istenilen bilgi ve belgelerin tamamlandığı tarihten itibaren üç ay içinde ilgiliye bildirilir. Eksikliklerin altı ay içinde giderilmemesi halinde başvuru geçersiz hale gelir”*(Bankacılık Kanunu md. 6).

1.2.2.Kurucularda Aranılan Şartlar

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun sekizinci maddesinde kurucuların taşıması gereken şartlar sıralanmıştır. Buna göre banka kurucularının şu şartları taşıması gerekir (Bankacılık Kanunu md. 8):

- Ağır hapis gerektiren suçlardan, yüz kızartıcı suçlardan, vergi kaçakçılığından hüküm giymemiş olması,

- Müflis olmaması veya konkordato ilan etmemiş olması,
- Fona devredilmiş olan bankalarda nitelikli paya sahip olmaması veya kontrolü elinde bulundurmaması,
- Yönetim ve denetimi fona intikal eden veya bankacılık yapma ve mevduat ve katılım fonu kabul etme izin ve yetkileri kaldırılan kredi kuruluşlarında, fona intikalinden veya bankacılık yapma ve mevduat ve katılım fonu kabul etme izin ve yetkileri kaldırılmadan önce nitelikli paya sahip olmaması veya kontrolü elinde bulundurmaması,
- Gerekli mali güç ve itibara sahip bulunması,
- İşin gerektirdiği dürüstlük ve yeterliliğe sahip olması,
- Tüzel kişi olması halinde, risk grubu ile birlikte ortaklık yapısının şeffaf ve açık olması şarttır.

1.2.3.Bankaların Faaliyete Geçmesi

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun onuncu maddesine göre "*Bankaların kuruluş kavramıyla bankaların faaliyete geçmesi kavramları ayrıdır. Buna göre kuruluş izni ya da Türkiye'de şube açmak için izin alan bir bankanın beyanname vererek kuruldan bir de faaliyet izni alması gerekmektedir. Kanunun on birinci maddesine göre verilen faaliyet izinleri Resmi Gazetede yayınlanır. Kararın ilk izin başvurusunun yapıldığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde verilmesi gerekir. Faaliyete geçme başvurusunun izin tarihinden itibaren dokuz ay içinde yapılması zorunludur*"(Bankacılık Kanunu md. 10).

Kuruluş izni almış olan bankaların faaliyete geçebilmesi için (Bankacılık Kanunu md.10);

- Banka sermayesinin nakit olarak ödenmiş ve planlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek düzeyde olması,
- Kurucuları tarafından kanunun yedinci maddesinde belirtilen asgari sermayesinin yüzde onu tutarındaki sisteme giriş payının en az dörtte birinin fon hesabına yatırıldığına dair belgenin ibraz edilmesi,

- Bankanın faaliyetlerinin kurumsal yönetim hükümlerine uygunluğunu sağlaması ve yeterli personel ve teknik donanımına sahip olması,
- Banka yöneticilerinin, kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen niteliklere haiz olması,
- Kurulca banka yöneticilerinin ve oluşturulan kadronun faaliyet konularını yürütebilecek yeterliliğe sahip olduğu kanaatine varılması gerekir.

1.2.4.Bankaların Faaliyet Konuları

Bankaların faaliyet konuları 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun dördüncü maddesi ile düzenlenmiştir. Faaliyet konuları şunlardır (Bankacılık Kanunu md.4):

- Mevduat kabulü,
- Katılım fonu kabulü,
- Nakit ve gayri nakit her cins ve surette kredi verme işlemleri,
- Nakit ve kaydi ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri,
- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri,
- Saklama hizmetleri,
- Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri,
- Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri,
- Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri,
- Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri,
- Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri,

- Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri,
- Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri,
- Yatırım danışmanlığı işlemleri,
- Portföy işletmeciliği ve yönetimi,
- Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı,
- Faktoring(mal ve hizmetten doğan alacakların faktoring şirketine devredilmesi) ve fortfaiting (vadesi henüz gelmemiş ihracattan doğan alacağın fortfaiting kuruluşlarınca alınması) işlemleri,
- Bankalar arası piyasada para alım satım işlemlerine aracılık,
- Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri,
- Kurulca(BDDK)belirlenecek diğer faaliyetler.

1.2.5.Bankaların Temel İşlevleri

Temel ekonomik işlevleri mali aracılık olan bankalar, ülke ekonomilerinde fon arz ve fon taleplerini artırarak finans piyasalarının nitelik ve nicelik yönünden gelişmesine dolaylı katkı sağlamaktadır (Okay, 2013: 23).

Her ülkede ekonomik sistemlerin ve sektörel yapıların farklı olması nedeniyle ülkelerde farklı örgütlenme ve faaliyet hacmine sahip olan bankaların, ulusal ve/veya uluslararası ekonomilerde sahip oldukları ortak özellikleri ve işlevleri aşağıda ele alınmıştır (Vurucu-Arı, 2017: 74).

1.2.5.1.Mali Aracılık

Bankalar, bir ekonomide fon fazlası ve fon açığı olan kesimleri finansal işlemler yoluyla bir araya getirir. Bu durum fonların tasarrufçulardan yatırımcılara aktarılması yoluyla gerçekleşir (İbicioğlu, 2006: 5).

Böylelikle bankalar, fon arz edenler ve fon talep edenler arasında köprü vazifesini yerine getirmektedir.

1.2.5.2.Kaynaklara Akışkanlık (Likidite) Sağlamak

Bankalar farklı zaman ve farklı tutarlarda kaynak toplayıp; bu kaynakları ihtiyaç sahiplerine yine farklı zaman ve tutarda dağıtarak kredi olarak verebilmektedir. Bu şekilde fon talep eden yatırımcılar bankaların bu işlevi sayesinde bankalardan arzu ettikleri düzeyde fon temin ederek yatırımlarını gerçekleştirebilmektedirler (Ayanoglu, 2013: 4).

Yatırım kararlarının alınmasına destek sağlayan bankacılık sektörü, paranın transfer sürecine katkı sağlayarak kaynaklara akışkanlık sağlar.

1.2.5.3.Kısa Süreli Fonları Uzun Vadeli ve Büyük Ölçekli Fonlar Haline Dönüştürmek

Bankalar, tasarruf sahipleriyle fon ihtiyacı olanları buluşturup kredi veren kuruluşlardır. Ayrıca bankalar milyonlarca kişinin küçük tasarruflarını bir havuzda toplayıp sayıları binlerle ölçülen girişimcilere aktarırlar. Bu sırada bankalar tasarruf sahiplerinin yatırdıkları kısa vadeli fonları kısa, orta, uzun vadeli olarak ekonomiye aktarırlar (Parasız, 2014).

Özellikle büyük yatırım kararlarını uygulamaya koyacak olan girişimciler açısından uzun vadeli krediler büyük önem arz etmektedir. Bankalar sahip olduğu bu işlev sayesinde girişimcilerin uzun vadeli kredi bulabilme zorluklarını ortadan kaldırmaktadır. Yapılan yatırımlar ekonomik hayatın gelişimine katkı sağlarken; girişimcilerin uzun vadede ödeyecekleri kredilerle de yatırım kararları çok daha rahat bir şekilde verilebilmektedir.

1.2.5.4.Ulusal Para Politikasının Etkinliğini Artırmak

Bir ekonomide yer alan bankacılık sisteminin gelişmesindeki temel sebep etkin bir para politikasıyla sağlanır. Merkez bankalarının kullandığı para politikası araçları; açık piyasa işlemleri, faiz hadleri, karşılık oranları, reeskont politikası gibi uygulamalardır. Bu araçlar ancak gelişmiş bir bankacılık sistemi sayesinde ekonomi üzerinde etki gösterirler (Vurucu-Arı, 2017: 76).

1.2.5.5.Kaydi Para Yaratmak

“Kaydi Para” ya da “Banka Parası”, “Maddi varlığı olmayan, yalnızca bankaların hesaplar arasında karşılıklı alacak veya borç kaydı düşülmek suretiyle yarattığı bir ödeme aracı olarak” tanımlanabilir. Elektronik bankacılığın gelişmesi ile ekonomide banknotun (nakit para) daha az dolaştığı, ödemelerin yaygın olarak bankalarda hesaptan hesaba aktarma yolu ile yapıldığı günümüzde, vadesiz mevduat hesapları üzerine keşide edilen çekler, elektronik havale sistemleri ve kredi kartları en yaygın kullanım alanına sahip kaydi para örnekleridir (Vurucu-Arı, 2017: 76).

Bankalar, gerçekleştirdikleri faaliyetler sonucunda yarattıkları kaydi parayla tedavüldeki para stokuna etki ederek; fiyat mekanizması üstünde kontrol sahibi olurlar. Banka haricinde diğer işletmelerin ise kaydi para yaratmak gibi bir misyonu yoktur (Babuşçu, 1997: 58).

1.2.5.6.Hizmet İşlevi

Günümüzde artan teknolojiyle birlikte bankaların sunmuş olduğu hizmet işlevinin de önemi artmıştır.

Özellikle bireysel bankacılığın gelişmesiyle birlikte, müşteri ihtiyaçlarının belirlenmesi, sorunlarının çözümü ve müşterilerine hızlı bir şekilde ulaşılması önemli bir hal almıştır (Okumuş-Bozbay-Dağlı, 2010: 90).

1.3.BANKALARIN SINIFLANDIRILMASI

Bankaları farklı kriterlere göre sınıflandırmak mümkündür. Örneğin; bankaları hukuki yapıları, sermayelerinin kaynağı, verdikleri kredinin vadeleri, şube sayısı gibi faktörlerle ele alıp; kategorize edebiliriz.

1.3.1.Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar

Sermaye kaynaklarına göre sınıflandırma bir anlamda bankaların kuruluş sermayelerinin yerli ve/veya yabancı kaynaklara göre sınıflandırılmasıdır. Sermaye kaynaklarına göre bankalar ikiye ayrılır. Bunlar milli sermayeyle kurulan bankalar ve yabancı sermayeyle kurulan bankalardır(Atay, 2003: 5).

1.3.1.1.Milli Sermayeli Bankalar

Adından da anlaşılacağı üzere, sermayesi Türk parası olarak konulan ve sermayenin yönetimi Türklere ait olan bankalardır. T.C. Ziraat Bankası, Türkiye Kalkınma Bankası, Halk Bankası gibi bankalar milli sermayeli bankalara örnek olarak verilebilir (<https://www.bankalar.org/kurumsal-sermayeli-bankalar/> Erişim Tarihi 20.07.2018).

1.3.1.2.Yabancı Sermayeli Bankalar

Sermayesinin çoğu ya da tamamı yabancılara ait olan bankalardır. Örneğin, ING Bank, HSBC Bank, Citibank. Aynı zamanda bu bankalar yatırım yaptıkları ülkenin de bankacılık sektöründeki gelişimine ve kalkınmasına katkı sağlamaktadırlar (Bumin, 2007: 27).

1.3.2.Bankacılık Kanununda Tanımlanan Bankalar

Bankalar, faaliyetlerine göre Mevduat, Katılım, Yatırım ve Kalkınma bankaları olarak yer almaktadırlar. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun üçüncü maddesinde bankalar (Bankacılık Kanunu md. 3);

- Mevduat bankaları, kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren,
- Katılım bankaları, özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren,
- Kalkınma ve yatırım bankaları, mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren, kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleridir, şeklinde tanımlanmıştır.

Bankacılık Kanunu'na göre yapılan sınıflandırma bankaların faaliyet alanları ve amaçları ile ilgilidir. Bir başka sınıflandırma ise yine bankaların faaliyet alanları ve amaçlarına bakıldığında genel olarak banka türleri olarak yer alabilmektedir.

1.3.3.Genel Olarak Banka Türleri

Bankacılık, konusu ve işlevine göre birkaç grup üstünde değerlendirilmektedir. Bu başlıkta ‘‘bankaların bankası’’ sıfatıyla Merkez Bankası başta olmak üzere ilk olarak akla gelen banka türleri ele alınacaktır.

1.3.3.1.Merkez Bankası

Merkez Bankası, 11 Haziran 1930 tarihinde bir anonim şirket olarak kurulmuş; 1931 tarihinde de faaliyete başlamıştır. Dünyadaki merkez bankalarının üstlendiği görevler ülkenin mevcut yapısına göre farklılık gösterse de modern bir merkez bankasının yerine getirmesi gereken görevler vardır. Bu görevlerin en başında fiyat istikrarını sağlamak yer alırken; para ve kur politikalarını düzenlemek, finansal istikrarı sağlamak ve banknot basımını gerçekleştirmek gibi görevler de mevcuttur. Ancak Merkez Bankası’nın tüm bu görevlerinin temelindeki nihai amacı fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmektir. Bu amacı gerçekleştirmek için Merkez Bankası’nın birtakım hedefler belirleyip politika araçları kullanması gerekir. Merkez Bankası’nın kullanmış olduğu bu araçlar arasında açık piyasa işlemleri, reeskont oranları, zorunlu karşılıklar yer alır (<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkinda/Genel+Bakis> Erişim Tarihi 15.08.2018).

Merkez bankaları, ticari bankalardan sonra toplumdaki gerek ekonomik gerekse de sosyal gelişmelerin sonucunda ortaya çıkmıştır (Öçal, 1990: 29).

Dünyadaki ilk merkez bankası İsveç’teki Riksbanktır. Riksbank, hükümete borç vermek, ticari takas işlemlerini yürütmek amacıyla 1668’de bir anonim şirket şeklinde kurulmuştur(Eğilmez, 2018: 101).

1.3.3.2.Kalkınma Bankaları

Kalkınma Bankaları, hükümet tarafından yapılacak olan ekonomik kalkınmayı sağlamak için finansman açığını gidermek amacıyla kurulan bankalardır. Özellikle sermaye piyasalarının gelişmemiş olduğu, az gelişmiş ülkelerde yeni yatırım alanlarını teşvik ederek sanayileşme sürecine katkı sağlamak adına kurulmuşlardır. Mevduat toplama yetkileri olmayan kalkınma bankaları, kaynaklarını

uluslararası finansal kuruluşlardan aldıkları krediler, yardımlar yoluyla oluşturmaktadırlar (Karahanoğlu, 2015: 1668).

Ülkemizde faaliyet gösteren kalkınma bankaları ise şunlardır:

- İller Bankası
- Türkiye Kalkınma Bankası
- Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
- Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank)

1.3.3.3.Yatırım Bankaları

Yatırım bankaları, “Menkul değer ihraç etmek suretiyle uzun vadeli fon sağlamak isteyen şirketlerle, tasarruflarını menkul değerlere yatırmak isteyen gerçek veya tüzel kişiler arasında aracılık yapan, tasarrufların firmaların piyasaya sürdüğü hisse senedi ve tahvillere kanalize olmasını sağlayan aracı kurumlar şeklinde” tanımlanmaktadır (T.B.M.M. Araştırma Merkezi, 2015: 3).

Yatırım bankaları, sermaye piyasasının gelişmiş olduğu ülkelerdeki değerlendirilmeyen atıl kapasitedeki fonları harekete geçirme konusunda işletmeler ve tasarruf sahipleri arasında bir köprü işlevi görmektedir. Yatırım bankaları müşterilerin finansal bilançolarını inceleyip gerekli duruma uygun seçenekler sunmaktadır.

Ülkemizde BDDK'nın bankalar listesinde “Kamu Yatırım Bankası” grubunda yer alan tek banka, İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi (TAKASBANK)'dir. Ocak 1992'de Borsada gerçekleşen işlemlere ilişkin menkul kıymetlerin takası ve saklama yetkisi, Borsa İstanbul ve üyelerinin ortaklığı ile kurulan İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.'ne verilmiş ve banka bu tarihte faaliyete geçmiştir. 1996 Ocak ayından itibaren de banka, İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (TAKASBANK) adıyla bir sektör bankasına dönüşmüştür (Vurucu-Arı,2017:47).

1.3.3.4.Katılım Bankaları

“Özel Finans Kurumları” adıyla 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı kararname ile kurulan katılım bankaları ülkemizde faizsiz bankacılığın ilk adımını oluşturmuştur. Tasarruf sahibi ve banka arasında “kar zarar ortaklığı sözleşmeleri” şeklinde kurulan ilişki, bu bankaların bankacılık sektöründe önemli bir paya sahip olmasına ve katılım bankacılığının öneminin günümüzde de artarak devam etmesine sebep olmaktadır (Er-Uysal, 2012: 3-4).

Dini gereklilikler doğrultusunda dünyada ve ülkemizde halkların büyük çoğunluğu faiz gelirin kayıtsız kalmaktadır. Bu nedenden dolayı bankacılık sektörüne yönlendirilmeyen fonlar atıl kalabilmektedir. Bu durumun oluşması ekonomi ve tasarruf sahipleri açısından bir kayba sebep olmaktadır. Katılım bankalarının kuruluş amacı faiz gelirinden uzak duran tasarruf sahiplerinin sahip oldukları fonları değerlendirerek ekonomiye katkı sağlamaktır. Katılım bankaları ticari bankalar gibi müşteriye kredi kullanırken doğrudan nakit ödeme yapmazlar (Doğan, 2013: 84).

Katılım bankalarındaki işleyiş şu şekildedir;

Katılım bankaları fon ihtiyacı duyan kişiler adına fatura karşılığı kendi satın alma işlemini yapmaktadır. Daha sonra vadeli şekilde kişiye vade farkı ve kar payı eklenerek taksitler halinde tekrar satış yapılmaktadır. Böylece ihtiyaç duyulan fon karşılığında malın satışı yapıp, müşteri bankaya karşı borçlandırılmış olup ticaret gerçekleştirilir (Doğan, 2013: 84-85).

Diğer tüm bankaların Türkiye Bankalar Birliği’ne üyeliği zorunlu iken; katılım bankaları Türkiye Katılım Bankaları Birliği üyesidir. BDDK verilerine göre ülkemizde halen faaliyet gösteren katılım bankaları Albaraka Türk Katılım Bankası Anonim Şirketi, Kuveyt Türk Katılım Bankası Anonim Şirketi, Türkiye Finans Katılım Bankası Anonim Şirketi, Türkiye Emlak Katılım Bankası Anonim Şirketi, Vakıf Katılım Bankası Anonim Şirketi ve Ziraat Katılım Bankası Anonim Şirkettir (Vurucu-Arı, 2017: 51).

1.3.3.5.Mevduat Bankaları

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nun üçüncü maddesi Mevduat Bankalarını *“Bu Kanuna göre kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulan bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri”* şeklinde tanımlamıştır (Bankacılık Kanunu md.3).

Mevduat toplayan ve toplamış oldukları bu mevduatı kullandıran mevduat bankaları diğer adıyla ticari bankalar, sanayi ve ticaret kesiminin finansman ihtiyacını karşılar.

Hiç kuşkusuz ki mevduat bankalarının en önemli görevlerinden biri de kaydi para yaratma sistemidir. Kaydi para: bankaya yatırılan mevduatın kanuni karşılık miktarı düşüldükten sonra tekrar kredi olarak verilmesi sonucu oluşan paradır.

Ülkemizde bankalar, sermaye kaynakları ve faaliyetleri yönünden ele alındığında TBB'nin aşağıda yer alan sınıflandırması mevcuttur.

Tablo 1. Türkiye’de TBB’ne Göre Bankaların Sınıflandırılması

MEVDUAT BANKALARI						
Milli Sermayeli Mevduat Bankaları				Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları		
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar	Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar			
-Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	-Adabank A.Ş.	-Arap Türk Bankası A.Ş.	-Bank Mellat			
-Türkiye Halk Bankası A.Ş.	-Akbank T.A.Ş.	-Citibank A.Ş.	-Habib Bank Limited			
-Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	-Alternatif Bank A.Ş.	-Denizbank A.Ş.	-JPMorgan Chase Bank N.A.			
	-Anadolubank A.Ş.	-Deutsche Bank A.Ş.	-Société Générale(SA)			
	-Şekerbank T.A.Ş.	-Eurobank Tekfen A.Ş.	-The Royal Bank of Scotland N.V.			
	-Tekstil Bankası A.Ş.	-Fibabanka A.Ş.	-WestLBAG			
	-Turkish Bank A.Ş.	-Finans Bank A.Ş.				
	-Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş.	-HSBC Bank A.Ş.				
	-Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	-ING Bank A.Ş.				
	-Türkiye İş Bankası A.Ş.	-Turkland Bank A.Ş.				
	-Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.					

Kaynak:http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/banka_listesi.asp

Erişim Tarihi 22.09.2018

KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI		
Milli Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları		Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	-Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası
-İller Bankası A.Ş.	-Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	-Credit Agricole Yatırım Bankası Türk A.Ş.
-Türk Eximbank	-Diler Yatırım Bankası A.Ş.	-Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.
-Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	-GSD Yatırım Bankası A.Ş.	-Taib Yatırım Bank A.Ş.
	-İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	
	-Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	

Kaynak:http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/banka_listesi.asp

Erişim Tarihi 22.09.2018

1.3.3.6.Özel Bankacılık

Özel bankacılık hizmetleri müşteri profillerinin ayrı ayrı analiz edilerek belirledikleri risk ve beklentilere göre oluşturdukları alternatif bankacılık ürünlerinin sunulmasıdır. Bu şekilde kişiye özel bankacılık çözümleri getirilmektedir. Özel bankacılık hizmetleri ayrıcalıklı şubeler ve kişisel danışmanlar tarafından sunulmaktadır (Ayanoglu, 2013: 9).

1.3.3.7.Perakende Bankacılık

Perakendeci bankalar, mevduat sağlama, birey ve kobilere kredi imkanı sağlama, kredi kartları, akreditif kredi açma, yatırımları yönetme ve kontrolünü sağlama gibi pek çok geniş alana yayılmış işlemleri yapmaktadır (Parasız, 2014: 54).

1.3.3.8.Toptancı Bankacılık

Perakende bankacılığın aksine, toptancı bankacılıkta kobi ve bireylerden ziyade büyük çaplı kurumsal firmaların az sayıda ve yüksek hacimli işlemleri gerçekleştirilmektedir (Ayanoglu, 2013: 9).

Toptancı bankalar az sayıda şubelere sahip olmaları sebebiyle, çalışmalarını genellikle finansal merkezlerde sürdürürler.

1.3.3.9.Holding Bankacılığı

Holding bankacılığı, bir bankanın doğrudan ya da dolaylı olarak bir veya birden çok bankaya sahip olması ya da bir bankanın sahip olmuş olduğu sermayenin büyük bir bölümünün bir holdingin kontrolü altında olmasıdır. (www.kursunkalem.com Erişim Tarihi 20.06.2018).

1.3.3.10.Kıyı Bankacılığı

Kıyı Bankacılığı, ülke dışından sağlanan fonların yasa ve yönetmeliklere tabi olmadan serbest bir şekilde kullanılmasıdır. Dünya üzerindeki kıyı bankacılığı örneklerine baktığımızda Bahama Adaları, Bahreyn, Dublin örnek olarak verilebilir (Kaymakçı-Şahin, 2014: 303).

1.3.3.11.İnternet Bankacılığı

Teknolojide meydana gelen hızlı ilerlemeler önemli değişiklikleri ortaya çıkarırken, teknolojik gelişmeler çerçevesinde ele alınan bilgi teknolojileri insanların yaşamlarını önemli derecede etkiler olmuştur.

Dünya ekonomisinin küreselleşmesi ve rekabet koşullarının artması dolayısıyla dinamik pazar yapısında büyük değişiklikler olmuştur. Rekabet avantajı sağlamak ve varlıkların sürdürülmesi amacıyla bankalar internet hizmetlerini geliştirmiştir. Bu doğrultuda internet bankacılığı günümüzde tüm dünyada ve ülkemizde önemli bir gelişme göstermektedir. Nitekim ülkemizde faaliyet gösteren Yapı Kredi Bankası'nın 2017 yılında almış olduğu "Dünyanın En İnovatif Dijital

Bankacılık Ödülü” ve 2017 yılı “Dünyanın En İyi Kurumsal Site Tasarımı Ödülü”
bunun en önemli göstergesidir (www.aa.com.tr Erişim Tarihi 20.06.2018).

İKİNCİ BÖLÜM

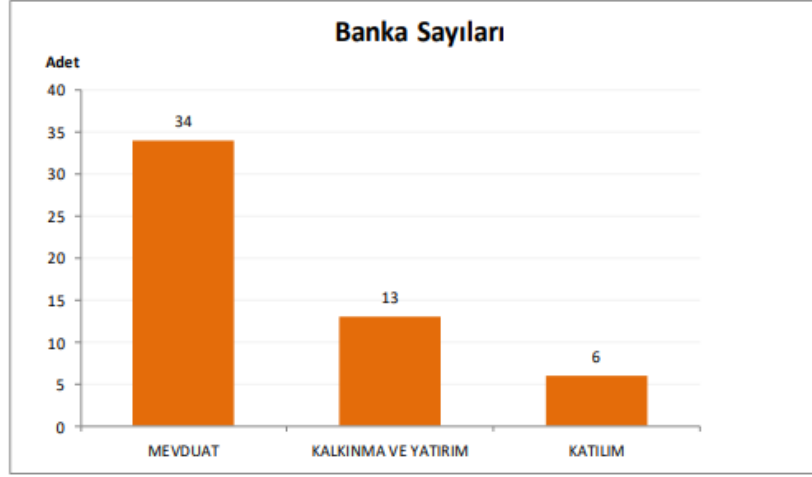
TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ VE BANKACILIK RİSK YÖNETİMİ

2.1.TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ

Osmanlı İmparatorluğu döneminde azınlıklar tarafından sarraflık ve bankerlik şeklinde ortaya çıkan bankacılık faaliyetleri Tanzimat'ın ilanından sonra hız kazanmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan bütçe açıkları ve dış ticaret açıklarını finanse etmek ve Osmanlı ekonomisinde yaşanan gelişmelere paralel olarak Osmanlı devleti ve bankerler tarafından çok sayıda banka kurulmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra başlayan millileşme akımı ile birlikte zaman içerisinde Türk bankacılık sektörü hızlı bir gelişim göstermiştir. Yaşanan ekonomik krizler sonrasında alınan kararlar ve kurulan kurumlar sayesinde Türk bankacılık sektörü modern anlamda sağlam ve güvenilir bir hale gelmiştir. Türk bankacılık sektörü sağlam mali yapısı, ileri teknoloji kullanımı, ürün çeşitliliği, kaliteli ve yaygın hizmet sunumu, etkin düzenleyici ve denetleyici kurumları, yapılan yasal düzenlemeler ve her geçen gün artan mali verileri sayesinde AB ülkelerine giderek yaklaşmaktadır. Türk bankacılık sektörü artan mali verileri sayesinde ilerleyen dönemde uluslararası normlar açısından gelişmiş dünya ülkeleri bankacılık sistemi ile yarışır hale gelecektir (Sümer, 2016: 487- 488).

Günümüzde çağdaş bankacılık sisteminin gerekliliklerini yerine getiren güçlü sermaye yapısına sahip Türk bankacılık sektörü özerk ve etkin düzenleyici ve denetleyici kurumlar gözetiminde sektördeki finansal büyüklüğünü her geçen gün artırarak gelişmeye devam etmektedir. Günümüzde Türk bankacılık sektöründe gelişmiş dünya ülkelerine sunulan tüm bankacılık iş, işlem ve hizmetlerin tamamı gerçek ve tüzel kişilere kaliteli ve yaygın hizmet verilerek sunulmaktadır (Arabacı, 2018: 36-38).

2018 yılı itibari ile Türk bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü GSYH'yı geçmiştir. Günümüzde Türk bankacılık sektöründe toplam 53 banka faaliyet göstermektedir. Bu bankaların dağılımı Şekil 1'de gösterilmiştir (www.bddk.org.tr Erişim Tarihi: 10.05.2019).

Şekil 1. Banka Sayıları

Kaynak: www.bddk.org.tr Erişim Tarihi 10.05.2019

Şekil 1'e göre 34 mevduat 13 Kalkınma ve Yatırım ve 6 Katılım bankası olmak üzere toplamda 53 banka faaliyet göstermektedir. Bu bankaların şube ve personel sayıları şu şekildedir; 3922 Kamu bankaları şubesinde toplamda 66391 personel, 3977 yerli özel banka şubesinde toplamda 73135 personel ve 3666 yabancı banka şubelerinde 68190 personel çalışmaktadır. Kısaca 2018 dönemi sonu itibariyle toplam 11565 banka şubesinde 207716 personel istihdam edilmektedir. Türk bankacılık sektörü 31.12.2018 tarihi itibariyle 3.867 milyar TL aktif büyüklüğüne ulaşırken, Türk bankacılık sektöründeki toplam mevduat rakamı 2.036 milyar TL, kredi tutarı 2.395 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Türk bankacılık sektörünün büyüme potansiyeli AB ülkeleri ile kıyaslandığında büyüme potansiyelinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun ülkenin GSYH'nın artmasıyla birlikte daha yüksek seviyelere çıkacağı ifade edilmektedir (www.bddk.org.tr Erişim Tarihi 10.05.2019).

2.1.1. Günümüzde Bankacılık Sektörü

Günümüzde çağdaş bankacılık sistemi gerekliliklerini yerine getiren Türk bankacılık sektörü güçlü sermaye yapısı, özerk ve etkin düzenleyici ve denetleyici kurulları sayesinde her geçen gün gelişmeye devam etmektedir. Türk bankacılık sektörü bu gün gelişmiş dünya devletlerinde bankacılık sektörüne sunulan bütün hizmetleri ülkemizde gerçek ve tüzel kişilere sunarak sektördeki finansal büyüklüğünü her geçen gün arttırmaktadır. Aynı zamanda 2013 yılı itibariyle Türk

bankacılık sektörünün sektör içerisindeki aktif büyüklüğü GSYH'yı geçmiştir (www.bddk.org.tr Erişim Tarihi 10.05.2019).

Tablo 2. Türk Bankacılık Sektörü Başlıca Finansal Büyüklükleri 31.12.2018(Milyar TL)

	Türk Bankacılık Sektörü
Banka Adedi	53
Toplam Aktifler	3.867 Milyar TL
Öz Kaynaklar	421 Milyar TL
Net Kar	54 Milyar TL
Personel Sayısı	207716
Şube Sayısı	11565

Kaynak: TBB ve BDDK verilerinden elde edilerek oluşturulmuştur.

Tablo 2’de Türk bankacılık sektörü başlıca finansal büyüklükleri gösterilmektedir. Bu veriler doğrultusunda 31.12.2018 tarihi itibariyle ülkemizde toplam 53 bankanın, 11.565 şubede, 207.716 personel ile hizmet verdiği görülmektedir (www.bddk.org.tr Erişim Tarihi 10.05.2019).

Tablo 3. GSYH ve Türk Bankacılık Sektörü Gelişimi

YILLAR	GSYH	Aktifler/GSYH (%)	Kredi /GSYH(%)	Mevduat/GSYH(%)
1998	70.203.147	52,5	20,1	34,5
1999	104.595.916	69,0	20,8	46,1
2000	166.658.021	62,5	20,5	41,1
2001	240.224.083	69,3	17,1	48,8
2002	350.476.089	60,7	16,1	40,6
2003	454.780.659	54,9	15,4	35,4
2004	559.033.026	54,8	18,5	35,3
2005	648.931.712	61,2	23,6	39,1
2006	758.390.785	63,9	28,8	41,2
2007	853.636.235	65,7	32,9	41,8
2008	950.144.254	74,3	38,6	47,7
2009	953.973.862	83,7	39,9	53,2
2010	1.103.749.801	87,1	47,6	55,9
2011	1.297.713.210	87	52,6	53,5
2012	1.416.816.801	87	56,1	54,5
2013	1.567.289.238	87	66,8	60,3
2014	1.749.782.267	98	70,9	60,2
2015	2.338.647.000	101	63,5	53,2
2016	2.608.526.000	105	66,4	55,7
2017	3.106.537.000	105	67,5	55,0
2018	3.700.989.000	104	64,7	55,0

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu verilerinden elde edilerek yaklaşık değerler yazılmıştır.

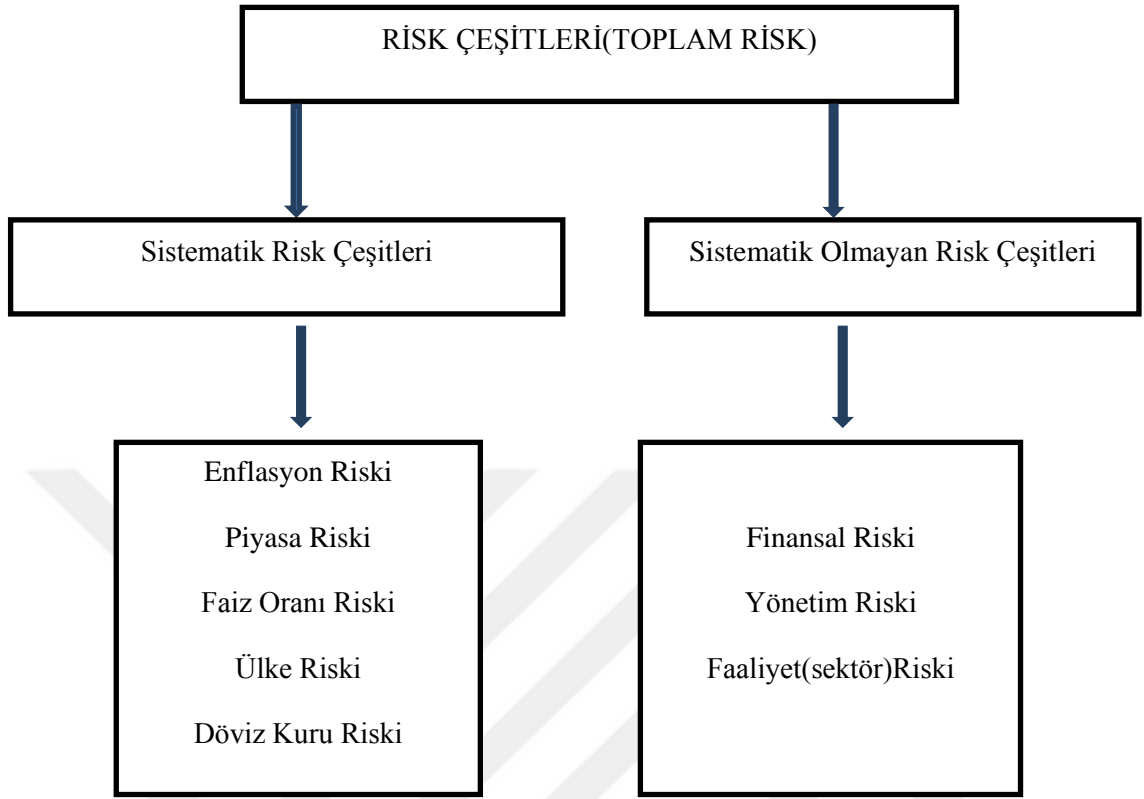
Tablo 3'te GSYH ve Türk bankacılık sektörü gelişimine yer verilmiştir. Türk bankacılık sektörünün gelişimine ilişkin veriler incelendiğinde; Aktif/GSYH oranının 1998 yılında %52,5 seviyelerinde olduğu ve bu oranın günümüzde artış göstererek 2018 yılı itibariyle %104 seviyelerine ulaştığı, Kredi/GSYH oranının 1998 yılında %20,1 seviyelerinde olduğu ve bu oranın günümüzde artış göstererek 2018 yılı itibariyle %64, seviyelerine ulaştığı, Mevduat/GSYH oranının 1998 yılında %34,5 seviyelerinde olduğu ve bu oranının günümüzde 2018 yılı itibariyle %55 seviyelerine ulaştığı görülmektedir. Söz konusu oranlar incelendiğinde Türk bankacılık sektörünün geçmişten günümüze kadar büyüdüğü ve GSYH içerisindeki payını artırarak bankacılık sektörünün GSYH artış oranında daha fazla oranda gelişme gösterdiği görülmektedir.

2.2.BANKACILIKTA RİSK YÖNETİMİ

Günümüz koşullarının getirdiği küreselleşme, gelişen teknoloji gibi etkenler finans piyasalarının temeli olan bankacılık sektörüne geniş sorumluluklar yüklemiştir. Bankalar, bu süreçle birlikte klasik bankacılık anlayışından uzaklaşıp; yeni faaliyet alanlarına yönelmiştir. Hiç kuşkusuz bu yeni faaliyet alanları yapıları gereği birçok belirsizlik ve riski de gündeme getirmiştir. Risk ve belirsizlik kavramları her ne kadar birbirleri yerine kullanılsa da farklı tanımları içermektedir (Özçelik, 2006: 1).

Fransızca kökenli “risque” kelimesinden türetilen risk kavramı en basit tanımıyla herhangi bir işleme ilişkin olarak ortaya çıkması muhtemel gider veya zararların meydana gelmesi sonucunda ekonomik faydanın azalma ihtimalini ifade etmektedir. İşletmeler açısından risk kavramı yapılan işlem ve sözleşmeler nedeniyle işletmenin gelecekte zarara uğrama ihtimali ve tehlikesi olarak tanımlanmaktadır. Riskleri ise sistematik riskler ve sistematik olmayan riskler olarak ikiye ayırmak mümkündür. İşletmeler tarafından öngörülebilir ancak kontrol edilemeyen risklere sistematik risk denilmektedir. Sistematik risk; ekonomi, politik ve sosyal vb. çevresel faktörlerin değişkenliğinden kaynaklanarak işletmeleri etkileyen risklerdir. Genellikle işletmenin iç değişkenlerinden kaynaklanan, işletmeler tarafından kontrol edilebilir riskler ise sistematik olmayan risk olarak adlandırılmaktadır. Sistematik olmayan risk; sadece bir işletmeyi etkileyen diğer firmaları etkilemeyen, finansal

varlıkların bireysel ya da sektörel olarak sahip oldukları risklerdir (Güney, 2013: 177-178).

Şekil 2. Risk Çeşitleri

Kaynak: Zaif, Figen, Açık Öğretim Kitabı, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, Eskişehir, 2013, s.68

Şekil 2’de bankacılık sektöründe yer alan sistematik ve sistematik olmayan risk çeşitleri gösterilmiştir. Bu risk çeşitleri ile ilgili tanımlar bankacılık sektöründe risk çeşitleri başlığı altında incelenmiştir.

Risk, taraflarca kabul edilen veya talep edilen yükümlülüklerin yerine getirilememesi, beklenen olayların gerçekleşmemesi veya beklenmeyen olayların ortaya çıkması durumunda zarar etme ihtimalini ifade etmektedir. Belirsizlik ise, elde edilecek olası sonuçların dağılımıdır. Ve dağılım genişledikçe belirsizlik artmaktadır (Alkın vd., 2001: 105). Risk belirsizliğinin dağılım Şekil 3’te gösterilmiştir.

Şekil 3. Belirsizliğin Dağılımı

Kaynak: Çokgör, Onur, Risk Yönetimi Bilgilendirme, 2016, s.7

Şekil 3'e göre risk ve belirsizlik kavramları arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle yapılan işlemlerde belirsizlik ne kadar yüksek ise risk o kadar yüksektir.

Şekil 4. Riskin Etkisi

Kaynak: Çokgör, Onur, Risk Yönetimi Bilgilendirme, 2016, s.7

Risk kavramının planlanmasına kadar geçen süreç içerisinde risk kavramı ile riskin yaratacağı etki arasında ilişki Şekil 4'te gösterilmiştir. Buna göre risk ile riskin etkisi arasında doğru yönlü ilişki bulunmaktadır. Risk planlanma aşamasında riske atılan kavramların en yüksek risk etkisine sahip olduğu dönem uygulama aşamasından riskin gerçekleşmesine geçiş aşamasında gerçekleşmektedir.

2.2.1. Risk Yönetimi Kavramı

Sermaye piyasalarının gelişmesi, ekonominin gelişip liberalleşmesi, "risk yönetimi" kavramını ortaya çıkarmıştır. Risk kavramı günümüzde yer alan tüm kurumlar için önemli olup; özellikle bankacılık sektörü için ayrı bir çalışma alanı

haline gelmiştir. Risk kavramının bankacılık için ayrı bir öneme sahip olmasında; bankaların kaynak finansmanını farklı şekilde gerçekleştirme durumu yer alır.

Bankalar yabancı kaynaklardan sağladıkları tasarruflar sayesinde yatırım kararları vererek risk alırlar. Bu da bankaların diğer işletmelerden farkını ortaya koymaktadır. Verilen yatırım kararlarının etkinliği sayesinde bankalar faaliyet devamlılığı ve karlılık sağlamaktadır (Güney, 2013: 178).

Risk yönetimi bankalara temelde iki önemli kazanç sağlar. Bunlardan ilki risklerin oluşmasını önleyici tedbirler alınması veya ortaya çıkan risklerin etkilerinin azaltılmasına yönelik faaliyetlerdir. Diğer ise riskler ortaya çıktıktan sonra bu risklerin sebebinin belirlenmesi sonucunda bankanın faaliyetlerinin bir sorunla karşılaşmadan gerçekleştirebilmesi ve kazancın en üst düzeye çıkarılmasıdır (Babuşçu, 2005: 8-9).

Bankaların yaşayacakları herhangi bir sıkıntı tüm ülke ekonomisini etkisi altına alacağından kanun koyucu bankaların riski yönetmelerinde hangi noktalara dikkat edilmesi gerektiğini kanunla düzenlemiştir.

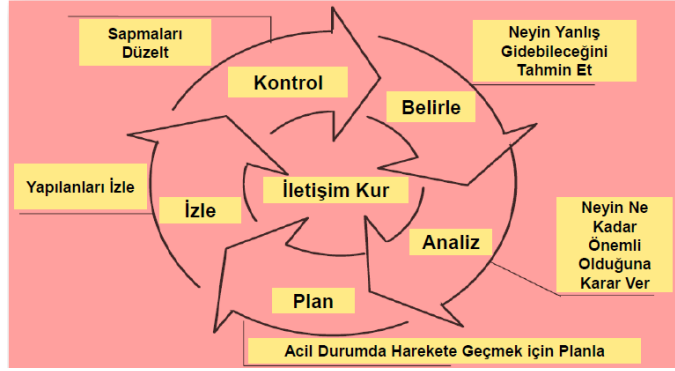
5411 sayılı Bankacılık Kanunu otuz birinci maddesinde “*Bankalar risk yönetimi sistemi kapsamında, risk politikalarını Kurulca belirlenen esaslar çerçevesinde oluşturmak, uygulamak ve raporlamak zorundadır. Risk yönetimi faaliyetleri yönetim kuruluna bağlı olarak çalışacak risk yönetimi birimi ve personeli tarafından yürütülür*” denilerek, bankaların BDDK tarafından belirlenmiş olan doğrultuda risk yönetimi sistemlerini kurmalarının zorunluluğundan bahsetmiştir (Bankacılık Kanunu md. 31).

2.2.2. Bankalarda Risk Yönetiminin Amacı Ve Süreci

Tüm sektörlerde olduğu gibi bankalarda da yapılan en ufak bir işlemin dahi risk olasılığı mevcuttur. Risk ortaya çıktığında riskin etkin bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Bir diğer önemli husus ise risk henüz ortaya çıkmadan tedbirlerin alınmasına yöneliktir. Bu faktörler risk yönetiminin amacının ne olduğu sorusunu akla getirmektedir.

Risk yönetiminde amaç; bankaların faaliyetlerine devam ederken piyasalarda oluşabilecek olağanüstü durumlarda, bankaların karşılaşacağı zararın önceden

tahmin edilip, bu olağanüstü durumlara karşı hazırlıkların yapılma sürecidir (Günceler, 2009:5).

Şekil 5. Risk Yönetim Çerçevesi

Kaynak: Çokgör, Onur, Risk Yönetimi Bilgilendirme, 2016, s.11

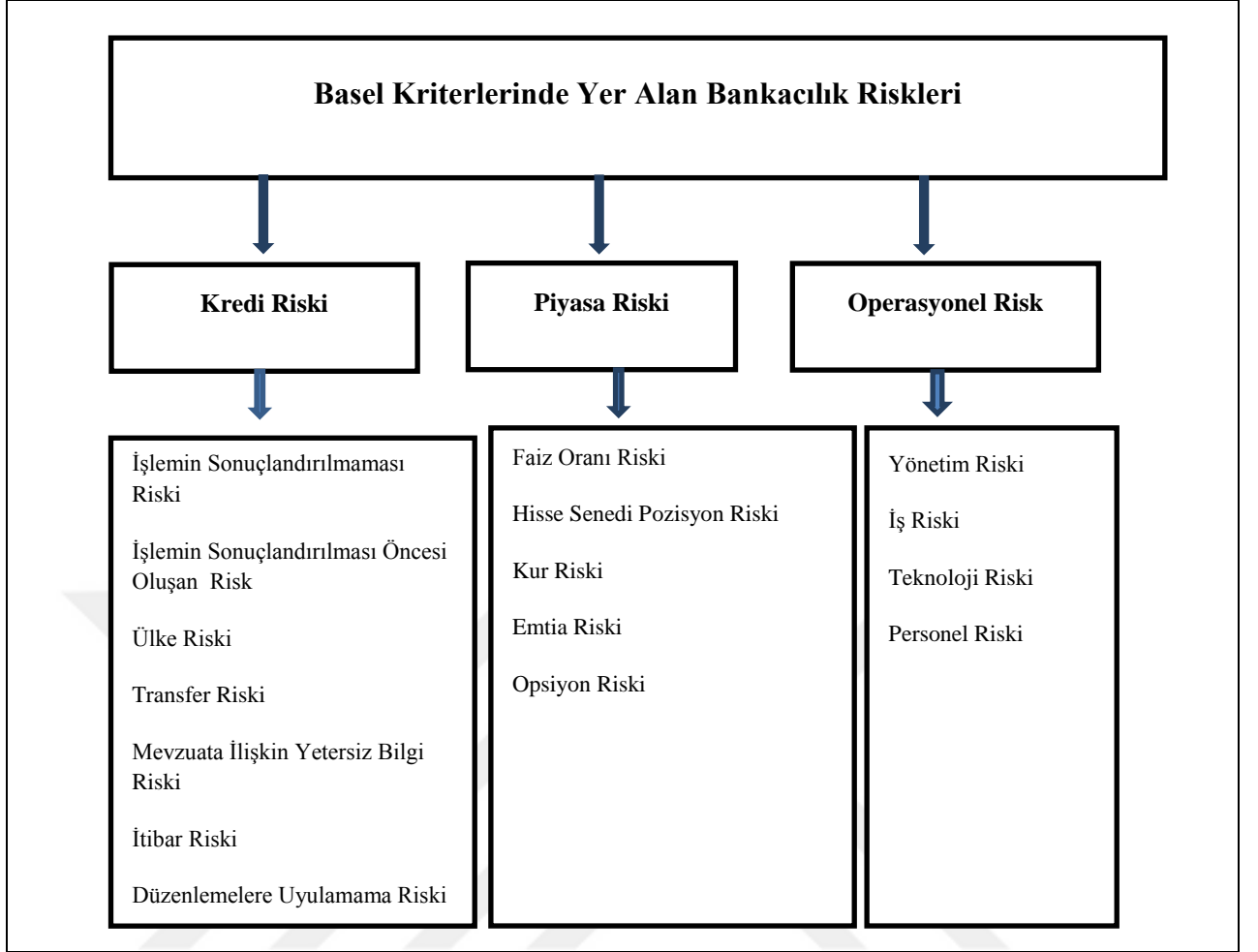
Risk yönetiminin etkin bir şekilde yürütülmesi “risk yönetimi süreci” kavramını ortaya çıkarır.

Risk yönetimi süreci birbirine bağımlı beş işlem basamağından oluşur. Bu basamaklar (Daft, 1991: 85);

- Riskin tanımlanması,
- Riskin değerlendirilmesi ve hesaplanması,
- Alternatif risk düzeltme araçları arasından bir seçim yapılması,
- Seçilen alternatiflerin uygulanması,
- Değerlendirme ve kontrol.

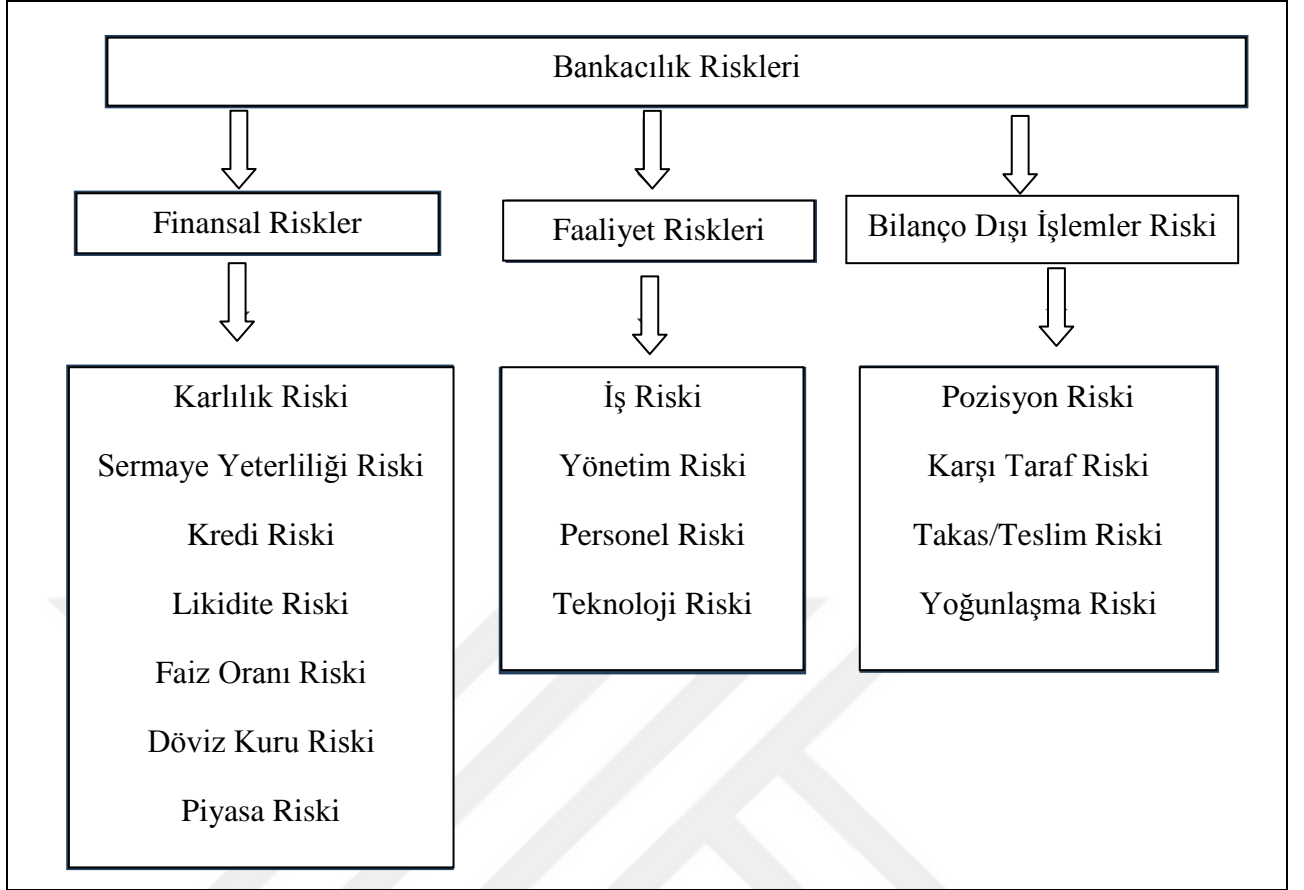
2.3. Bankacılık Sektöründe Risk Çeşitleri

Bankalar, icra ettikleri faaliyetleri dolayısıyla birçok riskle karşılaşmaktadır. Bu bağlamda yapılması gereken risklerin hangi faktörlere göre sınıflandırıldığıdır. Bunlara örnek olarak, ileride detaylı olarak bahsedilecek olan Basel Kriterleri konusundan türetilen risk çeşitleri ve bankacılık sektörüne ilişkin risk çeşitlerini verebiliriz.

Şekil 6. Basel Kriterlerine Göre Risk Çeşitleri

Kaynak: Zaif, Figen, Açık Öğretim Kitabı, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, Eskişehir, 2013, s.73

Şekil 7. Bankacılık Risk Çeşitleri

Kaynak: Zaif, Figen, Açık Öğretim Kitabı, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, Eskişehir, 2013, s.73

2.3.1. Basel Kriterlerinde Yer Alan Bankacılık Riskleri

2.3.1.1. Piyasa Riski

Bankacılık sektöründe karşılaşılan en yaygın risk türü piyasa riskidir. Piyasa riski temelde bankanın mali yapısının piyasalardaki dalgalanmalar dolayısıyla veya fiyat hareketlerindeki ani değişikliklerden kaynaklı olarak karşılaşılabileceği riskleri ifade etmektedir (Kahraman, 2000: 3).

Genel olarak piyasa riski; tüm mali tabloların kapsadığı hesaplarda banka nezdinde tutulan pozisyonların piyasada karşılaşılabilecek dalgalanmalar sebebiyle ortaya çıkabilecek kur, hisse senedi fiyatı, faiz gibi değişkenlerin zarar edebilme ihtimalidir. Piyasa riskinin temelinde finans piyasalarında yaşanan dalgalanmalar yer almaktadır. Piyasadaki mevcut dalgalanmalar banka yapısındaki varlık ve

yükümlülüklerin fiyatlarını etkileyerek bilanço hesaplarının farklılaşmasına yol açıp; risk teşkil edebilmektedir (Babuşçu, 2005: 45).

Piyasa riski özellikle finansal dalgalanmalar yaşayan ülkelerin en sık rastladığı risk türüdür. Dalgalı bir piyasada faaliyetlerini devam ettirmekte olan bir bankanın karşılaşılabileceği en büyük sorun piyasa riskinin bir çeşidi olan likidite riskidir. Türkiye’de 2000 yılının sonu 2001 yılının başında yaşanan krizlerde bankalar piyasada karşılaşılan dalgalanmalar sonucu likidite krizi yaşamış, yaşanan bu kriz sonucunda TMSF mali durumu sıkıntı içine giren bankaların yönetimlerini devralmıştır (Akan,2007: 59)

Faiz oranı, enflasyon oranı ve borsa endeksi gibi piyasa parametreleri göz önüne alınarak hesaplanan piyasa riski, bu parametrelerin değişikliğine göre ölçülür. Piyasa riskinin etkin bir şekilde kontrol edilip sürdürülebilmesi, bu parametrelere konulan endeksle mümkün olabilmektedir. Piyasa riski, bankacılık sektöründe karşılaşılabilecek en yaygın risk türüdür (Alkın vd., 2001: 117).

Piyasa riskinin ortaya çıkmasında beş faktörün etkili olduğu görülmektedir. Piyasa bileşenleri olarak yer alan riskler şunlardır:

a. Faiz Oranı Riski: Bankanın pozisyon durumuna bağlı olarak faiz oranlarında meydana gelen ters yönlü hareketler nedeniyle maruz kalabileceği zarar ihtimalini ifade etmektedir. Bankacılık sektöründe bu riskin kabul edilmesi oldukça doğal görünmekte ve bu durum karlılığın ve hisse senedi değerlerindeki artışın önemli bir nedeni olarak değerlendirilmektedir. Yalnız banka gelirleri ile sermaye tabanı açısından “aşırı faiz riski” büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Faiz oranlarında meydana gelen değişimler bankanın faize duyarlı gelir ve faaliyet giderlerinde değişmelere neden olmaktadır (TBB, 1997: 6).

Faiz oranı riski, Türkiye gibi enflasyonun ve faizin yüksek olduğu ülkeler için tam bir belirsizlik durumudur. Faiz oranı riskini alım satım portföyü faiz riski ve bankacılık portföyü faiz oranı riski olarak iki ana grupta değerlendirebiliriz.

Alım satım portföyü faiz riski, faizlerdeki değişimler sebebiyle ortaya çıkabilecek ve bankanın da pozisyonuna göre karşı karşıya kalabileceği zarar ihtimalini tanımlar (Akçay- Bolgün, 2005: 195).

Bankacılık portföyü faiz riski ise, bankanın bilanço yapısında yer alan aktif ve pasifindeki ortalama faiz ve vadedeki değişimlerden kaynaklanabilecek faiz oranı değişimlerinde maruz kalınabilecek zarar ihtimalini tanımlar (Güney, 2013: 181).

b. Kambiyo Riski: Kur riski olarak da bilinen kambiyo riski genel tanımıyla kur dalgalanmalarına karşı bankanın döviz kalemleri üzerinden taşıdığı risk olarak tanımlanmaktadır (Babuşçu, 2005: 22).

Döviz kuru riski, bankaların en çok üzerinde durması gereken risklerden biri halini almıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında sabit kur uygulamasına son verilip; esnek kura geçilmesi etkili olmuştur. Esnek kur sisteminde kurlar piyasada döviz arz ve talebine göre kendiliğinden belirlendiği için bu uygulamada merkez bankasının müdahalesi yer almaz. Kurların her an değişme riskini barındıran bu uygulama doğal olarak bankalar için temelde dikkat edilmesi gereken riskler arasında yer alır (Candan-Özün, 2006: 55).

Mali piyasalardaki dışa açılım ve yabancı paralı işlemlerin bankaların bilançolarındaki nispi payını artırması kur riskini çok daha önemli hale getirmiştir. Yabancı paraların değer kazanım/yitirim oranlarının zamanla farklılık göstermesi ve değişkenliğinin artması kur riskinin de en önemli kaynağını oluşturmaktadır. Bankaların bu riskle sadece zarar değil; kar elde etme ihtimalleri de söz konusudur. Bu açıdan bakıldığında kar-zarar elde etme durumunu belirleyen şey bankanın uyguladığı net pozisyonudur. Bir bankanın yabancı para cinsinden uygulayacağı iki tip net pozisyonu vardır. Bunlardan biri bankanın döviz borçlarının döviz alacaklarından fazla olduğu durumu ifade eden “açık pozisyon” kavramıdır. Bu durumda kurlarda yaşanacak beklenmedik bir yükselme açık pozisyon uygulayan banka, diğer kurum ve kişileri zarara uğratacaktır. Açık pozisyonun tam tersi olarak yer alan “kapalı pozisyon” ise döviz alacaklarının döviz cinsi yükümlülüklerinden fazla olması durumunu ifade etmektedir. Kur riskiyle karşı karşıya kalan bankaların bu riski iyi yönetip kazanç sağlamaları sorunu çözücü bir etki yaratır (Kaval, 2000:251).

c. Hisse Senedi Pozisyon Riski: Bankalar nezdinde tutulan hisse senedi pozisyonlarındaki mali değişikliklerden kaynaklanan riskler sebebiyle maruz kalınabilecek zarar ihtimalidir (Güney, 2013: 181).

Bir diğerk ifadeye göre ise hisse senedi pozisyon riski, hisse senedinin tanımış olduğu imkanlar doğrultusunda şirketin dağıtmış olduğu kar payı ya da benzeri gelirinin azalması neticesinde veya genel ekonomik şartlarda karşılaşılabilecek olumsuz gelişmelerle meydana gelen fiyat düşüşlerinden dolayı ortaya çıkan zarar ihtimalidir (Babuşcu, 2005: 22).

Bankaların hisse senetlerini yatırım aracı olarak tercih etmelerinin en temel sebebi, sermaye ve gelir kazancı elde edebilme amaçlarıdır. Hisse senedi piyasaları genel olarak devlet tahvilleri, hazine bonoları gibi sabit getirili menkul kıymet piyasaları veya döviz piyasalarına göre çok daha fazla dalgalanmaya maruz kalabilmektedir. Bu durum da hisse senetlerinin neden en riskli yatırım araçlarından biri olduğunu gösterir (Kaval, 2000: 27).

Hisse senetlerine yatırım yapıldığında bu süreç boyunca hisse senetlerinin fiyatlarının düşme olasılığı da bulunduğundan bankaların zararlarla karşılaşması da yaşanabilecek ihtimal dahilindedir.

d. Emtia Riski: Piyasalardaki olası dalgalanmalar sonucu gelecekteki emtia fiyatlarındaki değişmelerinin sonucu olarak ortaya çıkan risktir (<https://www.finanskurs.com/finansal-riskler/emtia-riski-doviz-riski.html> Erişim Tarihi 13.09.2019).

e. Opsiyon Riski: Piyasa risklerinin ele alındığı bu bölümde bu risklerin hesaplanabilmesi için bankalara iki tür yöntem tavsiye edilmiştir. Bunlar standart yöntem ve içsel model yöntemidir. Standart metoda göre yukarıda ele alınan tüm risk çeşitleri için gerekli olan asgari sermaye ayrı olarak hesaplanır. Daha sonra hesaplanan bu tutarlar toplanıp; toplam sermaye gereksinimine ulaşılır. Her bankanın piyasa verilerini kendi istatistikî yöntemlerini kullanarak analiz etmesi ve finansal risklerini minimum edici ölçümlene yöntemi “içsel model yöntemi” olarak tanımlanmaktadır (Vurucu-Arı, 2017: 237).

Piyasa risklerinin ölçülenmesinde içsel model yaklaşımının kullanılması, ulusal denetim otoritesinin açık onayı şartına bağlanmıştır. Ayrıca bu modelin uygulanmasında birden fazla ülkede önemli düzeyde alım satım faaliyeti yürüten bankaların merkez ve ev sahibi ülke denetim otoritelerinin, etkin ve verimli bir onay

süreci uygulamak için yakın işbirliği içinde çalışmalarının gerekliliği önemle belirtilmiştir (BDDK, 2007: 249).

2.3.1.2.Kredi Riski

Kredi riski en temel anlamıyla, fon talep eden piyasa aktörlerinin bankaya karşı olan yükümlülüklerini yerine getirememesi, getirmemesi ya da iflas etme durumuyla karşılaşması halinde bu yükümlülüklerin neden olabileceği olası zararlar olarak tanımlanabilmektedir (Vurucu-Arı, 2017: 235).

Diğer bir tanıma göre ise kredi riski, net kar ve özvarlıkların tahsilattaki gecikmeler veya tahsilatın yapılamaması dolayısıyla piyasa değerindeki muhtemel kredi işlemleri sebebiyle ortaya çıkan risklerden birisidir. Bu sebep dolayısıyla bankacılık literatürüne ait en temel risk türü kredi riskidir. Kredi riski kendi içerisinde, direkt kredi riski ve piyasa riskinden doğan kredi riski olarak ikiye ayrılabilir. Direkt kredi riski; bankalardan kredi alan piyasa aktörlerinin, almış oldukları krediye ilişkin olarak anapara ve faiz ödemelerini tam olarak gerçekleştirmemesi sonucu ortaya çıkan kayıplardır. Piyasa riskinden doğan kredi riski ise; vadesi gelmemiş ödemelere ilişkin olarak piyasa aktörlerinin ödeme güçlüğüne düşeceği ihtimalinin göz önünde bulundurulmasıdır (Aksel, 2001: 10).

Kredi riski kapsamında değerlendirilebilecek diğer risk türleri(Güney, 2013:182);

a. İşlemin Sonuçlandırılmaması Riski: Bankanın karşı taraftan, umulan sürede işleme konu finansal aracı ya da fonu teslim alamaması, elde edememesidir.

b. İşlemin Sonuçlandırılması Öncesi Oluşan Risk: İşlemi yapan taraflardan birinin, işlemin süresi içinde, sözleşmedeki yükümlülüğünü yerine getiremeyeceğinin anlaşıldığı durumdur.

c. Ülke Riski: Uluslararası kredi işlemlerinde, krediyi alan kişi ya da kuruluşun faaliyette bulunduğu ülkenin ekonomik, sosyal ve politik yapısı nedeniyle yükümlülüğün kısmen veya tamamen zamanında yerine getirilememesi ihtimalidir.

d. Transfer Riski: Krediyi alan kişi ya da kuruluşun bulunduğu ülkenin ekonomik durumu ve mevzuatı nedeniyle döviz borcunun aynı türde veya konvertibl diğer bir döviz ile geri ödenememe ihtimalidir.

e. Mevzuata İlişkin Yetersiz Bilgi Riski: Banka tarafından yetersiz ya da yanlış yasal bilgi ve belgeye dayanarak yapılabilecek işlemler neticesinde hakların beklenenden düşük, yükümlülüklerin ise beklenenin üzerinde gerçekleşme ihtimalidir.

f. İtibar Riski: Faaliyetlerindeki başarısızlıklar ya da mevcut yasal düzenlemelere uygun davranılmaması nedeniyle ortaya çıkabilecek kayıplardır.

g. Düzenlemelere Uyulmama Riski: Mevzuat hükümlerine ve yasal yükümlülüklerine uyulmaması sonucu ortaya çıkabilecek kayıplardır.

2.2.1.3. Operasyonel Risk

Operasyonel risk, işletmelerin insanlar, sistemler veya süreçleri ve bunların işleyişlerinden dolayı maruz kaldıkları risk türüdür (Mazibaş, 2005: 10).

Basel Komitesi tarafından yapılan tanıma göre operasyonel risk; *“yetersiz veya başarısız iç süreçler, insan kaynakları ve teknolojik sistemler nedeniyle ya da dış kaynaklı olaylar sonucunda karşılaşılabilecek kayıp risk”* şeklinde ifade edilmektedir (Vurucu-Arı, 2017: 237).

Bütün bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere operasyonel risk, bankanın yapmış olduğu hatalı faaliyetlerle ortaya çıkar. Yönetimin vereceği her yanlış karar operasyonel risk olarak karşımıza çıkmakta olup; bankanın zarara uğrama olasılığını da artıracaktır. Operasyonel riski diğer risklerden ayıran en temel nokta, insan faktörünün devreye girmesidir. Örneğin kredi veren banka sorumlusunun bu işlemi yaparken prosedürlere aykırı davranması bir operasyonel risktir (Leblebici, 2006: 4).

Operasyonel risk, aynı zamanda teknolojik uygulamalar sistemlerinde karşılaşılabilecek her türlü aksaklığı kapsamaktadır. Bu nedenle tüm dünyada yaygın olarak kullanılan ATM, EFT gibi kullanılan online sistemler bankaların uğrayacağı zarar ihtimalini de operasyonel risk kavramı çerçevesinde artırmaktadır. Operasyonel riskin esas noktasını oluşturan bileşenleri ise şunlardır (Uysal, 2009: 77):

a. Yönetim Riski: Bu risk yönetim kademesinde yer alanların hatalarından veya dolandırıcılığa maruz kalan bankanın uğradığı zararı içermektedir.

b. Teknoloji Riski: Teknolojinin gelişmesi hiç kuşkusuz banka işlemlerinin online olarak gerçekleşme sıklığını da etkilemiştir. Bu durumun oluşması bankalarda çalışan personel sayısını da etkilemiştir. Bilgisayar sisteminde yaşanabilecek her türlü olumsuzluk, yapılacak en ufak bir hata teknolojik risk olarak karşımıza çıkmaktadır.

c. İş Riski: Bu risk türü bankanın sahip olduğu müşteri portföyünün ihtiyaç ve isteklerinin değişmesinden kaynaklanabileceği gibi uygulanan kredi politikalarına yönelik alınan kararlar sonucu bankanın getirisinin azalma olasılığını ifade etmektedir.

2.3.2. Bankacılık Riskleri

Bankalar icra ettikleri faaliyetleri dolayısıyla birçok riskle karşılaşmaktadır. Bankaların karşılaşmış olduğu başlıca riskler; finansal riskler, faaliyet riskleri ve bilanço dışı işlemlerden oluşmaktadır.

2.3.2.1. Finansal Riskler

Finansal riskler; bankaların toplamış oldukları mevduat ve müşterilere kredi kullandırma süreçlerinde almış oldukları kararlar neticesinde bekledikleri getirinin azalma riskini ifade eder. Bir bankanın finansal riskle karşı karşıya kalmasının en temel sebebi aktif pasif bilanço denliğini sağlayamamasından kaynaklanır. Eğer bankalar toplamış oldukları mevduatları doğru yatırım araçlarına yönlendiremezse varlık ve kaynak yapısında ciddi sorunlar ve riskler söz konusu olur. Finansal risklerin bilanço yapısı riskleri olarak adlandırılma sebebi de budur. Finansal risklerin bileşenleri şunlardır (Zaif, 2013: 72):

a. Karlılık Riski: Beklenen karlılığın doğru hesaplanamaması bu risk faktörünü doğurur. Bu riski ölçebilmek için banka net faiz gelir ve giderlerini doğru olarak hesaplamalıdır. Bankanın sattığı kredilerden sağlamı olacağı faiz geliri ve borçlarına ödemiş olduğu faiz gideri elde edilecek karı ortaya çıkaracaktır.

b. Sermaye Yeterliliği Riski: Bankaların yeterli düzeyde sermaye buldurulmamasından kaynaklanan risktir. Sermaye faktörü bankaların mevduat toplaması, borçlarının ödeyebilmesi ve karşılaşılabilecekleri her türlü zararlarla baş edebilmesi açısından önemli bir fondur. Bankalar sermaye yeterliliğine ilerleyen konularda bahsi geçecek olan Basel Komitesinin ele aldığı uzlaşmalar doğrultusunda hem ulusal hem de uluslararası düzenlemeler getirmiştir.

c. Likidite Riski: Dar anlamıyla işletmelerin borçlarını tam ve zamanında ödeme kapasitesidir. Geniş anlamıyla baktığımızda ise işletmenin elinde bulundurduğu varlıklarının borçlarını karşılayabilmek için bu varlıkların paraya çevrilme hızının göz önünde bulundurularak düzenlenmesidir. Bu analiz sonucunda işletmenin dengeli finansal yapı oluşturması likidite riski olarak tanımlanmaktadır (Cornett-Saunders, 2006: 155).

Bir başka tanımlamaya göre ise likidite riski şu gibi sebeplerle ortaya çıkabilmektedir (Şakar, 2002: 209);

- Bankalarda aktif ve pasif arasındaki vade uyumsuzluğu,
- Geri dönmeyen kredilerde artış,
- Faiz tahsilatlarının ve karlılığın düşmesi,
- Hızlı ve beklenmeyen mevduat çıkışları,
- Yerel ya da uluslararası krizler nedeniyle nakit talebinin hızla artmasıdır.

Likidite riskini diğer piyasa riski bileşimleri içinde yer alan faiz oranı ve kur riski dolaylı da olsa etkilemektedir. Çünkü söz konusu bu riskler arttığı zaman bankanın kısa vadeli borçlarını ödemede zorluğa düşmesi sonucu sahip olduğu rezervler azalacaktır.

Likidite riskini ortaya çıkaran en temel sebep, fon arz edenlerin ne zaman ve ne miktarda paralarını geri çeceklerini, fon talep edenlerin ise, ne zaman ve ne miktarda paraya gereksinim duyacaklarının bankalar tarafından bilinmemesidir.

2.3.2.2. Faaliyet Riskleri

Faaliyet riski, Basel Kriterlerinde yer alan bankacılık riskleri başlığı altında tanımlanmış olduğumuz operasyonel risktir. Faaliyet riskleri bileşenlerinde yer alan iş

riski, yönetim riski ve teknoloji riski daha önce tanımlanmış olduğundan burada sadece personel riski kavramı yer alacaktır.

Personel Riski: İhtiyaç duyulan kilit personelin bulunmaması, nitelikli personelin yetiştirilmemesi ya da yetiştirilmesi durumunda yapılan hatalar personel riski etkileyen unsurlar arasında yer alır. Örneğin, çalışanın bir çeki kaybetmesi veya çalışanın menkul kıymet satışı yaparken fazladan bir sıfır yazması personelin nitelik eksikliğinden kaynaklanan hatalardır (http://www.opriskdergisi.com/oprisk-sayfa-11-operasyonel_risk_nedir.html Erişim Tarihi 22.09.2019).

2.3.2.3. Bilanço Dışı İşlemler

Bankaların riskten korunmak ve/veya risklerin yönetimi için yapmış olduğu repo, ters-repo, hisse senedi, bono, tahvil veya türev finansal araçlar (opsiyon, future, forward sözleşmeleri) gibi işlemlerden doğan riskler bilanço dışı işlemleri oluştururlar (Zaif, 2013: 84).

Bilanço dışı işlemlerin bileşenleri şunlardır:

a. Pozisyon Riski: Bankaların menkul kıymet alım satım işlemlerine aracılık etme görevi nedeniyle menkul kıymet yatırımları kendi yatırım portföylerine girmemiş olmasına rağmen üstlenmiş oldukları risktir.

b. Karşı Taraf Riski: Karşı tarafa verilen süre içerisinde yükümlülüğün tam zamanında yerine getirilmeyeceğinin anlaşılması üzerine ortaya çıkan risk türüdür.

Bir bankanın veya aracı kuruluşun (Zaif, 2013: 85);

- Bedelini ödemesine rağmen menkul kıymeti teslim almaması,
- Bedelini tahsil etmeden menkul kıymeti teslim etmesi,
- Uluslararası işlemlerde (örneğin akreditifte) teslim ve ödeme arasında bir günden fazla süre geçmesi işlemin sonuçlandırılmamasına bir başka ifadeyle karşı taraf riskine neden olur.

c. Takas/Teslim Riski: Bu risk vade bitmesine rağmen söz konusu olan mal ya da hizmetin teslim edilmemesidir. Teslim riski her ne kadar karşı taraf riskine benzerlik gösterse de ayrılmış olduğu nokta nettir. Karşı taraf riskinde sözleşmede yer alan yükümlülüğün sözleşme süresi bitmeden yerine getirilemeyeceğinin

anlaşılması söz konusuysen; takas riskinde vade bitiminde bu yükümlülük yerine getirilmemiştir.

d. Yoğunlaşma Riski: Bir bankanın ya da aracı kuruluşun sahip olduğu öz sermayesinin önemli bir kısmının belli kişi ya da gruplara ait olma riskidir.

2.4. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSKLERİN TANIMLANMASI VE ÖLÇÜLMESİ

Risklerin tanımlanması risk yönetim sürecinin ilk basamağıdır. Bu aşamada bankanın karşılaştığı risk yaratıcı faktör saptanır ve tüm birimler bu konuda bilgilendirilir.

Tanımlanan risk ile beraber, belirsizliklerin azaltılması ve sorunların çözümlenmesine yardımcı olacak bilgiler işlevlendirilebilir. Geleceğe ilişkin belirsizliklerin tahmini için önemli değişkenlerin etkisi analiz edilerek yapılacak yönetim stratejileri geliştirilir. Örneğin; geleceğe ilişkin en kötü senaryoların simülasyonları oluşturularak bu senaryoların yaratacağı etkilerin en aza indirgenmesi sağlanmaya çalışılır. Bu tarz simülasyonların kullanılması yönetim stratejisi için önemlidir (Tevfik, 1997: 2).

Riskin ölçülme aşamasında ise, bankanın karşılaştığı risk birtakım kriterler kullanılarak sayısal ya da analitik şekilde ifade edilmeye çalışılır.

Bir bankanın karşı karşıya kalabileceği risk üç kategoride ölçülebilir (Güney, 2013: 184);

- Tahmin edilen kayıp veya zarar,
- Tahmin edilemeyen kayıp veya zarar,
- Oluşturulan senaryo çerçevesinde stres altında tahmin edilen kayıp veya zarar.

Tahmin edilen kayıp veya zarar, riskin daha önceden saptanabilecek olan maliyetini, tahmin edilemeyen kayıp veya zarar, riskin zamanla değişebilirliğini, stres altında tahmin edilen kayıp veya zarar ise, sayısal olarak ölçülen riskin nihai maliyetini ifade eder.

2.5. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSK ANALİZİ

Risk analizi, bütün riskleri ve buna ilişkin oluşturulacak stratejilerin kontrol edilebilirliğini ve kar-zarar ve maliyet analizinin yapılabilmesine yardımcı olur. Bu kontrol edilebilirlikle beraber risklerin nasıl azaltılacağı ve kontrol edilemeyen risklerin olası etkilerinin işletmeyi nasıl etkileyeceği işletmenin öz kaynak yapısı göz önünde bulundurularak hesaplanır (Güney, 2013: 184).

Risk analiziyle birlikte riskler azaltılıp; bu doğrultuda bir strateji belirlenir. Risk azaltmada riskin olumsuz etkilerinden kurtulma amaçlanır. Özellikle büyük risklerle karşılaşıldığında risk azaltma stratejisi gündeme gelmelidir. Risk azaltma stratejisi, riskten kaçınmak ya da riski üstlenmek alternatifleri arasında banka yönetiminin alacak olduğu karar doğrultusunda planlanıp, uygulanır. Riski azaltmada uygulanacak olan stratejinin kolay uygulanabilir olması, riski azaltmadaki gücü ve maliyeti göz önünde bulundurulmalıdır.

Bankalar risk yapısına göre risklerin izlenmesi ve analiz edilmesi yönetim birimleri tarafından çeşitli dönemsellendirmelere tabi tutulur. Riskin izlenme süreci sürekli bir denetimi gerektirir, bu sebeple günlük olarak düşünülmemelidir. Bu faaliyetin iyi yönetilip yönetilmediği, risklerin minimum düzeyde tutulması gerekliliğinin bir sonucudur. Bu açıdan risklerin izlenmesi faaliyetinin temel amaçları şunlardır (Babuşçu, 2005: 15):

- Bankanın risk yönetim politika ve süreçlerine uygun çalışmasını denetlemek
- Yeni riskler varsa bunları tespit etmek
- Risklerin gerçekleşme olasılığını değerlendirmek
- Risk azaltma çalışmalarını gözden geçirmek

Risk bilgilerinin rapor edilmesi aşamasında ise en önemli nokta bu bilgilerin doğru zamanda, doğru kişiye verilmesidir.

Riskin analiz edilmesi, sonuçların değerlendirilmesi ve onaylanması süreci bir iç denetim ve dış denetim mekanizması kapsamında gerçekleştirilir (Güney, 2013:186).

Bu süreçte karşımıza iç denetim ve dış denetim kavramlarının önemi çıkmaktadır. İç denetçiler, bankada gerçekleştirilen işlemleri ele alıp, bu işlemlerin

gerçeğe uygun olup olmadığıyla ilgilenirler. Dış denetim ise, banka yapısı içindeki denetim birimleriyle bankayı dışarıdan bağımsız olarak inceleyen denetim kurumları arasında gerçekleşir.

Risk ve risk yönetimi kavramını detaylı olarak ele aldığımız bu bölümde riskin yönetimi sürecindeki nihai nokta hiç kuşkusuz risk yönetimi sisteminin sağlamış olduğu yararlarıdır. Bankalarda risk yönetim sisteminin uygulanması etkinlik ve verimlilik artışı sağlamıştır.

Risk yönetim sistemlerinin bankalara sağlayacağı yararlar (Güney, 2013:187);

- Risk ölçülecek ve buna bağlı olarak kaynakların etkin kullanımı mümkün olacaktır,
- Donuk krediler azalacak ve batık krediler sıfırlanacaktır,
- İç denetim standartları getirilecektir,
- Bankacılık daha şeffaf hale gelecektir,
- Tasarruf sahiplerinin sektöre güveni artacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI RİSK YÖNETİMİ STANDARTLARI

Risk kavramı ve riskin yönetilmesine dair bilgilerin işlendiği bu bölüm risk yönetiminin ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermiştir. Bankacılık sektöründe artan risklerle birlikte tüm dünyada uluslararası düzenlemelere gidilmiş ve tüm dünyada yayınlanıp, kabul görececek olan uzlaşmalar ortaya çıkmıştır.

3.1.ULUSLARARASI ÖDEMELER BANKASININ (BIS) ORTAYA ÇIKMASI

Dünya finans sisteminde yaşanan ekonomik istikrarsızlıklar, hızla değişen piyasalar, sermayenin ülkeler arasındaki rahat dolanımı gibi faktörler tüm bankacılık sektöründe belirsizlik ve riski artırmış ve bu kavramların etkin bir şekilde yönetimini esas kılmıştır. Yaşanan bu gelişmeler bankacılık alanında tüm dünyada kabul görececek olan ortak düzenlemelere gidilmesi gerekliliği fikrini ortaya çıkarmıştır. Tüm bu gelişmeler karşısında ortak düzenlemelere yer verilmesi fikri ilk kez İsviçre’de yer alan Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) tarafından ortaya çıkarılmıştır (Yıldırım, 2015: 9).

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) 1930 senesinde İsviçre’nin Basel ilinde kurulmuştur. Günümüzde de etkinliğini sürdüren bu kurum, uluslararası ekonomik kapsamlı en eski kurumlar arasında yer alır (Aydın, 2007: 18).

Birinci Dünya Savaşı sonrası Alman hükümetinin ödemek zorunda kaldığı tazminatlar için oluşturulan “Young Planı” çerçevesinde kurulan BIS; dünyanın en eski finans kurumu olma özelliğine sahiptir. Bu kurum uluslararası merkez bankaları birliğinin merkezi konumundadır. BIS’in kuruluş amacı aslında Birinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya’nın imzaladığı Versailles anlaşması gereği ödenecek olan savaş tazminatını takip etmek olarak görülse de en temel amacının dünyadaki merkez bankaları arasındaki bağlantı ve işbirliğini sağlamak olduğu görülmektedir. İsviçre’nin Basel şehrinde kurulan BIS’in en temel amacı uluslararası ödemeler sistemini düzenlemektir (Göde, 2016: 15).

60 üyeye sahip olan Uluslararası Ödemeler Bankası;

- Almanya,
- Belçika,

- Büyük Britanya,
- Fransa,
- İtalya,
- Japonya Merkez Bankaları,
- ABD'den FED katılımıyla kurulmuştur.

BIS uluslararası çerçevede bankacılık sistem düzenlenmesinde en önemli kurumlardandır. Kurumun günümüz misyonu; üye ülkelerin bankacılık sistemlerine ilişkin düzenleme ve denetimlerinin yapılması ve uluslararası finansal politikalara koordinesinin sağlanmasıdır. Kuruluş bu misyonu doğrultusunda aktifler tutarak üye ülkelere ve gelişmekte olan ülkelere kredi kolaylıkları sağlar. Ayrıca kuruluş merkez bankalarından sağladığı finansal bilgilerin takasını gerçekleştiren bir oda işlevi görür (Atiker, 2005: 39).

3.2.BASEL KOMİTESİ

1973 yılında terk edilen sabit ayarlanabilir kur politikası ve 1974 yılında Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nün (OPEC) fiyatlarda yaptığı aşırı artışlar dolayısıyla ortaya çıkan petrol krizi ile birlikte uluslararası piyasalarda dalgalanmalar meydana gelmiştir. Uluslararası piyasalarda meydana gelen bu dalgalanmaların çözülmesinde ve bankacılık sektörünün düzenleme ve denetleme faaliyetlerine standart getirmek amacıyla 1974 yılında "Basel Komitesi" kurulmuştur (Parasız, 2014: 79).

Böylelikle Uluslararası Ödemeler Bankası 1974 senesinde kendi bünyesinde Basel Bankacılık Denetim ve Gözetim Komitesi'ni kurarak Basel sistemlerinin temelini kurmuştur. Uluslararası Ödemeler Bankası bünyesinde yer alan Basel Bankacılık Denetim ve Gözetim Komitesi'nin üyeleri (Yıldırım, 2005: 10);

- ABD,
- Almanya,
- İtalya,
- Fransa,
- İspanya,
- İngiltere,

- Kanada,
- İsveç,
- İsviçre,
- Lüksemburg,
- Japonya,
- Belçika,
- Hollanda'dır.

Pazar karlılığının verimli şekilde korunmasını hedeflemek amacıyla BIS bünyesinde kurulan “Basel Bankacılık Denetim ve Gözetim Komitesi” iç işleri, denetim sistemi ve çalışma şekli bakımından BIS'ten bağımsız bir yapı sergiler. Komite karlılığın korunması için vizyon belirler ve bu vizyonu uluslararası piyasada sağlayarak bu amacını gerçekleştirmektedir (Atiker, 2005: 39).

Üye ülkeler arasında koordinasyonu sağlayarak bankacılık sektörlerinin düzen ve denetim standartlarını belirleme çalışmaları yapan komite, uluslararası denetim kalitesini artırmayı ve oluşan farklılık ve boşlukların giderilmesini amaçlamaktadır (Kanat, 2003: 1).

Komite üye ülkelerdeki sorunlu bankaların durumlarını değerlendirerek yapılan tespitleri göz önünde bulundurur. Ayrıca gözetim ve denetim otoriteleri bu bankaların iç denetim birimlerini ele alırken, uyguladıkları yöntem ve tespitleri dikkate alan kılavuz niteliği taşıyan dokümanı üye ülkelerin gözetim ve denetim otoritelerine gönderir. Basel Komitesinin yapmış olduğu düzenlemelerin her ne kadar yasal olarak bir yaptırım olmasa da bu düzenlemeler tüm dünyada geçerli standartlar getirmeleri nedeniyle kullanılan düzenlemelerdir. Bu düzenlemeler her ne kadar tavsiye niteliği taşısa da düzenlemeye uymayan ülkeler, uluslararası alanda dışlanmakta; bu durum ise söz konusu bankaların risk primlerini olumsuz olarak etkilemektedir (Altıntaş, 2006:70-71).

İlk olarak 1975 yılında yaşanan rekabet eşitsizliklerini gidermek ve finansal krizlerin diğer ülkelere yayılmasını önlemek amacıyla Basel Komitesi rapor yayınlamıştır. Bu raporla bankaların yurt dışındaki birimlerinin faaliyetleri, sermaye ve likidite koşulları konusunda üye ülkeler için uyulması zorunlu olan şartlar belirlenmiştir. Daha sonra bu rapor, değişen pazar koşulları da dikkate alınarak genişletilmiş; 1983 ve 1992 yıllarında bankaların uyması gereken asgari sermaye

şartları konusuna yeni ilkeler getirerek bu ilkelerin uygulanıp izlenmesine zemin hazırlamıştır (Baker, 2002: 1).

Basel Komitesinin düzenleme yapmış olduğu alanlardan biri de risk yönetimidir. Yapılan düzenlemelerin esas amacı, bankaların karşılıklarına çıkabilecek olumsuz riskleri mümkün olduğunca aza indirmek ve bu sayede de; finansal piyasaları etkin ve istikrarlı kılmaktır (Akçay-Bolgün, 2005: 10).

Risk yönetimini güçlendirmek adına yapılacak düzenlemeler hiç kuşkusuz ki hem finans sektöründe hem de ekonominin genelinde uygulanabilir ve düzenlenebilir olmalıdır. Uygulanacak bu düzenlemeler dünya çapında kabul gören bir otorite anlayışıyla tarafsız bir şekilde uygulanmalıdır. Bu konuda kabul gören en kapsamlı düzenleme Basel Komitesi tarafınca oluşturulmuş “Basel Kriterleri”dir.

3.3. BASEL UZLAŞILARI

Dünyada yaşanan ekonomik gelişmeler tüm sektörleri etkisi altına almıştır. Yaşanan bu gelişmelerden en çok etkilenen sektörlerin başında da finans sektörü olan bankalar yer almaktadır. Ortaya çıkan bu gelişmeler sonucunda uluslararası büyük bankalar, risk ve risk yönetimi kavramını ele alıp; bu kavramların gerekliliğini keşfetmişlerdir. Karşı karşıya kalılabilecek söz konusu risklere göre bankalar, gerekli önlemlerin alınması konusunda harekete geçmişlerdir.

Bankaların risk yönetiminin kontrolü adına alacakları birtakım önlemler vardır. Bu önlemler, risk yönetimi konusunda yetişmiş personel politikası oluşturmak, araştırma geliştirme faaliyetlerine geniş yer verme politikalarından oluşmaktadır. Oluşturulacak bu politikalar önemli tutarlarda yatırım yapılmasını gerekli kılmıştır. Ortaya çıkan en iyi uygulamalar Basel Kriterlerinin temelini oluşturmuştur (Arslan, 2007: 50).

Türk bankacılık sisteminin gelişmesiyle birlikte sektöre yapılan yabancı sermaye girişleri de artmış bulunmaktadır. Yaşanan bu durum bankacılık sektöründe uygulanabilecek uluslararası platformdaki prosedürleri beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, Basel Kriterlerinin amacı uygulanacak yeni kurallara dayanmaktadır.

Bankacılık sektöründe kabul gören bu kriterler Basel I, Basel II ve Basel III ve Basel IV olarak ifade edilmektedir.

3.3.1. Basel I Uzlaşısının Ortaya Çıkışı

Finansal krizlerin temeline bakıldığında bankacılık faaliyetleri yer almaktadır. Özellikle sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında farklı yöntemlerin olması, sermaye tanımının ülkeden ülkeye farklılık arz etmesi bankaların maruz kaldıkları risk unsurunu artırmış ve bu durumda ortak düzenlemeler yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Basel Komitesi, bütün ülkeleri kapsayacak olan bir sermaye tanımı ve sermaye yükümlülüğünü hesaplama yöntemini içeren raporunu 1987’de yayınlamıştır. 1988’de en son halini alıp bazı değişikliklerden geçen Basel I Uzlaşısı olarak adlandırılan bu düzenlemeler “Sermaye Ölçümü ve Standartlarının Uluslararası Uyumu” adıyla yayınlanmıştır. Bu düzenlemeler riske dayalı olan ilk sermaye yeterliliği düzenlemesidir. Yapılan düzenlemelerdeki amaç ise finans sektörünün olumsuz dalgalanmalardan etkilenmesinin asgari seviyeye indirmektir (Ayan, 2007: 28).

Basel Komitesi tarafından kabul edilip, ardından yürürlüğe giren Basel I Kriterlerinin bu komiteye üye olan tüm ülkelerde uygulanması kararı alınmıştır. Birçok ülke tarafından benimsenen bu Kriterler bir bankanın batması halinde mevduat sahiplerinin karşı karşıya kalacakları maliyetleri ve riskleri en aza indirmek amacıyla banka düzeyinde tutulması gerekli olan asgari sermaye konusuna odaklanmıştır.

Kredi risklerini dikkate alan Basel I Kriterleri’nin yayınlanması ile birlikte bankaların finansal yapılarında piyasa risklerinin de önemli olduğunun anlaşılmasıyla, Basel Komitesi piyasa risklerinin sermaye yeterliliğine dahil eden bir çalışma sonucunda 1996 yılında Basel I Kriterlerini geliştirerek “piyasa riski” hesaplamasına eklemiştir. Bu kapsamda ülkemizde 2001 yılının şubat ayında yürürlüğü giren “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” ile piyasa riskleri de ilk olarak sermaye yeterliliği ölçümlerine dahil edilmiştir (Yüksel, 2005: 1-2).

3.3.1.1. Basel I Kriterlerinin Özellikleri

1988 yılında kabul edilen Basel I Yaklaşımı, asıl olarak uluslararası düzeyde faaliyet gösteren bankaların sermaye yapılarını güçlendirmeyi, sermaye yükümlülüğü konusunda ülkeler arasındaki farklılıkları ortadan kaldırılarak piyasalar arasında rekabet eşitliği sağlamayı ve finansal yenilikleri takip etmeyi amaçlamaktadır. Basel I Yaklaşımı, bankalara risklerine göre oranlanmış varlıklarının ve bilanço dışı kalemlerinin % 8'i oranında sermaye bulundurma yükümlülüğü getirerek, banka rekabet koşullarını uluslararası düzeyde eşitlemeyi hedeflemektedir (Kocabıyık, 2007:1).

Basel I düzenlemesinin temel taşlarından birisi olan ülke riskinin hesaplanmasında ülkeler; OECD (Ekonomik Kalkınma Ve İşbirliği Örgütü) üyesi ülkeler ve OECD üyesi olmayan ülkeler ayırımına tabi tutulmuştur. Basel I'de bankanın bilanço içi ve dışında yer alan varlıkları ve alacakları kulüp kuralı (club rule) olarak adlandırılan ülkelerin OECD üyesi olma durumları ve tarafların devlet veya mali kurum olması veya alacağın teminatının gayrimenkul olmasını esas alan bir yöntemle risk ağırlıklarına tabi tutulması benimsenmiştir (Avcıbaşı, 2008: 11). Basel I Yaklaşımı varlıkların risk ağırlıklarının belirlenmesinde borçlunun özelliklerini dikkate alan iki temel varsayımda bulunulmuştur (Altıntaş, 2006: 70):

- OECD'ye üye ülkelerin merkez bankaları ve hazinelerine olan alacaklar kredi riski taşımazlar (Risk ağırlığı % 0).
- OECD'ye üye ülkelerde kurulu banka ve finans kuruluşlarından olan alacaklar ile çok taraflı banka ve mali kurumlardan olan alacaklar, OECD üyesi olmayan ülkelerde kurulu banka ve finans kuruluşlarından olan alacaklara oranla daha az kredi riski bulundurlar (Risk ağırlığı % 20). Bu alacakların vadesinde serbestçe tasarruf edilebilir olması gerekir. Örneğin herhangi bir OECD ülkesi bankası nezdinde, bu bankaca verilmiş bir kredinin teminatı olmak üzere depo edilmiş bir para % 20 değil % 100 risk ağırlığına tabidir. Böylece aktifin kalitesini ortaya koymak ve bunun bankanın sermayesi ile ilişkilendirmesi öngörülmüştür. Buna göre bankaların "Öz kaynak /Risk Ağırlıklı Varlıklar oranının" % 8'in üzerinde olması kabul edilmiştir.

3.3.1.2.Sermayenin Bileşenleri

Basel I Kriterleri'nde ilk olarak sermayenin tanımı yapılmaktadır. Bu tanıma göre sermaye, ana sermaye ve katkı sermaye olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sermaye yeterliliği oranı hesaplanırken bu iki başlık altındaki kalemler toplanmakta, bulunan tutardan “sermayeden indirilen değerler” toplamı düşülerek sermaye tabanına ulaşılmaktadır. Buna göre sermaye tabanı aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır (Ayan, 2007: 30).

I. ANA SERMAYE

- Ödenmiş Sermaye,
- Kanuni Yedek Akçeler,
- İhtiyari ve fevkalade yedek akçeler,
- Dönem karı ve geçmiş yıllar karı toplamı,
- Dönem zararı ile geçmiş yıllar zararı toplamı (-).

II. KATKI SERMAYE

- Genel kredi karşılığı tutarı,
- Banka sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu,
- Banka sabit kıymet yeniden değerlendirme tutarı,
- İştirakler, bağlı ortaklıklar sabit kıymet yeniden değerlendirme karşılığı,
- Alınan sermaye benzeri krediler,
- Menkul değerler artış fonu,
- Muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıklar.

III. SERMAYE (I+II)

IV. SERMAYEDEN İNDİRİLEN DEĞERLER

- Mali iştirakler,
- Özel maliyet bedelleri,
- İlk tesis giderleri,
- Peşin ödenmiş giderler,
- İştiraklerin, bağlı ortaklıkların, diğer ortaklıkların ve sabit kıymetlerin rayiç değeri kayıtlı değerinin altında ise aradaki fark,

- Türkiye’de faaliyet gösteren diğer bankalara verilen sermaye benzeri krediler,
- Şerefiye,
- Aktifleştirilmiş giderler.

Basel I, yani Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı, uluslararası faaliyet gösteren bankaların riskli faaliyetleri ile ellerinde tuttıkları sermaye arasında bir ilişki kurmaya çalışmıştır. Buna uygun olarak da Basel I’de Cook Rasyosu diye bilinen bir sermaye yeterliliği tanımı yapılmıştır (Atiker, 2005: 1).

$$\text{Sermaye Yeterliliği} = \frac{\text{Öz kaynak}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Gayri Nakdi Krediler}}$$

Sermaye yeterlilik rasyosunun payında geçen öz kaynak bankaların tuttıkları muhasebesel sermaye miktarından daha farklı tanımlanmıştır. Bu rasyoda tanımlanan öz kaynak şu şekilde hesaplanabilir (Atiker, 2005: 2);

1. Ana Sermaye,
2. Katkı Sermaye,
3. Sermaye (Üçüncü Kuşak Sermaye),
4. Sermayeden İndirilen Değerler.

Öz kaynaklar kalemi bu üç kalemin toplamından dördüncü kalem düşülerek bulunur. Risk ağırlıklı varlıklar ve gayri nakdi krediler tutarı ise tüm bilanço içi ve bilanço dışı varlıkların dört ana gruba ayrıldıktan sonra risk ağırlıklarıyla çarpılıp toplanması sonucu elde edilir.

Tablo 4. Varlıkların Risk Ağırlıkları Ve Risk Grupları

BASEL I (COOK RASYOSU)	
VARLIKLAR	RİSK AĞIRLIĞI
ANA SERMAYE	%0
KATKI SERMAYE	%20
ÜÇÜNCÜ KUŞAK SERMAYE	%50
SERMAYEDEN İNDİRİLEN DEĞERLER	%100

Kaynak: Atiker, Mustafa, “Basel I ve Basel II”, 2005, s.2

3.3.1.3.Risk Ağırlıkları

Uzlaş, uluslararası düzeyde faaliyet gösteren bankaların varlıkları ile sermaye büyüklüğü arasında risk esasına dayalı bir ilişki kurmaya çalışmıştır. Bilanço içinde ve bilanço dışında yer alan tüm kalemler, taşıdıkları riske göre bir katsayı ile ağırlıklandırılmaktadır. Sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında kredi riski dikkate alınmaktadır. Kredi riski; genel olarak borçlunun aldığı borcu geri ödememe ihtimalini ifade eder (Seyidoğlu; 2002: 371).

Bilanço içinde ve bilanço dışında yer alan kalemler, taşımış oldukları risklerin durumuna göre dört ayrı bölüme ayrılmaktadır. Bilanço kalemlerinin gruplandırılmasındaki esas neden, bazı kalemlerin daha riskli olmalarıdır. Bu bağlamda da riskli gruplara daha fazla sermaye ayrılması gerekmektedir.

Basel I temel olarak banka bilançolarında en çok yer kaplayan risklerden biri olan kredi riskini sermaye yeterliliği oranının hesaplanmasında dikkate almıştır. Burada da en önemli kavram, kredi riskini oluşturan varlıklara ilişkin olarak belirlenmiş olan risk ağırlıklarıdır. Basel I'de kredi riskine ilişkin risk ağırlıkları: %0, %20, %50, %100 olmak üzere dört gruba ayrılmıştır (İmişiker, 2005: 5).

%0 Risk Ağırlığı Verilen Risk Kalemler

- Nakit değerler,
- Ulusal para cinsinden merkezi hükümetlere ve merkez bankalarına verilen ve ulusal para ile tahsil edilecek borçlar,
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyeleri ülkelerin merkezi hükümetleri ile merkez bankalarına verilen borçlar ile OECD üyesi ülkelerin hükümetlerince garanti altına alınan aktif kalemleri.

%20 Risk Ağırlığı Verilen Bilanço Kalemleri

- Uluslararası kalkınma bankalarından olan veya bu bankalarca garanti altına alınan aktif kalemleri,
- OECD içinde yerleşik bankalardan olan ya da bu bankalarca garanti altına alınan aktif kalemleri,
- OECD dışındaki ülkelerdeki bankalara kullanılan ve vadesi bir yıl ya da kısa vadeli aktif kalemleri,

- OECD içinde yer alan yerel yönetimlere verilen borçlar,
- Tahsil sürecindeki nakit değerler.

%50 Risk Ağırlığı Verilen Bilanço Kalemleri

- Teminat altına alınmış krediler,
- Tahakkuk etmiş gelirler ve peşin ödemeler.

%100 Risk Ağırlığı Verilen Bilanço Kalemleri

- Özel sektöre kullandırılan krediler,
- OECD dışındaki bankalara kullandırılan vadesi bir yıldan uzun olan krediler,
- OECD dışındaki ülkelerin merkezi hükümetlerine yabancı para cinsinden kullandırılan krediler,
- Mülkiyeti kamu kuruluşlarına ait ticari firmalara kullandırılan krediler,
- Bankanın kullandığı binalar, araziler, araç gereçler ve diğer sabit varlıklar,
- Gayrimenkul yatırımları ve diğer yatırımlar,
- Diğer bankalardan sağlanan sermaye araçları,
- Tüm diğer varlıklar.

Uzlaşya göre, bilanço dışı kalemler ise önce uygun kredi riskine dönüşüm katsayıları ile sonra da bilanço içi kalemler gibi karşı tarafın niteliği göz önüne alınarak uygun risk katsayıları ile çarpılır (Değirmenci, 2003: 20-21).

Risk ağırlıkları incelendiğinde 1988 Basel Kriterleri, ülkelerin merkez bankalarının ve diğer bankaların yükümlülüklerinin değerlendirilmesinde OECD üyesi olup olmama kriterine bakmaktadır. Bu değerlendirmede OECD üyesi olan ülkeler doğrudan daha az riskli olarak görülmektedir. Literatürde Basel I’de, “OECD kulüp kuralı” şeklinde tanımlanmış olan bu uygulama, OECD ülkesi olan ancak kredi riski aslında daha yüksek bulunan ülkeler açısından avantajlı, buna karşılık OECD üyesi olmayan ancak kredi riski düşük bulunan ülkeler için bir dezavantaj oluşturmaktadır (TBB, 2000: 3).

Basel II standartlarında da detaylı olarak yer verileceği gibi yeni uzlaşya beraber OECD ülkelerine uygulanan bu ayırım ortadan kalkmaktadır. Bunun yerine kredi derecelendirilmesini uygun gören bir düzenleme getirilmiştir.

3.3.1.4. Standart Oran

Basel I Kriterleri doğrultusunda sermaye yeterlilik oranı en az %8 olması gerekmektedir. 1992 yılı sonrasında yapılan düzenlemeler sonucunda aşamalı bir şekilde yükseltelen bu oran 1989 yılında %5, 1990 yılında %6 ve 1997 yılında %7 olarak belirlenmiştir. Bu orana göre, bir banka kaynağını belli bir kullanıma tahsis ederken yarattığı 100 birim için minimum 8 birim sermaye bulundurmak zorundadır. Kısaca kredi verecek olan bankalar en fazla sermayesinin 12,5 kadar risk alabilmektedir. Bu durumda kredi risk katsayısını tamamlamış bankalar yeni kredi tahsis etmek istemeleri durumunda sermaye artırımına gitmek zorunda kalacaktır. bu anlamda Basel I Kriterleri risk ölçümlenmesi tek bir ölçüye bağlamış bulunmaktadır (Arslan, 2007: 52).

3.3.1.5. Basel I Standartlarının Piyasa Riskine Göre Genişletilmesi

Basel I ilk yayınlandığında yalnızca kredi riskini kapsamaktaydı. Bankaların mali yapılarında kredi riskinin yanı sıra piyasa riskinin de öneminin kavranması sonucunda 1996 yılında Basel I Kriterleri Basel Komitesi tarafından kredi riskinin yanında piyasa riskini de içine alacak şekilde genişletilmiştir (Oktay-Temel, 2007:163).

Bölüm ikide de bahsedildiği üzere piyasa riski, hem bilanço içi hem de bilanço dışı tutulan hesapların mali dalgalanmalar sonucunda kur, faiz, hisse senedi fiyatlarındaki farklılıklardan kaynaklanan zarar edebilme ihtimalidir.

Piyasa riski hesaplanırken iki yaklaşım kullanılmaktadır. Bunlar standart ve içsel derecelendirme yaklaşımlarıdır. Standart yaklaşım modeli, hisse senedi, faiz oranı, ve opsiyonların üstlendiği piyasa risklerinin ölçümüne yer vermektedir. İçsel derecelendirme modeli ise belli durumlarda ortaya çıkar. Bu durum gözetim otoritesinin vereceği onayla sağlanmaktadır. Bu yaklaşım risk ölçümü durumunda kredi risk ölçüm yaklaşımlarının da kullanabileceğini söylemektedir. Ancak Basel I Uzlaşısı, piyasa riski ölçümünde yer alan modeller kullanıldıktan sonra tekrardan standart ölçüm modellerine dönülmesine izin vermemektedir (Akyüz, 2012: 57-58).

2000 ve 2001 yıllarında meydana gelen devalüasyon ve yüksek faiz oranları sonucunda yaşanan krizler neticesinde BDDK 2002 yılı sonunda Sermaye Yeterlilik

Oranı hesaplamasında kredi riskinin yanında piyasa riskinin de eklenmesini gerekli kılmıştır.

Buna göre Sermaye Yeterlilik Rasyosu şu şekilde hesaplanmaktadır (Akyüz,2012: 57-58):

$$SYR = \frac{\text{Toplam Sermaye}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski}} = \%8$$

3.3.1.6. Basel I'e Yönelik Eleştiriler

1988 yılında son halini alan Basel I Uzlaşısı, uluslararası alanda faaliyet gösteren tüm bankalar için önerilmiş bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım asgari yeterlilik rasyosunu kontrol altına alma konusunda başarı sağlamış olsa da zamanla ortaya çıkan gelişme ve değişmelerle yetersiz kalmıştır (Bilge, 2011: 45-46).

Bu anlamda ortaya çıkan eleştiriler şu şekilde yer almaktadır (Babuşcu, 2005:263):

- Kredi riski gruplandırmasının sınırlı bir biçimde ele alınması; Basel I Sermaye Uzlaşısı bütün kredi risklerini %0, %20, %50, %100 olmak üzere dört grupta sınırlandırılmıştır,
- En önemli risk faktörlerinden biri olan vadenin, buna rağmen ele alınmamış olması,
- Sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanmasındaki ölçü olan %8'in değişen koşullarda esneklik sağlayamaması,
- OECD'ye üye ülkelerin hükümetlerine %0, üye ülkelerin bankalarına olan borçlarına ise %20, risk ağırlığı verilmiş olması, buna karşın OECD üyesi olmayan ülkeler için %100 risk ağırlığı öngörülmüştür.

Sonuç olarak Basel I Uzlaşısı, risk ölçümü konusunda esas olarak kredi riskini ele alarak operasyonel, piyasa, likidite gibi diğer risk unsurlarını ele almamıştır. Bu yönüyle de Basel I Kriterlerinin riske olan duyarlılığı oldukça düşüktür.

Eleştirilen bir diğer nokta ise, sermaye yeterlilik rasyosu oranlarının piyasada yer alan tüm kurumlar için aynı olmasıdır. Örneğin, mali yapısı oldukça güçlü olan kuruma da; finans yapısı henüz sağlamlaşmamış, riskli olan bir diğer kuruma da

verilen krediler için tutulması gereken sermaye oranları aynı olmalıdır (Parasız, 2014:248-249).

Ayrıca OECD üye ülkelerine açıkça verilen imtiyazlar sermaye yeterlilik rasyosunun doğru hesaplanmasına engel teşkil etmiştir.

Basel I'in riski tanımlamada tek bir ölçüm kullanması, farklı özellikteki kurumlar için benzer uygulama olanaklarına yer vermesi ve gerekli önlemlerin alınması konusunda yaşanan sıkıntıların da etkisiyle uzlaşa da değişiklikler yapılması yerine sil baştan bir yeniliğe yer verilmiş olup; yeni bir Basel Kriteri hazırlanmaya başlanılmıştır (İmam, 2018: 13).

3.3.2. Basel II Uzlaşısı

Basel II Uzlaşısı, Basel Bankacılık ve Denetim Komitesi tarafından bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin olarak 1999 yılı, 2001 yılı, 2003 yılı ve 2004 yılında yayınlanan düzenlemeler ve standartların tamamını kapsamaktadır (BDDK, 2005: 1).

Yaşanan finansal krizler neticesinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yer alan bankaların sermaye yükümlülüğü sorunları ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda Uluslararası Ödemeler Bankası Basel I Kriterlerinin yerine yeni bir taslak metni hazırlamıştır (TBB, 2004: 1).

Bu bağlamda Basel Komitesi, mali piyasalarda ortaya çıkan tüm gelişim ve değişimleri ele alıp, Basel I Kriterlerinin özellikle sermaye yeterliliği konusundaki eksik yönlerini değerlendirerek 1999 yılında Basel II Kriterlerine ilişkin olan ilk istişari metne yer vermiştir. Daha sonra 2001 yılında ikinci istişari metin, 2003'te üçüncü istişari metin yayınlanmıştır. Yayınlanmış olan bu istişari metinler, hem denetim makamlarınca hem de banka ve diğer piyasa ilgilileri tarafından alınan yorumlar ve önerilerle düzenlenmiş olup; söz konusu Basel II'nin nihai hali de haziran 2004'te yayınlanıp son halini almıştır (BDDK, 2005: 2).

Piyasa riskini sermaye yeterliliğinin ölçümünü kapsayacak şekilde genişleten Basel II, ülkemizde "Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" olarak 2001 Şubat ayında yürürlüğe girmiştir (BDDK, 2005: 2).

Basel II Kriterlerine geçişte etkin rol oynayan unsurları üç başlık halinde belirtebiliriz. Bunlar (Tuncer, 2006: 1);

- Liberalleşmenin ardından, mali piyasalarda ortaya çıkan değişiklikler,
- Mali piyasalardaki liberalizasyon sonrasında yaşanan finansal krizler,
- Bankacılık alanında risk ve risk yönetimi konusunda meydana gelen değişim ve gelişmeler

3.3.2.1. Basel II Uzlaşısının Özellikleri

Basel II bankalara, karşı karşıya kaldıkları riskleri etkin bir şekilde yönetmek ve olumsuz bir durumda yetecek düzeyde finansal kaynakları bulundurabilme misyonu yükler (Babuşçu, 2005: 264).

Basel Komitesi, 1999'da "operasyonel risk" kavramını ele alan yeni bir sermaye yükümlülüğü yapabilmek için gerekli çalışmalara başlamıştır (Tansöker, 2008: 22).

Basel II ile birlikte gelen yenilikler (TBB, 2013: 7);

- Bankalara büyüklükleri ile orantılı olan yöntemi seçme imkanı verildi.
- Sermaye yeterlilik kavramının yapısı genişledi. (yapısal bloklar)
- Ölçümler riske daha duyarlı bir hale geldi.
- Etkin risk yönetimi sistemlerinin kurulması ve geliştirilmesi teşvik edildi.
- OECD kriteri kalktı.
- Kamuya açıklanan sermaye yeterliliği bilgilerinin kapsamı genişletildi. (piyasa disiplini)

Basel II 'nin getirdiği yenilikleri Basel I 'in özellikleri ile kıyaslırsak öncelikle OECD ülkesi kriteri dikkati çekmektedir. Basel I'de OECD ülkesi olup olmama kuralına göre kredi riski yönünden sermaye yükümlülüğü kuralı yer almaktaydı. Basel II'de ise bu kural herhangi bir şarta bağlanmayıp kaldırılmıştır.

3.3.2.2. Basel II Düzenlemesinin Unsurları

Basel I birbirinden farklı yapıda olan bankalar için benzer uygulama olanaklarına yer vermesi, risk tanımına, riskin etkin bir şekilde yönetimine ve

ölçümüne dair de dar kapsamlı veriler sunması oldukça yoğun eleştirileri gündeme getirmiştir.

Bu yüzden Basel II Uzlaşısı köklü değişikliklere sahiptir. Basel II Uzlaşısının temelde üç unsuru vardır (Ayan, 2007: 36);

1.Yapısal Blok	Minimum Sermaye Yeterliliği
2.Yapısal Blok	Sermaye Yeterliliğinin Denetimi
3.Yapısal Blok	Piyasa Disiplini

Şekil 8. Basel II Düzenlemesinin Unsurları

Kaynak: Ayan, Ebubekir, “Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel II Uzlaşısı”, 2007, s.36

3.3.2.2.1. Birinci Yapısal Blok: Minimum Sermaye Yükümlülüğü

Basel I Kriterlerinde %8 olarak belirlenen asgari sermaye yeterlilik oranı Basel II Uzlaşısında aynı şekilde kabul edilmiştir. Ancak Basel II Uzlaşısı Basel I ‘den farklı olarak kredi riski kavramını daha da genişletilerek operasyonel risk kavramını da kapsamaktadır. Bu kapsamda, Basel II Uzlaşısı, piyasa risk kavramında herhangi bir değişikliğe gitmeden katkı sermayesinin ana sermayenin % 100 ünü aşmaması gerektiği vurgulayarak (Aykut, 2008: 4);

Sermaye Yeterliliği Oranı = Sermaye Tabanı Riski + Piyasa Riski + Operasyonel Risk = %8 olarak düzenlemiştir

Basel II Uzlaşısında asgari sermaye oranı hesaplamasına yeni alternatifler geliştirilerek denetim otoriterlerinin gözetiminde kredi, piyasa ve operasyonel risklerin hesaplanmasında farklı yöntemler sunulmuştur. Piyasa şartları dahilinde bankaların içinde buldukları duruma göre risk ölçüm yöntemleri arasında tercih yapma hakları bulunmaktadır.

Tablo 5. Basel II Risk Ölçüm Yöntemleri

Gelişmişlik Düzeyi	Kredi Riski	Piyasa Riski	Operasyonel Risk
Basit	Standart Yaklaşım		Temel Gösterge Yaklaşım
Orta	Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım Alternatif Standart Yaklaşım
Gelişmiş	Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	İçsel Model Yaklaşımı	İleri Ölçüm Yaklaşımları

Kaynak: Candan-Özün, “Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II”, 2006, s.11

3.3.2.2.2. İkinci Yapısal Blok: Sermaye Yeterliliği Denetimi

Basel II Uzlaşısı birinci yapısal blokta yer almayan birtakım düzenlemeleri beraberinde getirerek bankacılık hesaplamalarındaki faiz oranı riski, iş ve stratejik riskler ikinci yapısal bloğa eklenerek dahil edilmiştir. Ayrıca belirtilen risk kavramlarına ilave olarak ikinci yapısal blokta, bankalar için dışsal nitelikte olan faktörlere yer verilerek bütün bu risklerin kamu denetiminden geçmesi amaçlanarak şeffaflık ve hesap verilebilirlik temel prensipleri dikkate alınmıştır. Basel II Komitesi denetim otoriteleri açısından rehber olması amacıyla “Etkin Bankacılık Denetiminin Temel İlkeleri” isimli çalışmaya ek olarak dört temel prensip benimsenmiştir (Takan-Boyacıoğlu, 2015: 586-587).

I. Prensip: Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Sistemi,

II. Prensip: Denetim Otoritesinin Değerlendirme Süreci,

III. Prensip: Denetim Otoritesinin Yaptırım Gücü,

IV. Prensip: Denetim Otoritesinin Erken Müdahale Kabiliyeti

3.3.2.2.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini

Üçüncü yapısal blok piyasada disiplinin sağlanması amacıyla, bankacılık sektöründe faaliyette bulunan bankaların sermaye ve risk seviyeleri hakkında bilgilerin kamuoyuna açık, şeffaf ve denetim içerisinde açıklanması ile mümkün olacağını belirtmiştir. Bankaların bilgilerini açıklayarak karşı tarafın güvenini

sağlamak ve daha sağlıklı kararlar almalarına yardımcı olmalarına imkan sağlayacaktır (Altay, 2015:144).

Üçüncü yapısal blok kapsamında ortaya konulan raporların aşağıda belirtilen periyotlarda kamuoyuna açıklanması gerekmektedir (Takan-Boyacıoğlu, 2015: 594).

- Uluslararası olarak faaliyet gösteren bankalar, ana sermaye ve toplam sermaye yeterlilik rasyoları ve bileşenleri hakkındaki raporları üçer aylık periyotlarla kamuoyuna açıklanması gerekmektedir.
- Bilgilendirme amaçlı yapılan açıklamalar ve yayınlanan raporlar altı aylık periyotlarla kamuoyuna açıklanması gerekmektedir.
- Bankanın risk yönetimine ve raporlama sistemleri hakkında bilgilendirmeler yıllık periyotlarla kamuoyuna açıklanması gerekmektedir.

3.3.2.3. Basel II'nin Bankacılık Sektörüne Etkileri

Basel II Uzlaşısında belirtilenlere göre gelişmekte olan ülkelerin sermaye gereksinimlerinde artışlar beklenmektedir. Gelişmiş ülkelerin kredi derecelendirme sistemi gelişmekte olan ülkelere göre daha düşük olduğu için bu süreçte gelişmekte olan ülkelerin kredi derecelendirme sistemlerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Dünya geneline bakıldığında Basel I Uzlaşısını birçok ülkenin dikkate alarak uyguladığı görülmüştür. Yalnız Basel I Uzlaşısının temel eksikliği olarak tüm bankalara tek tip program uygulamış mantığını Basel II de bankaların risk yönetim süreçlerini içsel olarak derecelendirme sistemine bırakarak bankaların kendi iç durumuna göre risk yönetim süreçleri tanınmasına imkan tanınmıştır. Bu sebepten dolayı Basel II uygulamasının Basel I'e göre daha geniş uygulama alanı bulacağı düşünülmektedir (Tanha, 2016 : 92).

Bankalar, iç risk ölçüm yaklaşımlarını uyguladığında bankaların farklı varlık sınıflarına yani formülü uygulayabileceği farkta hesaplama için kullanılan verilen her bir bankanın kendi iç verisine göre uygulamalar ve sermaye gereksinimlerini hesaplama durumu ön plana çıkararak bankaların farklı uygulamalar ve sermaye gereksinimleri hesaplaması söz konusu olmaktadır. Bu nedenle bankaların uygulamış olduğu farklı yöntemler sonucunda aynı varlık için farklı risk ölçüm seviyeleri yapmasının önlenmesi amacıyla denetim mekanizmalarının gerekli önlemleri alması gerekmektedir (Nomura, 2005: 10).

Ülkelerin finansal sisteminin gelişmişliği, veri tabanlarını sağlamlığı ve bilgi teknolojilerinin gelişmişliğine göre uygulamaya geçiş hazırlıklarının tamamlanması amacıyla Basel II Uzlaşısında gelişmiş ve gelişmekte olan ülke bankacılık sistemlerinin farklı tarihli yol haritaları çıkarılarak uygulanması öngörülmüştür.

Basel II Uzlaşısı kapsamında gelişmekte olan ve G-10 ülkelerine dahil olmayan ülkelere de birtakım ön hazırlıkların yapılması şartıyla uygulamaya konulmasını gerektirmektedir. Örneğin, yeni standartlar doğrultusunda sermaye gereksinimini hesaplama yapmaya elverişli altyapıya sahip olmayan gelişmekte olan ülkelere öncelikle Uzlaşının şeffaflık ve denetim konularının uygulanması önerilmiştir. Bu doğrultuda Türk bankacılık sektörüne incelendiğinde, 2000-2001 yılında yaşanan krizlerin finansal sisteminde ortaya çıkan finansal sistemdeki kırılmalıklar sonucunda geri dönmeyen kredilerin artması nedeniyle banka bilançolarının kötüleşmesini artırdığı görülmüştür. Bu nedenle, bankacılık sektörünün daha sağlam bir yapıya kavuşması amacıyla daha şeffaf bir ortamda faaliyetlerine devam etmesi ve denetim sürecinin güçlendirilmesine dair ihtiyaçlar çok daha net ortaya çıkmıştır. Bu açıdan BDDK tarafından Basel I ve II uygulamalarını kademeli olarak benimsenmesi kararlaştırılarak uygulamaya yönelik yol haritası aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (Candan-Özün, 2006: 351-356).

Tablo 6. BDDK tarafından hazırlanan yol haritası

2005	Ekim	Bankalardan Basel II' ye ilişkin banka yol haritasının talep edilmesi
2005	Kasım	Standart yaklaşımlar için ulusal uygulama tercihlerinin belirlenerek yayımlanması
2007	Mart	Basel II' nin sermaye yeterliliği düzenlemesi olarak yayımlanması
2007	Ağustos	Basel I Basel II Paralel Uygulaması
2008	Ocak	Basel II hükümlerinin yürürlüğe girmesi
2009	Ocak	İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarla ve ileri ölçüm yaklaşımlarına izin verilme sürecinin başlatılması

Kaynak: Candan-Özün, "Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II", 2006, s.359

Basel II Uzlaşısının Türk bankacılık sektöründe uygulanmasının faydaları (Candan-Özün, 2006: 360);

- Bankacılık sektörünün risk kültürünü ve sistemlerini geliştirmesi,
- Bankalar, uygulama öncesi kredi verme işlemlerinde kredi kullandırdığı müşterilerinin kredi değerliliklerini ölçerek, fiyat-vade seçeneklerini ayrıntılı bir şekilde değerlendirmekte ve teminatı bu şekilde belirlemekteydi. Uzlaşısı sonrası, bankalar kredilerin geri ödenmesi ve müşteriden alınan teminatın sağladığı güvenceyi daha ayrıntılı analiz etme imkanının bulunması,
- Bankalar kredi verme aşamasında firmaların mali tablolarını incelemektedir. Bilançolarında gerçeği olduğundan farklı yansıtan firmalar için bu durum dezavantaj niteliğinde olabilir. Analiz sonucu firmanın yüksek riskli olduğu tespit edilirse, banka bu yüksek riske karşı daha yüksek getiri talep edecektir. Bu durumda kredilerin maliyetinde artış olabilecek ve kredi müşterisi tarafından istenmeyen bir durum oluşacaktır. Bir anlamda, Basel II uygulaması farklı nedenlerle gizlenen risk büyüklüklerinin ortaya çıkmasını teşvik edici rol oynamaktadır.

Basel II uygulamasında bulunan bankaların denetim açısından dikkat etmesi gereken hususlar (IMF, 2005: 1);

- Basel II'yi uygulamaya geçiren ülkelerde denetim ve düzenleyici sistemlerin değerlendirilmeleri daha karmaşık bir yapıya dönüşebilir. Bu anlamda uygulamanın kalitesi ve Basel II tabanlı denetimin etkin biçimde uygulanıp uygulanmadığının değerlendirilmesi gerekecektir,
- Bankalar Basel II'yi uygularken, risk ağırlıkları da yeni düzenleme çerçevesinde belirlenecektir. Bunun sonucu olarak bankaların raporlanmış olan sermaye pozisyonlarında değişiklik meydana gelebilecektir,
- Basel II'de yer alan içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımları benimseyen bankalar için, gözetimin niteliğini ve etkinliğini değerlendiren otoritelerin, Basel II uygulamasının altında yatan risk yönetiminin kilit noktalarını iyi değerlendirmeleri gerekecektir.

3.3.2.4. Basel II Uzlaşısına Yönelik Eleştiriler

Basel II'ye ait eleştirilere baktığımızda bunları birkaç başlık altında ele almak mümkündür.

Uygulama Sonuçlarına Yönelik Eleştiriler

Uygulama ve sonuçlarına yönelik eleştiriler aşağıda sıralanmıştır (Altıntaş, 2006: 94-95):

- Uzlaşının maliyetlerinin yüksek olması,
- Uygulama sürecinde kalifiye eleman bulunması zorluğu,
- Gelişmekte olan ülkelerin borçlanma maliyetlerinin artması.

Denetim ve Kamuyu Aydınlatma Sistemine Yönelik Eleştiriler

- Farklı denetim otoritelerinin Basel II' de yer alan hususları birbirinden değişik esneklik seviyesinde uygulamaları sonucu ortaya çıkan rekabet eşitliğinin bozulması (Yüksel, 2005: 3).
- Yüklenen yükümlülüklerin aşırı olması nedeniyle özellikle küçük ve orta büyüklükteki bankaların maliyetlerinin artması (Boyacıoğlu, 2002: 78).

Derecelendirme ve Derecelendirme Şirketlerine Yönelik Eleştiriler

- Basel II' nin temeli olan derecelendirme kuruluşları tarafından verilen notların güvenilirlik konusunda sorun teşkil edebilmeleri,
- Gelişmekte olan ülkelerde kredi derecesi bulunan az sayıda şirket olması.

3.3.3. Basel III Uzlaşısı

Gerek Basel I düzenlemelerinin uygulanması sürecinde çok sayıda bankacılık krizinin yaşanması, gerekse Basel II sürecinde tüm dünyayı etkileyen bir bankacılık krizinin yaşanması ve Yunanistan, Macaristan ve İspanya gibi bazı Avrupa Birliği Ülkelerinin yaşadığı mali sıkıntılar nedeniyle borçlarını ödeyemeyecek duruma gelmesi sonucunda gelişmiş ülke ekonomilerinin bu durumdan olumsuz şekilde etkilenmesi finans çevrelerinin yeni çözüm ve önlemler almaya yöneltmiştir. 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan Merkez Bankaları ve Denetim Otoriteleri Başkanları

(GHOS-Governors and Heads of Supervision) Grubu toplantısının ardından, mevcut sermaye gereksinimi düzenlemelerini güçlendiren ve 26 Temmuz 2010'da varılan uzlaşmayı onaylayan bir açıklamada bulunmuştur (BDDK, Ekim, 2010: 8).

Basel III olarak adlandırılan düzenleme değişiklikleriyle ulaşılmak istenen hedefler (Cangürel, Güngör, Sevinç, Kayci ve Atalay, 2010: 1) ;

- Kaynağı ne olursa olsun finansal ve ekonomik şoklara karşı bankacılık sisteminin dayanıklılığının artırılması,
- Kurumsal yönetim ve risk yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi,
- Bankaların şeffaflığının ve kamuya bilgi verme özelliklerinin artırılması,
- Mikro bazda yapılan düzenlemelerle bireysel olarak bankaların dayanıklılığının artırılması,
- Makro bazda düzenlemelerle finansal sistemin şoklara karşı direncinin artırılması hedeflenmektedir.

Basel Komitesi, sistematik olarak önemli bankaların risklerinin tanımlanması hususunda Finansal İstikrar Kurulu (Financial Stability Board-FSB) ile çalışmalarını yürütmektedir. Bu doğrultuda Basel Komitesi çalışmalarını, Basel III ve ilgili denetime ilişkin sağlam standartların uygulanması alanlarında yoğunlaştırmayı planlayarak aşağıda belirtilen alanlarda da çalışmalarına devam etmektedir (The Basel Committee on Banking Supervision, October, 2010: 2);

- Alım satım hesaplarının (trading book) temelden gözden geçirilmesi,
- Dışsal derecelendirme notlarının sekürütizasyon işlemlerinde (sermaye hesaplamaları çerçevesinde) kullanılması ve etkileri,
- Sistematik olarak öneme haiz finansal kuruluşlara ilişkin politikalar geliştirilmesi,
- Büyük risklere ilişkin düzenlemeler,
- Sınır ötesi (cross-border) bankacılık ilkelerinin geliştirilmesi,
- “Etkin Bankacılık Denetiminin Temel İlkeleri”nin krizden çıkarılan dersler sonrasında gözden geçirilmesi,
- Standart uygulamaların ve güçlü işbirliğinin banka denetçileri ve denetim otoriteleri arasında geliştirilmesi,

Basel III Uzlaşısı, Basel II Uzlaşısının sermaye hesaplama yöntemini baştan aşağıya değiştiren bir düzenleme olarak görülmektedir. Basel III Uzlaşısı, Basel II Uzlaşısının uygulamaya konulması sonucunda ortaya çıkan eksiklikleri ve Basel II Uzlaşısına yönelik eleştirileri ortadan kaldırmak amacıyla yeni yaklaşımların eklenmesiyle hazırlanmış ek bir düzenleme olarak değerlendirilmektedir (Akyüz, 2012: 99).

Yaşanan her ekonomik krizin ardından bir daha yaşanmaması adına yeni arayışlar içine girilmekte ve daha öncekiler gözden geçirilerek eksikler tamamlanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle 2008 yılında yaşanan global krizin ardından daha önce geliştirilerek uygulamaya konulan Basel II Uzlaşısının eksikliklerini gidermek, yeni yaklaşımlar çerçevesinde yeni tedbirler almak ve yaşanması muhtemel krizlerin önlenmesi veya zararın minimize edilmesi amacıyla Basel Komitesi tarafından Basel III Uzlaşısı hazırlanmıştır. Bu doğrultuda Basel II Uzlaşısının eksikliklerini gidermek amacıyla hazırlanan Basel III Uzlaşısını ortaya çıkaran nedenlerin bazılarını şöyle sıralayabiliriz (BDDK, Nisan, 2010: 2);

- Olumsuz piyasa koşullarında ani düşüş gösterebilen sermaye tamponlarının güçlendirilmesi,
- Banka sermayelerinin kalitesinin artırılması,
- Basel II'ye destek olmak üzere bir kaldıraç oranı uygulamasının getirilmesi,
- Asgari sermaye gereksinimindeki döngüsellik azaltma ve karşılık ayrılması,
- Bankacılık sektörünün kuvvetlendirilmesi amacıyla ortaya koyduğu sermaye ve likidite düzenleme önerileri sunması,
- Risk yönetiminin geliştirilmesine ek olarak, bankaların stres ortamlarına karşı dayanıklılığının artırılması.

3.3.3.1. Basel III Uzlaşısının Temel Amaçları

Basel III düzenlemelerinin temel amaçlarını dört bölümde incelemek mümkündür.

3.3.3.1.1. Daha Nitelikli Sermaye

Bankaların ekonomide kapladıkları yer düşünüldüğü zaman yerlerinin ne kadar büyük olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Bu da yaşanan olumlu ya da olumsuz

durumlardan bankaların etkilenmelerinin ve çevreye etkilerinin çok fazla olacağını göz önüne sermektedir. Bu yüzden yaşanan olumsuz durumlara karşı bankalar kendilerini güvence altına almak durumundalardır. Bu da ancak yeterli oranda sermaye tutmaları ile mümkün olabilmektedir. Bir bankanın sermayesi ne kadar güçlü ise yaşanılacak olumsuz durumlar karşısında o kadar güçlü olur (Cicioğlu-Çil, 2018: 97).

Bu düşünce doğru olmakla birlikte bazı eksiklikler barındırmaktadır. Yeni dünya düzenine ve yaşanan şoklara bakıldığı zaman artık yalnızca sermayenin çok olması yeterli olmamakta aynı zamanda sermayenin niteliği de önem arz etmektedir.

Sermayenin daha nitelikli hale gelmesi için bilinmesi gereken kavram kayıp karşılama sermaye (Loss Absorbency Capital)'dir. Kayıp karşılama sermaye: Banka tarafından ihraç edilen ve vadesine 1 yıldan az kalan tahvil sahiplerine yapılacak ödemeler gibi borçların ve banka sermayesinin toplamından oluşmaktadır (TSPB,2013: 17).

Basel III düzenlemeleri ile bankaların yaşamları tehlikeye girdiği durumda buldukları yasal sermaye ile tüm yükümlülüklerini yerine getirecek durumda olması ile ilgili düzenleme getirilmiştir.

3.3.3.1.2. Niceliği Arttırılmış Sermaye

Sermayenin nitelikli olmasının yanı sıra çok olması da oldukça önemlidir. Bu yüzden Basel III düzenlemeleri ile bankaların elinde bulundurması gereken sermayeye ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Çekirdek ana sermaye oranının %7'ye, ana sermaye oranının %8.5'e kademeli olarak yükseltilmesine karar verilmiştir. Burada belirtilen ana sermayenin %8 olması tutulacak minimum sermaye değil bankaların kar dağıtımını yapacakları gibi özel durumlarda rahat hareket edebilmelerini sağlamak amaçlı yapılmıştır. Olası bir kriz durumunda fazla sermaye bulundurulması krizden daha az zararla çıkılmasını sağlamak açısından önem arz etmektedir (Cangürel vd., 2010: 2).

Tablo 7. Güçlendirilmiş Sermaye Çerçevesi: Basel II'den Basel III'e

Risk ağırlıklı varlıkların yüzdesi	Sermaye gereksinimleri							Makro düzey sağduyulu gözetim	
	Çekirdek sermaye			1.kuşak (tier) sermaye		Toplam sermaye		Konjunktürel tampon	Ek kayıp karşılama kapasitesi SIFI* için
	Minimum	Koruma tamponu	Gereken	Minimum	Gereken	Minimum	Gereken	Aralık	
Basel II	2			4		8			
Not:	Yeni tanım altında ortalama uluslararası bir banka için yaklaşık %1'e eşdeğer			Yeni tanım altında ortalama uluslararası bir banka için yaklaşık %2'ye eşdeğer					
Basel III Yeni Tanım ve Kalibrasyon	4.5	2.5	7.0	6	8.5	8	10.5	0-2.5	SIFI* için sermaye ek yükü

SIFI* Sistemik Önemli Finansal Kuruluşlar

Kaynak: Gürel vd., “Basel III Kriterleri”, 2012, s.20

3.3.3.1.3. Sermaye Tamponu Düzenlemesi

Bankalara verilmiş olan taahhütlerde zaman zaman aksamalar yaşanmaktadır. Bu da bankaların beklemedikleri şekilde sistematik risk altında kalmasına sebebiyet vermektedir. Bu durumdan bankaların etkilenmesini engellemek amacıyla sermaye tamponu uygulaması Basel III Kriterleri ile getirilmiştir. Bu kriterlere göre belirlenen çekirdek sermaye ekonomik konjoktüre bağlı olarak %0 ile %2,5 olarak ilave sermayedir (Afşar-Doğan, 2017: 33-34).

Sermaye tamponu: Kredi genişlemesi yaşanan bankaların riskli dönemlerinde öz kaynaklarının yetersiz kalması durumunda karşılaşılabileceği

risklerin önüne geçebilmek adına bulundurulması gereken ilave çekirdek sermaye oranını ifade etmektedir (28812 Sayılı Resmi Gazete).

3.3.3.1.4. Risk Bazlı Olmayan Kaldıraç Oranı

Bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamı ile ana sermaye arasında bir oran tesis edilmek istenmektedir. Belirlenen risk bazlı olmayan sermaye oranı %3 civarındadır. Bu orana geçişin aşamalı olması planlanmaktadır (Cangürel vd., 2010: 2).

3.3.3.2. Basel III Uzlaşımın Getirdiği Yenilikler

3.3.3.2.1. Sermaye

Basel III Uzlaşımı kapsamında getirilen yenilikler kapsamında Basel II Uzlaşımında yer alan öz kaynakların kapsamı değiştirilerek katkı sermayenin ana sermayenin %100'ünü geçemeyeceği hükmü ve üçüncü kuşak sermaye uygulaması kaldırılmıştır. Ayrıca ana sermaye içerisinde zarar karşılama potansiyeli yüksek olan unsurlar çekirdek sermaye (common equity) olarak adlandırılmıştır. Çekirdek sermaye; ödenmiş sermaye, dağıtılmamış karlar, kâr (zarar), diğer kapsamlı gelir tablosu kalemleri ile bu toplamdan düşülecek değerlerden oluşmaktadır. Basel III Uzlaşımı kapsamında ana sermayenin çekirdek sermaye içerisinde yer almayan veya katkı sermaye içerisinde değerlendirilemeyecek olan sermaye bileşenlerinin 2013'te %90'ı tanınacak ve her yıl tanıma oranı %10 düşürülerek önümüzdeki 10 yıl içerisinde söz konusu unsurlar tamamen sermaye bileşeni olmaktan çıkarılacaktır (Kaya-Torun, 2018: 8-9).

3.3.3.2.2. Karşı Taraf Riskinin Düzenlenmesi

Basel III Uzlaşımının getirdiği yenilikler kapsamında bankaların stres senaryoları ve tarihsel verilere dayanarak hesaplayacakları karşı taraf riski için ilave sermaye tutmaları amaçlanmıştır (Demir-Gürel, 2012: 22).

3.3.3.2.3. Kaldıraç Oranı

Basel III Uzlaşımının getirdiği yenilikler kapsamında sermaye oranlarını desteklemek amacıyla şeffaf, basit, anlaşılır ve risk bazlı olmayan kaldıraç oranları

getirilmiştir. Kaldıraç oranı ana sermayenin belirli dönüşüm oranları dikkate alınarak bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamına bölünmesi suretiyle (ana sermaye / aktifler + bilanço dışı kalemler) elde edilerek, 2017 yılının ilk yarısına kadar sürecek olan paralel uygulama döneminde %3 oranı test edilecektir. Yapılacak olan QIS çalışmalarının ve paralel uygulamanın sonuçları da dikkate alınarak nihai hali verilmiş olan kaldıraç oranı 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren “Birinci Yapısal Blok”a dâhil edilecektir (Kaya-Torun, 2018: 11).

3.3.3.2.4. Döngüsellik ve Sistemik Risk

Basel III Uzlaşısının getirdiği yenilikler kapsamında Basel II Uzlaşısının döngüsellik yeterince dikkate almama konusunda yapılan eleştirileri ve bu yönde ortaya çıkan eksiklikleri gidermek amacıyla ülke şartlarına ve tercihlerine bağlı olarak %0 ilâ %2,5 arasında değişen döngüsel sermaye tamponu uygulaması getirilmiştir. Döngüsel sermaye tamponunun ekonominin büyüme hızına bağlı olarak artırılıp azaltılmasıyla hızlı kredi büyümesinin önüne geçilmesi hedeflenmektedir (Cangürel vd., 2010: 6).

3.3.3.2.5. Likidite Oranları

Basel III Uzlaşısının getirdiği yenilikler kapsamında likiditeye ilişkin, likidite karşılama oranı (Liquidity Coverage Ratio) ve net istikrarlı fonlama oranı (net stable funding ratio) isimli iki adet oran ortaya koyulmuştur.

Likidite karşılama oranı, bir bankanın likit varlıklarının, 30 gün içerisinde gerçekleşecek net nakit çıkışlarına bölünmesi suretiyle hesaplanmaktadır. Belirtilen bu oranın 1’den küçük olması bankanın likit varlıkları ile net nakit çıkışlarını karşılamada güçlük yaşayabileceğini gösterdiğinden 1’den küçük olmaması gerekmektedir (Gürel vd.,2012: 22).

Likidite karşılama oranını desteklemek, yapısal likidite uyumsuzluklarını sınırlandırmak ve çekirdek fonlamayı belirli bir düzeyin üzerinde tutmak amacıyla Net İstikrarlı Fonlama Oranı (Net Stable Funding Ratio -NSFR) oluşturulmuştur. Net İstikrarlı Fonlama Oranına göre bankaların mevcut istikrarlı fonlama tutarlarının ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarları oranı yüzde 100’den büyük olmalıdır. Söz konusu oranlar bilgi amacıyla 1 Ocak 2012’den itibaren bilgi amaçlı raporlamaya

başlanarak LCR için 1 Ocak 2015 ve NSFR için 1 Ocak 2018 itibariyle uygulanmasının zorunlu olmasına karar verilmiştir (TCMB, 2010: 34).

3.3.3.3. Basel III Uzlaşısına Geçiş Düzenlemeleri

Basel III Uzlaşısına yönelik olarak yeni standartlar ve geçiş düzenlemelerine ilişkin duyuru yönetim ve denetim makamları tarafından 12 Eylül 2010 tarihinde yapılmıştır. Bu tarihten itibaren belirlenen standartlar kapsamında yıllara göre yapılan düzenlemeler sonucunda belirlenen oranlar Tablo 8 ve Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 8. Düzenlemelerin Aşamalı Olarak Kullanılmaya Başlanması

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	1 Ocak 2009 itibariyle
Kaldıraç oranı	1 Ocak 2013 – 1 Ocak 2017 arası paralel çalışma 1 Ocak 2015'te açıklamanın başlaması					1.yapısal blokla yer değiştirme	
Minimum çekirdek sermaye oranı	%3.5	%4.0	%4.5	%4.5	%4.5	%4.5	%4.5
Sermaye koruma tamponu				%0.625	%1.25	%1.875	%2.5
Minimum çekirdek sermaye koruma tamponu	%3.5	%4.0	%4.5	%5.125	%5.75	%6.375	%7.0
CET1 kesintisinin aşamalı olarak kullanılması (DTAs, MSRsmve finans için limitini aşan tutarlar da dahil olmak üzere)		%20	%40	%60	%80	%100	%100
Minimum 1. Kuşak sermaye	%4.5	%5.5	%6.0	%6.0	%6.0	%6.0	%6.0
Minimum toplam sermaye	%8.0	%8.0	%8.0	%8.0	%8.0	%8.0	%8.0
Minimum toplam sermaye + koruma tamponu	%8.0	%8.0	%8.0	%8.625	%9.25	%9.875	%10.5
1.Kuşak çekirdek sermaye veya 2.kuşak çekirdek sermaye olarak nitelendirilemeyen sermaye araçları	2013'te başlayıp 10 yılı aşkın sürede aşamalı olarak devreye girecek						
Likidite karşılama oranı			Asgari standart tanıtımı				
Net istikrarlı finansman oranı						Asgari standart tanıtımı	

Gölgelemeler geçiş dönemleri gösterir – Tüm tarihler 1 Ocaktan itibaren.

Kaynak: The Basel Committee on Banking Supervision, October, 2010, s.7

Tablo 9. Sermaye Taslağı Düzenlemesi

Sermaye Taslağı Düzenlemesi Sermaye Gereksinimleri Ve Tamponları (Bütün Rakamlar Yüzde Olarak Verilmiştir)			
	Çekirdek Sermaye (Kesintilerden Sonra)	1. Kuşak Sermaye	Toplam Sermaye
Asgari	4,5	6,0	8,0
Koruma Tamponu	2,5		
Asgari + Koruma Tamponu	7,0	8,5	10,5
Konjonktürel Tampon Aralığı	0-2,5		

Kaynak: The Bank for International Settlements, September, 2010, s.7

3.3.3.4. Basel III Kriterleri Hakkında Değerlendirme

Bankacılık sektörü, ekonomide yaşanan gelişmelere paralel olarak ekonomik gelişmelerin olumlu olduğu dönemlerde kredi arzlarını genişlettiği, hissedarlarına ve çalışanlarına yüksek oranda kâr dağıttıkları, buna karşılık ekonomik gelişmelerin olumsuz olduğu dönemlerde kredi arzını kısırarak reel sektöre kaynak aktarımında kısıntıya gittikleri ve ekonomik büyümenin daha da olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır (Gürel vd., 2012: 26).

Bu nedenle Basel III Kriterleri kapsamında kriz dönemlerinde yaşanan bu olumsuzluğun önüne geçilmesi amacıyla “*döngüsel sermaye tamponu*” ve “*sermaye koruma tamponu*” uygulamaları hayata geçirilmiştir. Basel III Kriterlerinin ilave sermaye ihtiyacı doğurmasına bağlı olarak bir dönem için bankaların öz kaynak karşılıklarını olumsuz etkileyeceği düşünülse de orta vadede alınan tedbirler dolayısıyla ekonomik büyümeye olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Bilge, 2011: 127).

Basel III ile ilgili dört temel nokta vurgulanmalıdır (Caruana, 2010: 6):

- Yeni Basel III paketi finans sektörüne daha fazla açıklık sağlar. Belirsizliği gidermek için önemli katkılarda bulunabilir.

- Yeni Basel III paketi mikro ve makro düzeyde olan ihtiyatlılık gelişmelerini birleştirir. Amaç, sistematik riskle başa çıkmak ve finansal sistemin ekonomik gelişmelerin getireceği artış veya azalış seyrini değerlendirmek için uygun sermaye planlarını kurmaktır. Basel III araçları sistematik riski sınırlandırmak için uygun olacaktır.
- Basel III ile gereğine uygun ve uzun bir geçiş dönemi planlanmaktadır. Genel kabul görmüş geçiş düzenlemeleri, hala ekonomiye yeni kredi akışını desteklerken bankacılık sektörünün uygun kazanç koruma ve sermaye artırma yoluyla daha yüksek sermaye standartlarıyla buluşmasını sağlamaya yardımcı olacaktır.
- Kayıtsızlıktan kaçınılmalıdır. Bankalar ve denetçiler, hem derin mali krizden sürdürülebilir bir küresel toparlanma sağlamak için hem de davranışsal değişiklikleri teşvik etmek için çabalarını iki katına çıkarmak zorunda kalacaklardır. Mümkün olan en kısa zamanda koruma tampon gereksinimini karşılamak için ellerinden geleni yapmalıdırlar. Ayrıca Piyasa Disiplini (Pillar III) de kayıtsızlığa karşı korunmada önemli bir rol oynamaktadır.

3.3.3.5. Basel III Uzlaşısına İlişkin Eleştiriler

- Basel III düzenlemelerine getirilen ilk eleştiri düzenlemenin sebebi olan 2008 krizinde yaşanan gerçek sorunların tam olarak belirleyemediği yönündedir. Getirilen düzenlemeleri büyük ölçekli bankaların uygulamada sıkıntı yaşamayacağı fakat daha küçük ölçekli bankaların getirilen sermaye ve likidite şartlarını sağlamakta sıkıntıya düşecekleri öngörülmektedir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda 2008 krizi sonrası iflas eden büyük ölçekli bir banka olan Lehman Brothers'ın zaten Basel III düzenlemeleri ile getirilen şartları taşıdığı ama krizden kurtulmasının mümkün olmadığı vurgulanmıştır (Cangürel vd., 2010: 14).
- Basel III düzenlemeleri ile ilgili aynı zamanda uygulama sürecinde de sıkıntı yaşanacağı düşünülmektedir. Ülkeler Basel III düzenlemelerine geçiş yaparken denetimden kaynaklı boşluklar oluşacağı ve bu durumda sermayenin daha rahat hareket edebileceği denetim boşluğu olan ülkelere kayacağı ifade edilmektedir. Bu durum “denetim arbitrajı” olarak adlandırılmaktadır. Bu sorunun önüne geçilebilmesi için dünyadaki bütün

finansal alanda düzenleme yapan otoritelerin ortak bir şekilde hareket etmesi gerekliliği savunulmuştur. Bu şekilde bir ortak hareket sergilenmediği takdirde denetim arbitrajı oluşacak ve düzenleme başarısız olacaktır (Cangürel vd., 2010: 15).

- Başka bir eleştiri konusu da Basel III düzenlemelerinin risk ağırlıklandırılmasındaki hatalar konusunda yeni bir düzenleme yapmamış olduğu yönündedir. Basel II düzenlemelerinin önüne geçemediği konu olan yüksek riske sahip portföylerin çeşitli türev ürünlerle durumlarını düşük riske sahip gibi göstermeleri bunu da “credit default swap” olarak bilinen sigorta sözleşmeleri ile yaptığı bilinmektedir. Basel III düzenlemeleri ile de bu durumun önüne geçilmesini sağlayacak herhangi bir değişiklik yapılmamış olması eleştirilere sebep olmuştur (Akyüz, 2012: 112).
- Getirilen yeni düzenleme ile bankaların fonlarını daha düşük riske ve daha yüksek kredi derecelendirme notuna sahip olan kamu borçlanma araçlarına kaydırmaları durumu söz konusu olmuştur. Bu da bankaların portföylerinde oldukça fazla ülke riski barındırmalarına sebep olmuştur. Ayrıca düşük derecelendirme notuna sahip olan özel sektörün ise fon temin edememeleri ve sonuç olarak darboğaza girmeleri kaçınılmaz olmuştur. Bu durum finans çevreleri tarafından eleştiriye konu olmuştur (Akyüz, 2012: 112).
- Son eleştiri olarak bankaların yeni düzenlemenin getirdiği kurallar ile alacağı kararların küresel ekonomiyi oldukça fazla etkileyeceği yönündedir. Bankaların bu standartlar çerçevesinde verecekleri kararların, içinde faaliyet gösterdikleri ülkelerde ve bunun sonucu olarak da küresel piyasalarda büyük ve dikkate değer etkileri olacaktır (Karaaslan, 2015: 82).

3.3.4. Basel IV Uzlaşısı

Basel Komitesinin yayınladığı fakat henüz yürürlüğe girmeyen ve düzenleme süreci halen devam etmekte olan on civarında önemli çalışması bulunmaktadır. Bu çalışma Basel IV olarak adlandırılmakta fakat Basel III’de de olduğu gibi Basel II’yi ve Basel III’ü yürürlükten kaldırmayı hedeflememektedir. Basel IV düzenlemeleri ile ulaşılmak istenilen temel hedef karmaşık bir hal alan sermaye yeterlilik rasyosunu tekrardan karşılaştırılabilir ve güvenilir kılmaktır. Bu sebeplerle Basel IV

düzenlemeleri sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplamasında değişiklikler içermektedir. Bunlardan bazıları (İmam, 2018: 62):

- Standart ve içsel yöntemleri birbirine yakınlaştırmak,
- Standart yöntemle hesaplanan sermaye yükümlülüklerinin içsel modellere taban teşkil etmesi,
- Operasyonel risk ölçümlerinde ileri yaklaşımları tamamen devre dışı bırakmaktır.

Bu düzenlemeler haricinde hatta kredi derecelendirme firmalarını tamamen devre dışı bırakmak düşünülmüş fakat daha sonra bunu ülkelerin denetim otoritelerine seçenek olarak sunma kararı alınmıştır.

3.3.4.1. Basel IV Düzenlemesinin Ana Unsurları

Basel IV düzenlemesinin ana unsurları şunlardır (Altıntaş, 2017):

1. Yeni piyasa riski düzenlemesi: Piyasa riski hesaplamasına dair yeni standartlar Ocak 2016 yılında yayınlanmıştır. 2019 yılı sonunda da uygulaması düşünülmektedir. Bu standartlar ile 1996 yılından beri yürürlükte bulunan standart ve içsel piyasa risk ölçümleri yöntemleri değiştirilmektedir. Burada yapılan en önemli değişiklik riske maruz değer yönteminin beklenen kayıp (ES) ile değiştirilmesidir. Standart yöntemde eskisinden oldukça daha kapsamlı ve zahmetli olduğu dikkat çekmektedir.

Bu kapsamda piyasa riskinin çerçevesinin revizesi aşağıdaki şekilde tasarlanmıştır:

- Bankacılık/Alım Satım Ayrımının Netleşmesi,
- İçsel modelde VaR'dan Expected Shortfall'a geçiş,
- Standart yöntemde daha hassas bir yaklaşım.

2. Kredi riski ölçümünde yeni standart yaklaşım: Dışsal kredi derecelendirme kuruluşlarının vermiş olduğu notlara dayanan yaklaşım ile ilgili değişiklik içeren çalışmasını Aralık 2015 tarihinde yorumlamaya açmıştır. Eski yaklaşımdan farklı olarak derecelendirme kuruluşlarından not alan, yaklaşımı kullanmak istemeyen ülkeler için yeni alternatif yaklaşımlar geliştirilmektedir.

Bu kapsamda kredi riski ölçümünde IRB yönteminin revizesi aşağıdaki şekilde tasarlanmıştır;

- Sovereign risk ve düşük temerrütlü portföylerde içsel modelin kalkması,
- Parametrelerin adaptasyonu ve tahminine yönelik uygulamaların gelmesi.

3. Karşı taraf kredi risk ölçümünde yeni standart yaklaşım: Kullanılacak yaklaşımın son hali 2014 yılında verilmiştir. Yeni Standart Yaklaşım Basel I düzenlemelerindeki gerçeğe uygun değer ve Basel II düzenlemelerindeki standart yaklaşıma ilaveler içermektedir. Komite tarafından 1 Ocak 2017’de yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Ancak hali hazırda birçok ülke uygulama konusunda tarihe uyamamıştır.

Bu kapsamda karşı taraf riski revizesi aşağıdaki şekilde tasarlanmıştır:

- KKR’de standart yaklaşımın değişmesi (marjların ve teminatların hesaplanmasında değişiklikler).

4. Kredi değerlendirme ayarlamaları revizyonu: Küresel krizler sonucunda bankaların türev pozisyonlardan dolayı yaşanan zararların yalnızca karşı tarafın temerrüdünden kaynaklanmadığı piyasa değerinde yaşanan düşüslere bağlı büyük zararların oluştuğu görülmüştür. Basel III düzenlemelerinde kredi değerlendirme ayarlamaları (CVA) riski karşılığı, karşı taraf kredi riski çerçevesine monte edilmiştir. CVA, karşı taraf kredi riskine tabi pozisyonun karşı taraf kredi riski dahil piyasa değeri ile karşı taraf kredi risksiz piyasa değeri arasındaki farka denk gelmektedir. Komite bu CVA düzenlemesini revize etmek istemektedir. Amaç muhasebe standartları çerçevesinde yeniden geliştirmektir. İstişare doküman Temmuz 2015’de yayınlanmıştır.

Bu kapsamda kredi değerlendirme ayarlamaları revizesi aşağıdaki şekilde tasarlanmıştır:

- Kredi değerlendirme ayarlamalarının piyasa riskiyle uyumlaşması-içsel yöntemin kalkması.

5. Menkul kıymetleştirme revizyonu: Konu ile ilgili istişare doküman Aralık 2014’de yayınlanmış, Temmuz 2016 yılında revize edilmiştir. Burada hedeflenen dışsal kredi derecelendirme notlarına olan mekanik bağımlılığın azaltılmasıdır.

Bu kapsamda seküritizasyon düzenlemelerinin revizesi aşağıdaki şekilde tasarlanmıştır:

- Yaklaşımlarda yeni hiyerarşinin gelmesi,
- Standart, şeffaf ve kıyaslanabilir (STC) menkul kıymetleştirme kriterlerinin belirlenmesi ve bu işlemlere özel sermaye uygulaması.

6. Operasyonel risk ölçümünde yeni standart yaklaşım: Komite operasyonel risk ölçümünde kullanılan ileri ölçüm yaklaşımlarını devre dışı bırakarak standart yaklaşımın revizyonu için çalışmıştır. İstişare doküman Mart 2016 yılında yayınlanmıştır. Bu taslağa göre Komite operasyonel risk hesaplamasında harici operasyonel veri kullanımı istememektedir.

Bu kapsamda operasyonel risk revizesi aşağıdaki şekilde tasarlanmıştır:

- Tüm yöntemlerin yeni bir standart yöntemle değişmesi,
- İş/faaliyet göstergelerinin kullanılmaya başlanması.

7. Bankacılık hesapları (yapısal) faiz oranı riski için yeni standartlar: Komite tarafından 2004 yılında belirlenmiş olan faiz riski yönetim standartlarının revizesi olan doküman Nisan 2016 yılında yayınlanmıştır. 2018 yılına kadar bankaların uygulamaya geçmesi beklenmektedir.

8. Sermaye tabanları: Komite tarafından standart yaklaşımlar baz alınarak belirlenen oluşturulması istenilen sermaye tabanları ile ilgili doküman Aralık 2014'de yayınlanmıştır.

9. Kredi riski içsel model kullanım kısıtlamaları: Komite içsel modellerden kaynaklanan varyasyonun azaltılmasına içsel modellerin kullanımının kısıtlanmasına yönelik istişare dokümanı Mart 2016 yılında yayınlamıştır.

10. Müdahil olma riski: Gölge bankacılık kurumlarından kaynaklanabilecek riskler başta olmak üzere, konsolide edilmediği halde bankanın bir zorunluluk dolayısıyla veya itibar riski kaygılarıyla batmasına kayıtsız kalamayıp müdahil olması gerekebilecek yapılanmalardan kaynaklanacak külfeti kapsamaktadır (Altıntaş, 2017).

11. Büyük kredi düzenlemesi: Komite ilk olarak büyük kredilerin ölçüm ve kontrolü ile ilgili ilk tavsiye dokümanı Ocak 1991 yılında yayınlamıştır. Daha sonra

bu doküman daha kapsamlı olarak Nisan 2014 tarihinde yeniden düzenlenmiştir. Son düzenlemeye ise 1 Ocak 2019 tarihinde geçilmesi beklenmektedir. Yeni düzenleme ile hedeflenen kredi sınırlarının uygulanmasında büyük ölçüde sermaye yeterliliği düzenlemelerine benzer bir yapının oluşturulmasıdır (Altıntaş, 2017).

Basel III öz kaynağın niteliğinin ve niceliğinin likidite kuralları ve kaldıraç güçlendirilmesi üzerine kurulmuştur. Basel IV ise sermaye yeterliliğinin paydasına (risk ağırlıklı varlıklar) ve yoğunlaşma riski üzerine kurulmuştur (TBB, 2016).

Tablo 10. Basel IV Düzenlemelerinin Amaçları

Basitlik Ve Şeffaflık	Regülasyon Çerçevesinin Karmaşıklığı Azaltmak Ve Uygulanan Kuralların Ve Etkilerini Daha Anlaşılır Kılmak
✓ Dipnot Kurallarının Ve Regülasyon Çerçevesinin Birleştirilmesi	
Tutarlılık Ve Karşılaştırılabilirlik	Regülasyon Çerçevesinin Anlaşılır Bir Şekilde Yorumlanabilmesi Ve Uygulanabilmesi (Same Rules, Same Meaning)
✓ Risk Bazlı Olmayan- Tek Katsayısı Olan Perakende Kredilerde Alternatiflerin Artırılması	
Duyarlılık	Standart Yaklaşımlarda Risk Duyarlılığını Artırma Ve İçsel Modellerde Hesaplamalardaki Değişkenliğini Azaltma
✓ Bankaların Yasal Sermaye Rasyolarındaki Aşırı Volatilitenin Azaltılması ✓ Dışsal Ratingleri Dikkate Alınmaması Fakat Fazla Güvenilmemesi	

Kaynak: TBB, “Basel IV: Bankaları Bekleyen Zorluklar”,2016, s.2-3

3.3.4.2. Basel IV Uzlaşısı Hakkındaki Değerlendirmeler

KPMG Basel IV araştırma raporuna göre Basel IV düzenlemeleri ile bankaların işletme etkinlikleri ve stratejileri 2 yıl öncesine göre daha karlı bir hale geldiği vurgulanmış ve birçok bankanın yaşadıkları durum aşağıdaki şekilde özetlenmiştir (KPMG, 2015).

- Daha fazla sermaye artırımı yapıldı ve bilanço içi ve bilanço dışı faaliyetleri azaltıldı. Bu bireyler, şirketler ve diğer banka müşterileri için maliyet artışına

sebepe oldu ve banka finansmanının kullanılabilirliğini azalttı. Buna bağlı olarak bazı pazarlarda likiditede azalmalar yaşandı.

- Sermaye yönetimi geliştirildi, çeşitli işlerini desteklemek için gerekli sermayenin daha iyi anlaşılması ve bunu daha açık bir şekilde stratejilerine, risk iştahını ve iş modellerine bağlama gereksinimi tanımlama açısından geliştirdiler. Bununla birlikte birçok bankanın kapsamlı bir Basel IV projesi yoktur ve bu yüzden stratejik bir yaklaşımda bulunmaya elverişli olmayan bir şekilde her bileşenle bireysel olarak ilgilenmektedirler.
- Yönetmelik, sermaye gereksinimlerine daha az riske duyarlı bir yaklaşım benimsediğinden düşük ve yüksek riskli işletmeler arasındaki dengeyi yeniden değerlendirdi. Likidite ihtiyaçları karşılandığında bankalar için egemen olan borçlar, yüksek dereceli menkul kıymetler, ana para ipotek kredileri, yüksek kaliteli kurumsal borçlanma ve tamamen güvence altına alınmış risklerde dahil olmak üzere daha az riskli varlıklardaki varlıklarını azaltmaya yönelik çok güzel bir teşvik söz konusudur. Bu uygulama bazı bankaların iş modellerinde ve bu tür banka aracılığının fiyat ve mevcudiyetinde kayda değer bir değişime neden olmaktadır.
- Bankalar aynı zamanda Basel IV'ün veri ve sistem etkilerine cevap vermek durumundadırlar. En azından gözden geçirilmiş standart yaklaşımları ve kaldıraç oranını hesaplama ve açıklamada ve çeşitli stres testlerini yapmak durumundadırlar. Basel komitesinin risk verisi toplama ve raporlama prensipleri için öngörülen zorlukları gidermek için başlangıçta yaşanan belirsizlik şu an için bir kenara bırakılmıştır.
- Daha genel olarak gelişmekte olan bankacılık düzenlemelerinin ikinci kısmında belirtildiği üzere bankalar üzerindeki çok sayıda düzenleyici ve ticari baskılar bankaların uygulanabilir ve sürdürülebilir iş stratejileri geliştirip uygulamasını daha da zorlaştırmakta, müşterilerin, yatırımcıların ve düzenleyicilerin beklentilerinin aynı anda karşılanmamasına neden olmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSK YÖNETİMİ KAPSAMINDA BASEL KRİTERLERİNİ TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE MUHTEMEL ETKİLERİ

4.1. MEVCUT DURUM ANALİZİ

Borç krizinin derinleşmesi, gelişmiş ülke ekonomilerinde toparlanmanın beklenenden daha yavaş gerçekleşmesi nedeniyle küresel ekonomide yaşanan belirsizlikler giderek artmakta ve ekonomik faaliyetlerde ivme kaybına neden olmaktadır (Akyüz, 2012: 117).

2018 yılı TCMB faaliyet raporuna göre ülke ekonomisi ve bankacılık sektörü açısından zor bir yıl olarak değerlendirilmektedir. Bunun nedeni küresel ekonomide yaşanan istikrarsız seyir, uluslararası siyasi alanda yaşanan gelişmeler, jeopolitik riskler ve ülke içi siyasi gelişmelere bağlı olarak riskin yüksek olmasıdır (TCMB 2018 Faaliyet Raporu).

2017 yılında yapılan anayasa değişikliğiyle “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi” uygulamasına yılın ikinci yarısından itibaren geçilmesi ile birlikte piyasalarda ikinci yarından itibaren oldukça hareketli bir dönem yaşanmıştır. ABD’nin Türkiye’ye ekonomik yaptırım uygulayabileceğine ilişkin açıklaması, para ve sermaye piyasalarında varlık fiyatlarının ani ve hızlı değişmesine yol açmıştır. Bunun sonucunda uluslararası kredi derecelendirme kuruluşları tarafından Türkiye’nin uluslararası kredi notu yatırım yapılabilir düzeyin altına çekilmiştir. Türk Lirasına olan talep düşerek ülkeden sermaye çıkışı yaşanmış ve rezervlerin azalması Türk Lirasının yabancı paralar karşısında değer kaybetmesine neden olmuştur (2019 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı: 4-6).

Yaşanan bu gelişmelerin etkisiyle birlikte para politikası daha da sıkılaştırılarak faiz oranları arttırılmıştır. Para politikasını desteklemek, beklentileri iyileştirmek, öngörülerini arttırmak, ekonomik faaliyette kırılabilirliği azaltmak ve şoklara karşı dayanıklılığı arttırmak amacıyla Hükümet ekonomide dengelemeyi, disiplini ve değişimi öngören “Yeni Ekonomi Programını” açıklamıştır (<https://www.hmb.gov.tr/haberler/yeni-ekonomi-programi-yep-aciklandi> Erişim Tarihi 21.05.2019).

Piyasa mekanizması ve liberal yaklaşım içinde, uluslararası örneklere uyumlu olan ve gerçekçi hedefler içeren Program olumlu karşılanmıştır. Piyasalar yeniden sağlıklı olarak çalışmaya başlamıştır. Enflasyon beklentilerinde kötüleşme durmuş, referans faiz oranları düşüş eğilimine girmiştir. TL varlık fiyatları yeniden artmıştır. TL'nin değeri büyük ölçüde istikrar kazanmıştır. Temel makro göstergelerde de dengelenme sağlanmıştır. Tasarruf açığı ve dış finansman ihtiyacı azalmıştır. Bütçe büyüklükleri hedeflere yakın bir seyir izlemiştir. İç borç çevirme oranı gerilemiştir. Dış borçlar aksatılmadan ödenmiştir (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 1).

Uluslararası düzenlemelere uyum çalışmaları 2018 yılında da sürdürülmüştür. Kredi zararlarının muhasebeleştirilmesi, kredilerin sınıflandırılması, yeniden yapılandırılması, teminatların dikkate alınması, aktiften silinmesi, belgelendirme ve raporlama konularında uluslararası muhasebe standartlarına uyum sağlamıştır. Uluslararası karşılaştırmalar, temel göstergelere göre bankacılık sektörünün sağlıklı ve güçlü yapıda olduğunu ortaya koymaktadır. Kaynak ve varlık yapısı geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Beklenmedik şok senaryolarında riskler yönetilebilir düzeydedir. Sektör, öz kaynakların reel olarak korunmasına ve büyümesine gerekli hassasiyeti göstermektedir. Güçlü öz kaynaklar ve tecrübeli yönetim, hizmet kanallarının geliştirilmesine, hizmet çeşitliliğinin artırılmasına, güçlü rekabet koşullarına ve olağanüstü zamanlarda dayanıklı olmaya ve ekonomik faaliyetin finansmanının sürdürülmesine katkı yapmaktadır (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu:2).

Reel sektörde yer alan firmaların kredi borçları içerisinde yabancı para kredilerinin payının yükselmesi sonucunda kur riski ve faiz riskine olan hassasiyetlerin yükselmesine neden olmuştur. Bu nedenle nakit akımlarında aksamalar oluşan firmalar karşılaştıkları zorluklara karşı yapılandırma talep etmektedirler (2019 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı: 10). Bu durum bankacılık sektörünün aktif kalitesine olan duyarlılığının giderek artmasına neden olmaktadır.

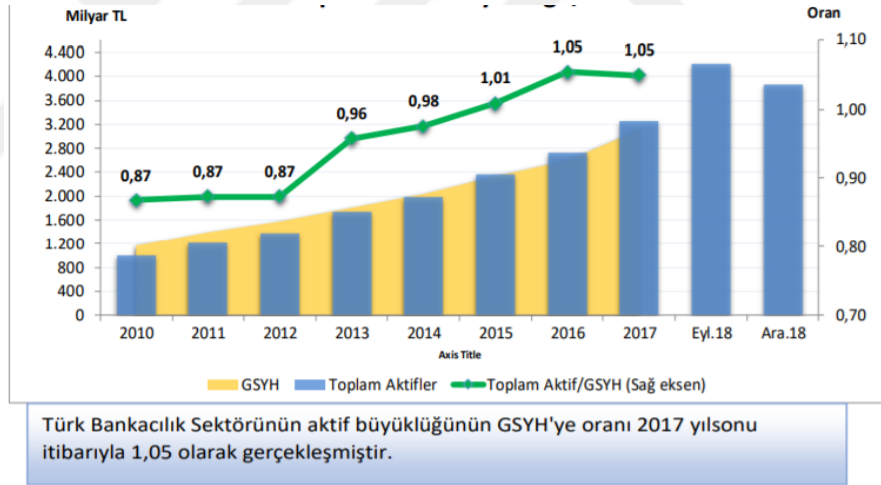
BDDK tarafından yayınlanan 2018-2019 Yılı Faaliyet Raporuna göre;

“ Bankaların kendi bünyelerinde geliştirdikleri modellerin sonucu belirlenen “kredi riskinde önemli artış” nedeni ile ikinci gruba alınan kredilerin sorunlu kredi olarak değerlendirilmemesi gerektiği, kredinin ilk verildiği tarihe göre kredibilitesinde kısmen azalma olduğu şeklinde yorumlamanın daha doğru olacağı,

tecrübelerin geçici ödeme güçlüğü içinde olan, borcunu ödemeye niyetli, güçlü teminatları bulunan firmalar için uygulanan yapılandırmalarda performansın yüksek kaldığı, sektörde yakın izlemedeki kredilerde zaman içinde yüksek tahsilat oranlarının gerçekleştiği hususları yatırımcılara anlatılmaya çalışılmıştır.”

2018 yılında belirlenen Yeni Ekonomik Program (YEP) kapsamında bankaların mali yapılarının ve aktif değerlerinin kalitesini belirlemek amacıyla BDDK tarafından stres testi uygulaması yapılmıştır. Kredi sınıflandırması değişikliklerinin etkilerinin tahmin edilmesi hedeflenen çalışma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda BDDK tarafından yapılan değerlendirmeye göre “2019 yılında bankacılık sektöründe kredilerin takibe dönüşüm oranının % 6’ya yükselebileceği, SYR’nin ise % 15,5’e gerileyebileceği tahmin edilmiştir. BDDK, bankacılık sektörünün sağlıklı ve güçlü yapısını koruduğunu ve mevcut sermaye yapısının aktif kalitesi kaynaklı riskleri yönetebilecek seviyede olduğu belirtmiştir” (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 18).

Şekil 9. Türk Bankacılık Sektörünün Aktif Büyüklüğü ve Aktif Büyüklüğün GSYH'ye Oranı

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Temel Göstergeleri”, Aralık 2018, s.3

Şekil 9’ da Türk bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü ve aktif büyüklüğünün GSYH’ye oranı verilmiştir. Şekil 9’dan elde edilen bulgulara göre Türk bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü ve aktif büyüklüğünün GSYH’ye oranı 2010-2017 yılları arasında artış göstermiştir. Yine şekil 9’dan elde edilen bulgulara göre bankacılık sektöründe toplam aktiflerin GSYH’ye oranı %104’tür. Ayrıca

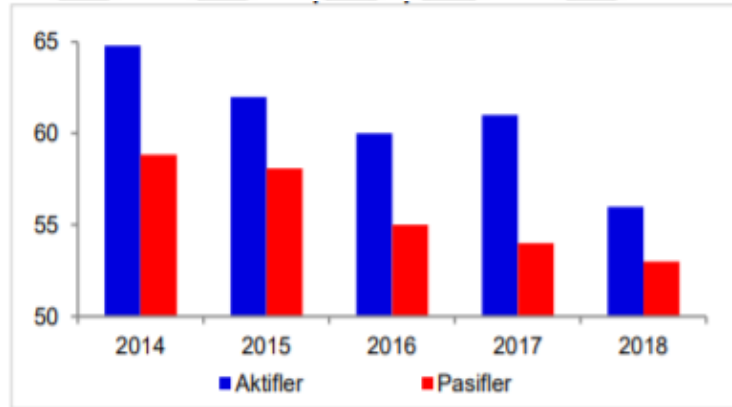
toplam aktifler yıllık bazda %19 oranında büyüyerek 3.867 milyar TL'ye (732 milyar dolar) ulaşmıştır.

Tablo 11. Bilanço Dışı İşlemler

	Milyar	Milyar	Yüzde değişme	
	TL	dolar	TL	dolar
Bilanço Dışı Kalemler	4.346	823	11	-21
Gayrinakdi yükümlülükler	781	148	19	-15
Taahhütler	3.565	675	10	-22
-Türev finansal araçlar	2.905	550	14	-18
-Diğer taahhütler	660	125	-6	-33

Kaynak: BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu:23

Tablo 11'de Türk bankacılık sektörünün bilanço dışı işlemleri gösterilmiştir. Buna göre bilanço dışı işlemler TL bazında 4,346 Milyar TL, Dolar bazında 823 Milyar dolar seviyesinde gerçekleşerek bir önceki döneme göre %11 oranında büyümüştür (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 23).

Şekil 10. Türk Lirası Kalemlerinin Bilanço İçindeki Payı

Kaynak: BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu:23

Şekil 10' da Türk lirası kalemlerinin bilanço içindeki payı verilmiştir. Şekil 10'dan elde edilen bulgulara göre Türk lirası kalemlerinin bilanço içerisindeki aktif ve pasif değerleri 2014 yılından itibaren azalmıştır. 2018 dönem sonu verilerine göre bilanço içerisinde Türk lirası aktiflerin payı 5 puan azalarak %56 seviyesine TL pasiflerin payı ise 3 puan azalarak %50 seviyesine gerilemiştir (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 23).

Tablo 12. Seçilmiş YP Bilanço Kalemleri (Milyar Dolar)

	2017	2018	Yüzde değişme
Likit Aktifler	104	90	-14
-Bankalar	25	26	4
-Menkul kıymetler	32	28	-13
-Zorunlu karşılıklar	60	30	-50
Krediler	181	181	0
Aktifler	334	320	-4
Mevduat	201	188	-6
Merkez Bankası	15	16	7
Bankalar	117	97	-17
Repo	14	8	-43
İhraç edilen men.kıy.	27	26	-4
Sermaye ben. krediler	14	14	0
Pasifler	405	365	-10

Kaynak: BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu:23.

Tablo 12’de Seçilmiş YP bilanço kalemleri (Milyar Dolar) verilmiştir. T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı verilerine göre, 2017 yılında Seçilmiş YP bilanço kalemlerinin; Aktif Değeri 334 Milyar Dolar seviyesinden 2018 yılında 320 Milyar Dolar seviyesine gerilerken, Pasif Değeri 405 Milyar dolar Seviyesinden 365 Milyar Dolar seviyesine gerilemiştir (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 23).

Tablo 13. Döviz Pozisyonu (Milyar Dolar)

	2017	2018	Yüzde değişme
Bilanço içi döviz pozisyonu			
Varlıklar	354	330	-7
Yükümlülük	402	364	-9
Döviz pozisyonu	-48	-34	-
Bilanço dışı döviz pozisyonu	49	36	-27
"Net döviz pozisyonu"	1	2	-

Kaynak: BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu:23

Tablo 13’te döviz pozisyonu verilmiştir. Tablo 13’e göre bankaların bilanço içi döviz pozisyonundaki varlıkları 2017 yılında 354 milyar Dolar iken 2018 yılında 330 milyar dolara gerilemiş, bankaların bilanço içi yükümlülükleri 2017 yılında 402 milyar dolar seviyesinde iken 2018 yılında 364 milyar dolara gerilemiş, bankaların bilanço içi döviz pozisyonu 2017 yılında (-48) milyar dolar iken 2018 yılında (-34) milyar dolar seviyesinde olmuştur. Aynı zamanda bankaların bilanço dışı döviz pozisyonu 2017 yılında 49 milyar dolar iken 2018 yılında 36 milyar seviyesine gerilemiştir. Buna göre bankaların net döviz pozisyonu 2017 yılında 1 milyar dolar

fazla verirken 2018 yılında 2 milyar dolara yükselmiştir (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 23).

Şekil 11. Bankacılık Sektörü Dışa Açıklık

Kaynak: BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu:23

Şekil 11’de bankacılık sektörünün dışa açıklık oranı verilmiştir. Şekil 11’den elde edilen bulgulara göre 2018 yılı dönem sonu itibariyle yurt dışı varlıkların toplam varlıklara oranı %10 (72 Milyar Dolar); yurt dışı yükümlülüklerin toplam yükümlülüklerle oranı %22 (162 Milyar Dolar) ve yurt dışı varlıkların yurtdışı yükümlülüklerine oranı ise %44 seviyesindedir (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 23).

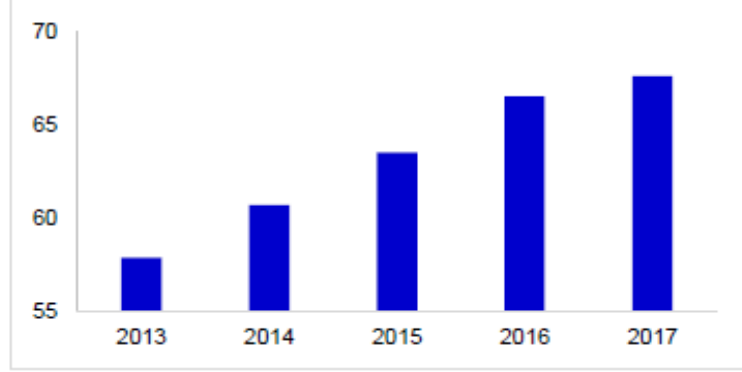
Tablo 14. Seçilmiş Bilanço Kalemleri

	Milyar	Milyar	Yüzde	Yüzde pay	
	TL	dolar	değ.	2017	2018
Likit aktifler	571	108	17	15	15
Finansal varlıklar	478	91	19	12	12
Krediler	2.395	454	14	65	62
Toplam aktifler	3.867	732	19	100	100
Mevduat	2.034	385	0	62	53
Mevduat dışı	1009	191	0	31	26
Özkaynaklar	421	80	0	13	11
Toplam pasifler	3.867	732	19	100	100

Kaynak: BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu:24

Tablo 14’ te seçilmiş bilanço kalemleri verilmiştir. Tablo 14’ten elde edilen bulgulara göre 2018 yılı dönem sonu itibariyle seçilmiş bilanço kalemlerinin aktif değerlerini sırasıyla; 571 Milyar TL ile %15’ni likit aktifler, 478 Milyar TL ile %12’sini finansal varlıklar, 2,395 Milyar TL ile %62’sini krediler ve 423 Milyar TL ile %11’ni diğer aktif kalemler oluşturmaktadır. 2018 yılı dönem sonu itibariyle

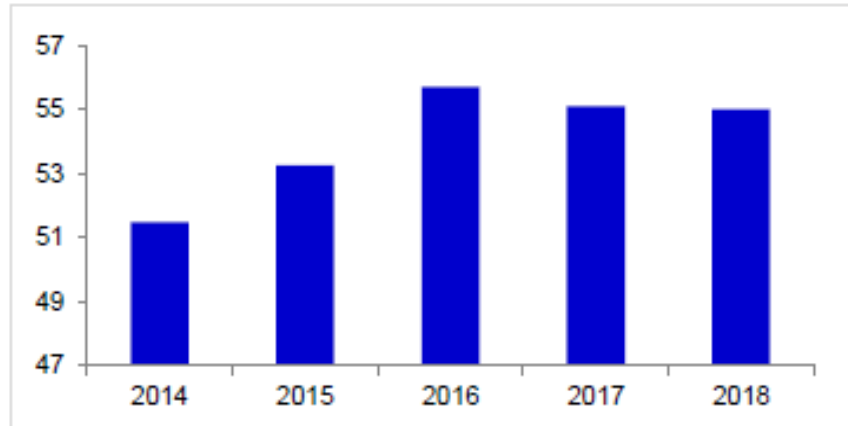
seçilmiş bilanço kalemlerinin pasif değerlerini sırasıyla; 2,034 Milyar TL ile %53'ünü mevduatlar, 1,009 Milyar TL ile %26'sını mevduat dışı kaynakları, 421 Milyar TL ile %11'ni öz kaynaklar ve 403 Milyar TL ile %10'unu diğer pasifler oluşturmaktadır (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 24).

Şekil 12. Krediler (GSYH'ya oran, yüzde)

Kaynak: BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu:24

Şekil 12'de Kredilerin GSYH'ya oranı gösterilmektedir. Şekil 12'den elde edilen bulgulara göre 2013-2017 yılları arasında kredilerin/GSYH oranı giderek artmaktadır. 2017 yılı dönem sonu verilerine göre kredilerin GSYH 'ya oranı %65 olarak gerçekleşmiştir (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 24).

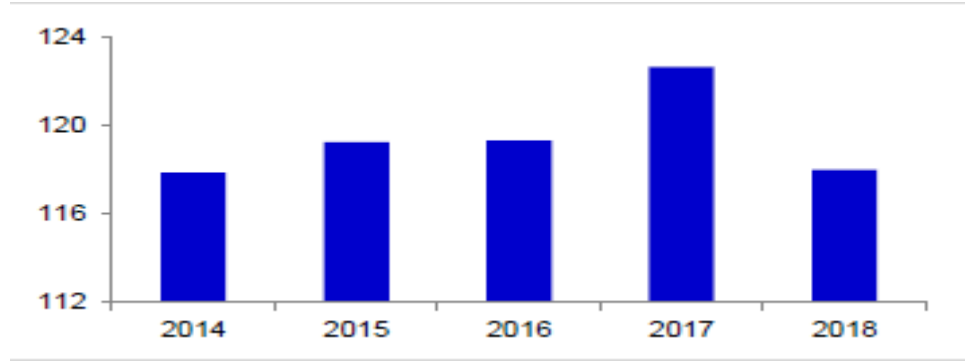

Şekil 13. Mevduat (GSYH'ya oran, yüzde)

Kaynak: BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu:26

Şekil 13'te mevduatların GSYH'ya oranı gösterilmektedir. Şekil 13'ten elde edilen bulgulara göre 2014-2018 yılları arasında dalgalı seyretmekte iken 2014

yılında %51 seviyelerinden 2018 yılında %55 seviyelerine gelmiştir. 2018 yılı dönem sonu verilerine göre mevduatların GSYH 'ya oranı %55 olarak gerçekleşmiştir

Şekil 14. Kredi/Mevduat (Yüzde)

Kaynak: BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu:26

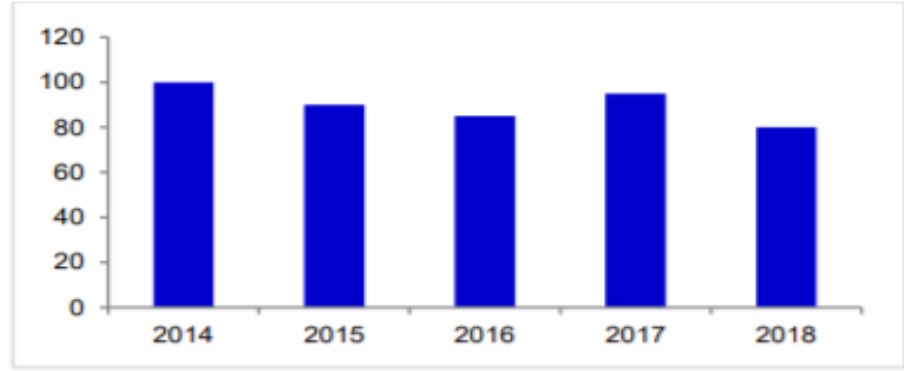
Şekil 14'te Türk bankacılık sektöründe kredilerin/ mevduatlara oranı gösterilmektedir. Şekil 14'ten elde edilen bulgulara göre 2018 yılı dönem sonu itibariyle kredi mevduat oranı bir önceki yıla göre 5 puan azalarak %118 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu oran TL kredi ve mevduatta %138, YP kredi ve mevduatta ise %96 düzeyindedir (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 26).

Tablo 15. Mevduat ve Mevduat Dışı Kaynaklar (Milyar TL)

	2017		2018	
	TP	YP	TP	YP
Mevduat	955	706	1.042	994
Mevduat Dışı Kaynaklar	243	660	239	769
Merkez Bankası	1	55	2	82
Para Piyasası	103	9	74	0
Bankalar	34	441	53	510
Repo	46	53	55	41
İhraç Edilen Men. Kıy.	43	102	39	135

Kaynak: BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu:26

Tablo 15'te Türk bankacılık sektörünün mevduat ve mevduat dışı kaynakları gösterilmektedir. Tablo 15'ten elde edilen bulgulara göre 2017 yılında 955 Milyar TL Türk parası mevduatı ve 706 Milyar TL Yabancı Para mevduatı bulunurken 2018 yılı dönem sonu itibariyle Türk parası mevduatının 1,042 Milyar TL'ye ve 994 Milyar TL Yabancı para mevduatı bulunmaktadır. Aynı zamanda 2018 yılı itibariyle Türk bankacılık sektörünün mevduat dışı kaynaklarının 239 Milyar TL Türk Parası ve 769 Milyar TL'si yabancı paradan oluşmaktadır.

Şekil 15. Öz kaynaklar (Milyar Dolar)

Kaynak: BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu:27

Şekil 15'te Türk bankacılık sektörünün öz kaynakları gösterilmektedir. Şekil 15'ten elde edilen bulgulara göre 2014 yılından 2018 yılına kadar öz kaynakların azaldığı görülmektedir. Yine şekil 15'ten elde edilen bulgular 2018 yılı dönem sonu itibariyle Türk bankacılık sektörünün öz kaynak değeri bir önceki döneme göre %17 artarak 80 Milyar Dolar (421 TL) seviyesinde gerçekleşmiştir (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 27).

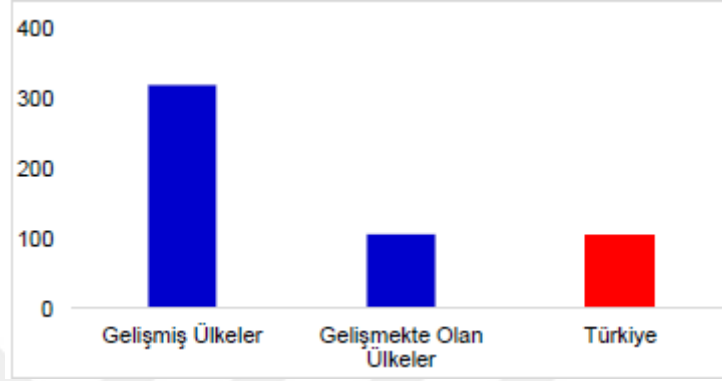
Tablo 16. Avrupa Birliği ve Türkiye Bankacılık Sektörü Seçilmiş Göstergeleri (2017)

	Birim	AB ortalaması	Türkiye
Aktif	milyar euro	1.532	721
Aktif/gsyh	yüzde	279	105
Kredi	milyar euro	875	465
Kredi/gsyh	yüzde	160	68
Mevduat	milyar euro	817	379
Mevduat/gsyh	yüzde	149	55
Özkaynaklar	milyar euro	128	80
Özkaynak/aktif	yüzde	8	11
Nüfus/personel	kişi	189	253
Nüfus/şube	kişi	2.950	6.890

Kaynak: BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu:29

Tablo 16'da Avrupa Birliği ile Türkiye bankacılık sektörü seçilmiş göstergeleri karşılaştırılmaktadır. Tablo 16'dan elde edilen bulgulara göre AB ortalaması 1.532 milyar Euro olduğu görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda Türkiye bankacılık sektörü 721 milyar Euro'luk aktif büyüklüğü ile Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ile karşılaştırıldığında 13. Sırada yer almaktadır. Aynı zamanda Avrupa Birliği ortalaması ve Türkiye bankacılık sektörünün seçilmiş göstergeleri

incelendiğinde Aktif, Aktif/GSYH, Kredi, Kredi/GSYH, Mevduat, Mevduat/ GSYH ve Öz kaynaklar oranında Türkiye'nin Avrupa birliği ülkelerinin ortalamasının altında kaldığı görülürken, Öz kaynaklar/Aktifler, Nüfus/Personel ve Nüfus/Şube oranların Türkiye'nin Avrupa Birliği ülkelerinin ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir.

Şekil 16. Bankacılık Sektörü (GSYH'ya oran, yüzde, 2017)

Kaynak: BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 29

Şekil 16'da bankacılık sektörünün gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye'nin GSYH oranı gösterilmektedir. Şekil 16'dan elde edilen bulgulara göre Türkiye'de bankacılık sektörü büyüklüğünün GSYH 'ya oranının gelişmiş ülkelerin altında gelişmekte olan ülkeler ortalaması düzeyinde olduğu görülmektedir.

4.2. BDDK GÖRÜŞ VE DEĞERLENDİRMELERİ

Bankacılık sektöründe yaşanan gelişmeler doğrultusunda BDDK yayınlamış olduğu 2018-2019 yılı faaliyet raporuna göre bankacılık sektörüne ilişkin değerlemeleri;

Yılın ilk yarısında milli gelirle paralel şekilde performans gösteren bankacılık sektörü yılın ikinci yarısında yaşanan dalgalanmaları ve ekonomik faaliyetlerin yavaşlamasından kaynaklı olarak ivme kaybetmiştir. Yılın ilk yarısında sabit kurla %14 olan bilanço büyümesi yıl sonunda %7 olmuştur (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 18).

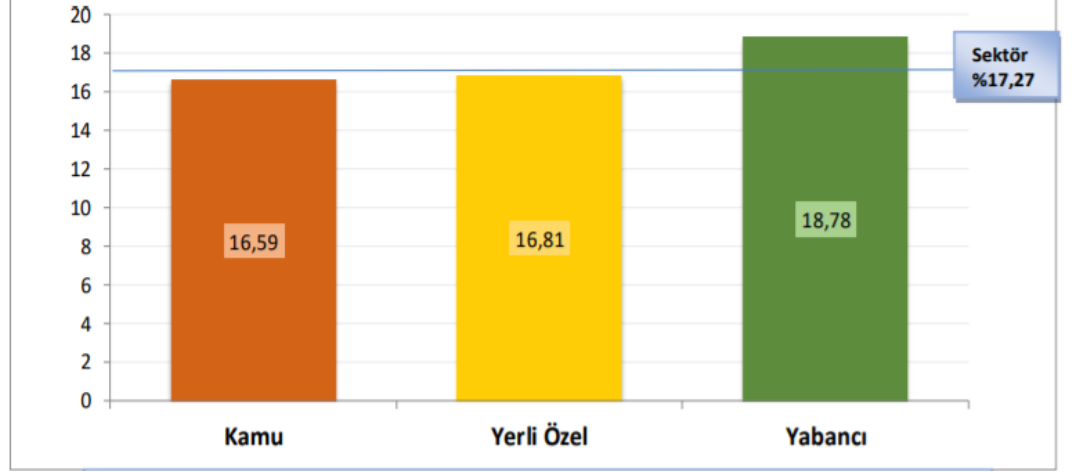
Yılın ilk yarısında %16 düzeyinde gerçekleşen üç ay vadeli ortalama mevduat faz oranı üçüncü çeyrekte %24 seviyesine ve ticari kredi faiz oranı yılın ilk yarısında

%23 iken üçüncü çeyrekte %35'e yükselmiştir. Ayrıca ekonomide yaşanan gelişmelere paralel olarak yabancı para mevduat faiz oranları da benzer şekilde ani ve hızlı yükselmiştir (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 18).

Ekonomide yaşanan gelişmelere paralel olarak kredi arz ve taleplerinde yavaşlamalar meydana gelmiştir. Likidite yönetiminin önem kazandığı bir dönemde, kredi ihtiyacının karşılanmasında bankalar talebin niteliğine daha dikkatli bakmışlardır. Büyüme destekleyecek ekonomik faaliyetlerin finansmanına ilişkin taleplerin karşılanması yanında; kredilerin çevrilmesi veya yapılandırması yoluyla ani yavaşlamaya geçişin neden olabileceği kırılganlıkları en az düzeyde tutacak yumuşak bir zeminin oluşması hususunda gerekli hassasiyet gösterilmiştir (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 18).

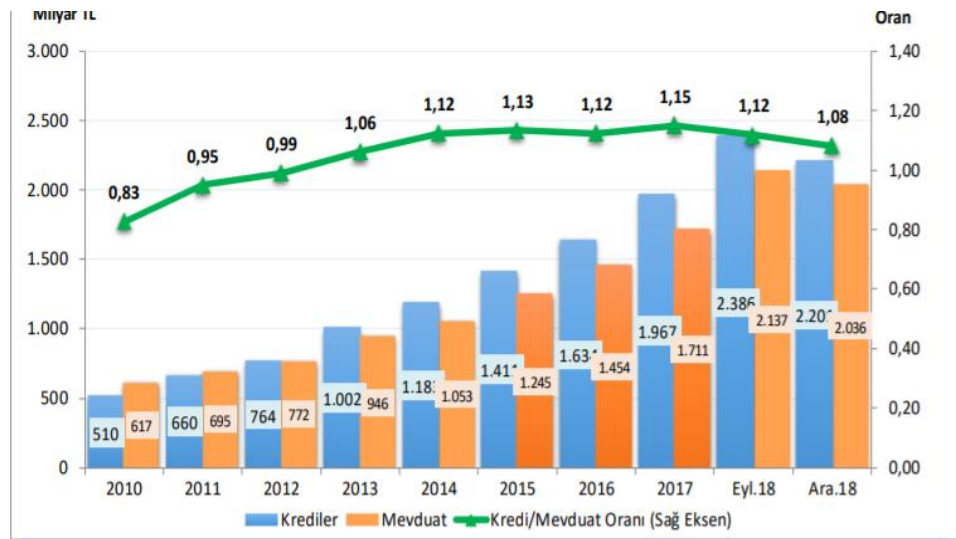
Bankacılık sektörü piyasalarda yaşanacak olumlu gelişmeler için yurt dışı yatırımcıların bilgilendirilmesine, dış borç çevirme oranının yüksek tutulmasına yoğun çaba harcamıştır. En fazla önem verilen konular, piyasalardaki gelişmelerin makro dengedeki değişimlerden kaynaklanmadığı, temel ekonomik büyüklüklerin güncel ve potansiyel seyrinden bağımsız olduğu, ekonomi yönetiminin piyasa kuralları ve liberal yaklaşım içinde gerekli kararları almayı sürdürdüğü, bankacılık sektörünün uluslararası kurallara yakın düzenlemelerle çalıştığı, şokların ve risklerin yönetilmesinde esnekliklere ve tecrübeye sahip olduğu, aktif kalitesinin ölçülmesinde 2018 yılında başlanan uluslararası muhasebe standartları uygulamasının neden olduğu farklılıklara ilişkin hususlar olmuştur (BDDK 2018-2019 Faaliyet Raporu: 18).

Şekil 17. Sermaye Yeterliliği Oranı

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri”, 2018, s.20

Şekil 17’de Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranları kamu, yerli özel ve yabancı bankalar şeklinde gösterilmiştir. Şekil 17’den elde edilen bulgulara göre Türk bankacılık sektöründe sermaye yeterlilik oranları incelendiğinde yabancı bankaların sermaye yeterliliği oranının %18,78 ile ilk sırada, yerli özel bankaların sermaye yeterliliği oranının %16,81 ile ikinci sırada ve kamu bankalarının sermaye yeterliliği oranının %16,59 ile üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Aynı zamanda Şekil 17’den elde edilen bulgulara 2018 yılı dönem sonu itibariyle Türk bankacılık sektörünün toplam sermaye yeterliliği oranının 17,3 ile yüksek düzeyde gerçekleştiği görülmektedir.

Şekil 18. Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri”, 2018, s.20

Şekil 18’de Türk bankacılık sektöründe mevduatların krediye dönüşüm oranı gösterilmektedir. Şekil 18’den elde edilen bulgulara göre; 510 Milyar düzeyinde olan kredilerin 2018 yılında 2,207 Milyar TL seviyesine, 617 Milyar olan Mevduatların 2,036 Milyar TL seviyesine ve Kredi Mevduat oranının 0,83 ten 1,08 seviyesine gelerek artış gösterdiği görülmektedir.

Şekil 19. Risk Ağırlıklı Varlıklar

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri”, 2018, s.20

Şekil 19’da Türk bankacılık sektörünün risk ağırlıkları gösterilmektedir. Şekil 19’dan elde edilen bulgulara göre risk ağırlıklı varlıklar incelendiğinde; sermaye yeterliliği hesaplamasında, risk ağırlıklı varlıkların %91’i kredi riskine esas tutardan, %7’si operasyonel riske esas tutardan ve %2’si piyasa riskine esas tutardan oluştuğu görülmektedir.

4.3. BASEL KRİTERLERİ SONRASI YAPILAN DÜZENLEMELER

Türk bankacılık sisteminde Basel Kriterlerine uyum sağlanması ve sektöre özgü düzenlemeler tarafında alınan karar ve gelişmelerin tarihsel sırası aşağıda belirtilmektedir (Seval, 2017: 123):

- 1988 yılında Basel Kriterlerine uyum tarafında esasları belirleyen düzenlemenin devreye alınmasını takiben izleyen dört yıllık geçiş evresi sonunda 1992 yılında bankaların asgari sermaye yeterliliğinin minimum %8 olmasının zorunlu hale getirilmesi.
- 1995 yılında uygulamaya alınan düzenleme ile sermaye yeterlilik rasyosunun üçer aylık süreçler şeklinde hesaplanması şartı getirilmiştir. Sermaye

yeterlilik rasyosuna ilave olarak “Katkı sermaye / Ana sermaye” ile “Alınan sermaye benzeri krediler / Ana sermaye” rasyoları da dahil edilerek bu oranlar ile bankaların sermaye yapılarının daha iyi incelenebilmesi amaçlanmıştır.

- 1998 yılında bankacılık sistemin konsolide ve konsolide olmayan şekilde minimum sermaye yeterliliği rasyosu kriterini karşılaması şartı gelmiş ve bu düzenleme ile potansiyel riskler başlığı adı altında piyasa riski kavramı açıklanmış ve 3.kuşak sermaye tanımı yapılmıştır.
- 1999 yılında yayınlanan 4389 sayılı Bankacılık Kanunu ile finansal istikrarın sürdürülerek sistemin daha güvenli bir şekilde işlemesine yönelik adımlar atılırken aynı zamanda bankacılık sisteminin Basel Kriterleri ve global bankacılık sistemine uyumunun sağlanması amacıyla Basel Komitesince belirlenen bankacılığın etkili denetleme ve gözetleme işlevine ilişkin 25 prensibin çoğuna yer verilmiş ve sistemin uluslararası standartlar ile yeknesak bir yapıya kavuşturulması amaçlanmıştır.
- 2000 yılında yaşanan kriz sonrası BBDK kurulmuş, TCMB, TMSF ve Hazine Müsteşarlığı gibi bankacılık sistemini denetlemek ve düzenlemek ile görevli kurumların yetkilerini devralarak yeni bir dönem başlamıştır.
- 2001 yılında BBDK tarafından “Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetim Sistemleri Hakkında Yönetmelik” yayımlanmış ve bu yönetmelik ile bankacılık sisteminde yeni bir aşama kaydedilerek iç kontrol, risk yönetimi süreçlerinin ve sistemlerinin oluşturulması sağlanmıştır. Yine bu dönemde yayımlanan “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” ana sermaye ve katkı sermaye tanımlarını yaparak sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanmasında 2002 yılında başlayacak şekilde konsolide olmayan ve temmuz 2002 den itibaren de konsolide bazlı “piyasa riskleri” dahil edilmeye başlanmıştır.
- 2003 yılına gelindiğinde ise BDDK yetkililerinin de bulunduğu TBB içinde ‘Basel II Yönlendirme Komite’ si kurulmuştur. Yine bu yıl içinde “Basel II Koordinasyon Komite” si kurulmuştur. BBDK tarafından “ Basel II’ ye Geçiş Hakkında Yol Haritası” taslak metin yayımlanmıştır.
- 2005 yılında da “Basel II’ ye Geçiş Hakkında Yol Haritası” yayımlanmıştır. 2006 yılında ise yeni bir tebliğ yayımlanmıştır. “Bankaların Sermaye

Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” ile 2007 Haziran ayından itibaren Basel II Kriterlerinden olan “operasyonel risk” sermaye yeterlilik rasyolarına dahil edilmeye başlanmıştır.

- 2011’de 5411 sayılı “ Bankacılık Kanunu “ yürürlüğe girmiştir. 2012 yılından itibaren ise kredi riski ölçülmesinde derecelendirme esaslı yöntem uygulanmaya başlayarak Basel II Kriterleri Türk bankacılık sisteminde tam anlamıyla uygulanır hale gelmiştir. 2014 yılında Basel III Uzlaşısına uyumlaştırma kapsamında “Bankaların Öz kaynaklarına İlişkin Düzenleme” ve “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” te düzenlemeler BDDK tarafından devreye alınmıştır. Buna göre minimum sermaye yeterlilik rasyosu kriteri değiştirilmemiş ve %8 olarak bırakılmıştır. Bu oranın yanında minimum çekirdek sermaye yeterlilik rasyosu %4.5 ve asgari ana sermaye rasyosu da %6 olarak tanımlanmıştır.

RCAP programı Basel Kriterlerinin standartlarının milli mevzuata uyumlu bir şekilde aktarımını ve uygulamaların standart ve tutarlı bir noktada ilerleyip ilerlemediğini ölçen ve sonuç olarak Basel Kriterlerinin devreye alınması tarafında uluslararası bütünlüğü ve uyumu sağlamayı ve global finansal sistemde istikrar ve güvenin devamını sağlamayı amaçlamaktadır. Türkiye’nin RCAP süreci Basel Komitesi’nce Mart 2016 tarihinde tamamlanarak sonuç raporunda yapılan düzenlemeler Basel sermaye kriterlerine uyumlu olarak değerlendirilmiştir. Yine likidite karşılama oranı Türk Lirası tarafında %100 ve yabancı para tarafında %80 olarak 2019 itibarıyla uygulanacak olup burada rapor tam uyumlu olarak Türkiye’nin adına belirtilmiştir. BDDK tarafından Ocak 2015 ‘te geçerli olarak “Bankaların Kaldıraç Düzeyinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” yayımlanmış aylık ölçülen konsolide kaldıraç oranının Mart, Haziran, Eylül ve Aralık dönemlerinde üç aylık aritmetik ortalamasının bankalar tarafından %3 olarak tutturulmasını ve devam ettirilmesini şart koşturmaktadır. BDDK tarafında 23 Şubat 2016 tarihli “Sistemik Önemli Bankalar Hakkında Yönetmelik” yayımlanmış olup buna göre, bankaların sistemik önemlerinin ifadesinde gösterge bazlı bir yaklaşım sergilenmiştir. Bu yöntemde büyüklük, karmaşıklık ve ikame edilemezlik, gibi kriterler ve bu kriterlere ait göstergeler ön plana alınmıştır. Yüksek sermaye yeterlilik rasyosu, etkin risk yönetim denetim ve iç kontrol uygulamaları ile güçlü öz kaynak yapısı, yüksek likidite seviyesi ve düşük kaldıraç ve daha çok mevduat

kaynaklı fonlama yapılması ile birlikte Türk bankacılık sisteminde, Basel III Kriterlerinin gerçekleştirilmesi sürecinde bir sorun yaşanmadan ilerlemesini sağlamakta olduğu gözlemlenmektedir (www.tcmbblog.org Erişim Tarihi 20.06.2019).

4.4. BASEL KRİTERLERİNİN ETKİLERİ

Basel III Uzlaşısının bankacılık sektörüne olası etkileri üzerine yapılan çalışmalar ve değerlendirmelerde öne çıkan görüşler, özellikle 2001 krizi sonrasında yaşanan bankacılık krizi sonrası oluşturulan denetim ve regülasyon çerçevesi ile yeniden organize edilen sektörde alınan önlemlerle birlikte Basel III Kriterlerine uyum sürecinin hızlı ve uyum seviyesinin oldukça yüksek olacağı temelinde toplanmıştır. Zira Türk bankacılık sistemin sermaye yapısı itibarıyla öz kaynaklar içerisinden sermaye benzeri kredilerin seviyesinin düşük olması, bunun yanında ödenmiş sermaye, dağıtılmamış karlar ve kar yedekleri gibi çekirdek sermaye bileşenlerinin daha yüksek bir seviyede gerçekleşiyor olması bu tezi destekler mahiyette değerlendirilmiş ve Basel III Uzlaşısı kapsamında ilave olarak büyük miktarda bir sermaye ihtiyacına gerek duyulmayacağı yönünde bir görüş belirtilmiştir (Gürel vd., 2012: 25).

Bugün gelinen noktada Basel III Uzlaşısının bankacılık sektörüne etkileri olumlu olarak tahmin edilen noktalar ile uyumlu bir şekilde devam etmekte olup, Basel III Uzlaşısının Türk bankacılık sektörüne ve genel anlamda ekonomi ve finans dünyasına etkileri şu şekilde belirtilebilir: OECD ülkeleri içinde kamusal sermaye desteğinde bulunmasına gerek olmayan yegane ülke olarak Türkiye, bankacılık sektöründe bu geçişi sorunsuz bir şekilde devam ettirmektedir. Bankacılık sisteminde risk ve risk sınırlandırması tarafında pozitif katkı yaparken bankalar tarafında varlık kalitesinin artmasını desteklemiştir. Bunun sonucunda bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği ve likidite tarafında yakın izleme ile finans sistemin şeffaflığı ve sağlamlığını artırmıştır. Basel III Kriterleri ile Türk bankacılık sisteminin sermaye tarafında yeterli seviyeye ulaşmasına imkan vermiş, likidite düzeyinin yüksekliği, kaldıraç oranının düşürülmesi, iç denetimin daha kontrollü işlemesi ile Basel III Uzlaşısına uyum sürecinde sorunsuz olarak ilerlenmektedir (Kaya-Torun,2018:18-19).

Türkiye, Basel Uzlaşmaları kapsamında entegrasyon düzenlemelerine 1989 yılında Basel I olarak anılan düzenlemeyi esas alan “Sermaye Ölçüm Metodu” ile başlangıç yapmış olup, Basel II Uzlaşısı için 2005’ten itibaren çeşitli çalışmalar yaparak önemli düzenlemeleri göz önüne almıştır. Basel III Kriterlerine uyum kapsamında ise öz kaynak, sermaye yeterlilik, likidite, kaldıraç ve sermaye tamponları tarafında önemli sayıda düzenleme 2013-2015 yılları arasında yürürlüğe alınmıştır. Süreç içerisinde gerçekleşen ve uygulamaya alınan düzenlemeler sonucunda 2016 yılında yayımlanan ve üye ülkelerin mevzuat tarafında Basel Kriterlerini ne ölçüde karşıladığını bir anlamda ölçen düzenleme tutarlılığı değerlendirme programı RCAP (Regulatory Consistency Assessment Programme) kapsamında Türk bankacılık sistemi bankacılık mevzuatı olarak Basel standartlarına tam uyumlu olarak adlandırılmıştır. Bu anlamda Türkiye tüm standartlar açısından tam uyumlu olarak bulunan az sayıda G-20 ülkesinden birisi olmayı başarmıştır (www.bddk.org.tr Erişim Tarihi 10.05.2019).

SONUÇ

Tüm dünyada meydana gelen ekonomik gelişmeler bankacılık sektörünü önemli bir finansal kuruluş haline getirirken; sermayenin serbestleşmesiyle de bankacılık sektörüne farklı sorumluluklar yüklemiştir. Bu bağlamda tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik krizlerin bankacılık sektörünü etkilemesi sonucunda ‘bankacılıkta risk yönetimi’ kavramı ayrı olarak ele alınmıştır.

Risk yönetiminin uygulanması ve bankacılık sektörünün kontrol edilmesi amacıyla devletler tarafından denetim mekanizmalarının oluşturulmasının yanı sıra uluslararası toplantılar yapılarak Basel toplantıları ile ortak kararlar alınmıştır.

1988 yılında Basel I Kriterleri sonucunda alınan kararlara göre ülkeler arasındaki farklıları önlemek amacıyla sermaye yeterliliği düzeyinde standartlar belirlenerek, sermayenin risk ağırlığının toplam aktifler ve gayri nakdi kredilerin toplamına oranının alt sınırı %8 olarak belirlenmiş ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu niteliksel ve rakamsal olarak tanımlanmıştır.

Ekonomide yaşanan gelişmeler neticesinde Basel I Kriterlerinin yetersiz kalması sonucunda Basel II toplantısı gerçekleştirilerek Basel I toplantısında alınan ‘kredi riski’ kavramının yanına ‘piyasa riski’ ve ‘operasyonel risk’ kavramları dahil edilmiştir.

Basel II Kriterlerinde de Basel I Kriterlerinde olduğu gibi asgari sermaye yeterlilik oranı % 8 olarak belirlenmiştir. Ayrıca Basel II Kriterlerine ikincil yapısal blok olarak sermaye yeterliliğinin denetimi ve üçüncü yapısal blok olarak piyasa disiplini eklenerek bankacılık sektöründe risk yönetimi ile ilgili daha sağlam kararlar alınmıştır.

2008 yılında yaşanan Ekonomik Krizle birlikte Basel I ve Basel II Kriterlerinde yapılan düzenlemelerin yetersiz kaldığının anlaşılması Basel III düzenlemelerinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Basel III Kriterlerine ihtiyaç duyulmasının nedeni; kaynağı ne olursa olsun finansal veya ekonomik açıdan ortaya çıkan ekonomik krizlere karşı bankacılık sisteminin dayanaklığının artırılması, risk yönetiminin uygulama alanlarının geliştirilmesi, bankacılık sektöründe şeffaflığın artırılması ve bankaların yaşanan ekonomik kriz ve şoklara karşı minimum seviyede zarar görmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması istemidir. Bu kapsamda Basel III

Kriterleri çerçevesinde yapılan düzenlemelerle bankaların aşırı risk alması engellenerek, daha kaliteli sermaye bulundurmaları sağlanmıştır. Basel III Kriterlerinin temelini oluşturan riski en aza indirme, bankaların iş modellerini de riske yönelik düzenlemelerle değiştirmiştir. Bu durum ise “risk” ve “regülasyon” kavramlarının bankacılık için son derece önem arz ettiğini göstermektedir. Özellikle 2016 yılında Ernst& Young tarafından yapılan araştırmada bankaların en önemli gündemlerinin risk ve regülasyon olduğu da bu kanıyı destekler nitelikte olmuştur.

Basel III Kriterlerinin ardından Basel Komitesinin yayınlamış olduğu fakat henüz yürürlüğe girmeyen Basel IV isimli çalışma ise Basel I, Basel II ve Basel III’te alınan kararlar sonucunda karmaşık hale gelen sermaye yeterlilik rasyosunu tekrardan karşılaştırabilir ve güvenilir kılmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle Basel IV Kriterleri sermaye yeterlilik hesaplamasında standart ve içsel yöntemleri birbirine yakınlaştırmak, standart yöntemle hesaplanan sermaye yükümlülüklerinin içsel modellere taban teşkil etmesi ve operasyonel risk ölçümlerinde ileri yaklaşımların tamamen devre dışı bırakılmasını hedeflemektedir.

Esas olarak Basel IV kredi, piyasa, operasyonel riski diğer Basel Kriterlerinden farklı bir modelle çözmeyi hedeflemektedir. Örneğin Basel IV’ün kendi içindeki piyasa riski hesaplamasında diğer Basel Kriterlerine eleştirisi portföy ayrımını belirleme konusunda olmuştur. Esasen piyasa riski hesaplamasına, temelde alım satım amaçlı finansal araçlar dahil olur. Bu doğrultuda Basel IV’ün piyasa riski hesaplaması konusunda portföy ayrımını net çizgilerle belirtmesi, bankanın finansal araçlarını alım satım mı yoksa geri kalan bankacılık fonksiyonları kapsamında mı elde ettiği belirlenmelidir.

Basel IV’ün ortaya koyduğu bir diğer yenilik ise, piyasa riskinin içsel yöntemle belirlenmesine yönelik düzenlemenin “beklenen kayıp yaklaşımını” kullanmasıyla olacaktır. Bu doğrultuda Basel IV içsel yöntemde esaslı bir iyileşme sergileyecektir. Basel IV Kriterlerinde diğer uzlaşımlardan farklı olarak, kredi riskinde yer alan standart yaklaşımın riski yeterince ölçmeyeceği eleştirisi de yer almaktadır.

Yeni uzlaşmayı operasyonel risk açısından ele aldığımızda ise kaliteli verilerin tutulması konusu önem arz etmektedir. Basel IV operasyonel riske ilişkin modellere gerek olmadığını savunmaktadır. Bu düşüncenin hayata geçirilmesi hiç kuşkusuz ki

Türk bankaları açısından farklı bir değişikliğe sebep olmayacaktır. Çünkü ülkemizde operasyonel riskin gelişmiş modellerine uygulamada yer verilmemektedir.

Ülkemizde Basel Kriterleri çerçevesinde alınan kararlar neticesinde gerekli düzenlemeleri yaparak Bankacılık sektöründe Basel Kriterlerinin uygulanması için çalışılmaktadır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 2018-2019 faaliyet raporu incelendiğinde yüksek sermaye yeterlilik rasyosu, etkin risk yönetim denetim ve iç kontrol uygulamaları ile güçlü öz kaynak yapısı, yüksek likidite seviyesi ve düşük kaldıraç ve daha çok mevduat kaynaklı fonlama yapılması ile birlikte Türk bankacılık sistemi Basel Kriterlerinin gerçekleştirilmesi sürecinde sağlam adımlarla ilerlemektedir.

KAYNAKÇA

KİTAP

- Akçay, Barış, Bolgün, Evren, *Risk Yönetimi- Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasalarında Entegre Risk Ölçümü Ve Yönetim Uygulamaları*, Sıla Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- Alkın, Emre, Savaş, Tuğrul, Akman, Vedat, *Bankalarda Risk Yönetimine Giriş*, İstanbul, 2001.
- Altay, Erdiñç, *Bankacılık Risk: Piyasa Riski, Kredi Riski Ve Operasyonel Riskin Ölçümü ve Yönetimi*, Derin Yayınları, 2015.
- Altıntaş, M. Ayhan, *Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.
- Artun, Tuncay, *İşlevi, Gelişimi, Özellikleri Ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık*, Tekin Yayınevi, Ankara, 1983.
- Atay, Serdar, *Banka Muhasebesi*, Yetkin Yayınevi, Isparta, 2003.
- Ayan, Ebubekir, *Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel II Uzlaşısı*, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 2007.
- Ayanoğlu, Yıldız, *Bankaların Yönetimi Ve Denetimi*, AÖF Yayını, Eskişehir, 2013.
- Aydın, Eyüp Vural, *Basel II Standartları Ve Kobilere Etkileri*, MÜSİAD Yayınları, İstanbul, 2007.
- Babuşçu, Şenol, *Bankacılıkta Risk Derecelendirmesi Ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulaması*, SPK Yayınları, Ankara, 1997.
- Babuşçu, Şenol, *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, Ankara Akademi Yayını, 2005.
- Baker, J.C., *Bank For International Settlements: Evolution&Evaluation*, Greenwood, Publishing Group, Westport, 2002.
- Bumin, Mete, *Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Bankalar*, Ankara, 2007.
- Candan H., Özün A., *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul,2006.
- Daft, Richard, *Management Sec. Edit, Dryden*, Pres, USA, 1991.

- Doğan, Öznur, *Bankacılık Giriş Ve İlkeleri*, 2013.
- Eğilmez, Mahfi, *Tarihsel Süreç İçinde Dünya Ekonomisi*, Remzi Kitabevi, 2018.
- Güney, Alptekin, *Bankacılık Giriş Ve İlkeleri* 2013.
- Karahanoğlu, İlhami, *Türkiye'deki Kalkınma Bankalarının Sermaye Yeterlilik Rasyolarının Markov Zincirleri Yöntemi İle Tahmin Edilmesi*, 2015.
- Kaval, Hasan, *Bankalarda Risk Yönetimi*, Ankara Yaklaşım Yayıncılık, 2000.
- Leblebici, Dilek, *Bankalarda Operasyonel Risk Yönetimi*, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- Müftüoğlu, Muharrem, *Banka Ve Muhasebesi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1989.
- Okay, Güçlü, *Bankacılık Giriş Ve İlkeleri*, 2013.
- Öçal, Tezer, *Para Teorisi Banka Kredi Para*, Gazi Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 1990.
- Parasız, İlker, *Modern Bankacılık Teori Ve Uygulama*, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa, 2014.
- Perry, F.E., Ryder, F.R., *Thomson's Dictionary of Banking 11th Edition, si lsong Pitmon and Sons Ltd.* London, 1965.
- Saunders, A.,Cornett, M., *Financial Institutions Management: A Risk Management Approach*, McGraw-Hill, Boston, 2006.
- Seval, Belkıs, *Kredi Derecelendirmesi, SPL Lisanslama Sınav Çalışma Kitapları*, Ankara, 2017.
- Seyidoğlu, Halil, *Uluslararası Finans*, Gizemcan Yayınları, İstanbul, 2002.
- Şakar, Hakan, *Risk Yönetimi Açısından Bankalarda Aktif Pasif Yönetimi* TBB Yayınları, İstanbul, 2002.
- Takan, Mehmet, Boyacıoğlu, Melek, *Bankacılık Teori Uygulama Ve Yönetimi*, Nobel Yayınları, Ankara,2015.
- Tarlan, Selim, *Tarihte Para*, Maliye ve Gümrük Bakanlığı APK Kurulu Yayını, Ankara, 1992.
- Tevfik, Arman, Tevfik, Gürman, *Bankalarda Finansal Yönetime Giriş*, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, İstanbul, 1997.

- Vurucu, Mehmet, Arı, Mustafa Ufuk, *A'dan Z'ye Bankacılık*, Ankara, 2017.
- Yazıcı, Zeynep, *1900-1923 Dönemi: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e, Uzman Gözüyle Bankacılık*, 2000.
- Zaif, Figen, *Açık Öğretim Kitabı*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, Eskişehir, 2013.

DERGİ

- Afşar, Muharrem, Doğan, Emrah, “Türkiye’de Döngüsel Sermaye Tamponunun Kredi Büyümesi Üzerine Etkileri”, *Sakarya İktisat Dergisi*, Sayı 4, 2017.
- Akan, Burak, “Piyasa Riski Ölçümü”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 61, 2007.
- Aksel, Kaan, “Kredi Risk Yönetimi”, *Active Dergisi*, Sayı 18, 2001.
- Arabacı, Havva “Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Gelişimi”, *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Sayı 3, 2018.
- Arslan, İbrahim, “Basel Kriterleri Ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012.
- Aydın, Erol, “Aktif Pasif Yönetiminde Likidite Ve Faiz Oranı Riski”, *Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi*, Sayı 3, 1993.
- Aykut, Cenar, “Basel II Standartları”, TC Dışişleri Bakanlığı Yayınları, *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, Sayı 30, 2008.
- Bakan, Sumru, “Osmanlı’dan Günümüze Türk Bankacılık Kesimi”, *İktisat Dergisi*, Sayı 417, 2001.
- Bayraktar, Kaya, “Osmanlı Bankası’nın Kuruluşu”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Sayı 2, 2002.
- Binatlı, Yusuf Ziya, “Faiz Ve İslam Hukukunda Faiz”, *İTİA Dergisi*, 1966.
- Boyacıoğlu, Melek, “Operasyonel Risk Ve Yönetimi”, *Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılar Dergisi*, Sayı 43, 2002.
- Cicioğlu, Şükrü, Çil, Gökhan, “Türkiye’de Uygulanan Basel Kriterleri Ve Basel III Kriterlerinin Türk Finans Sistemine Etkileri”, *Poilitik Ekonomik Kuram Dergisi*, Cilt 3, 2018.

- Er, Bünyamin, Uysal, Mustafa, “Türkiye’deki Ticari Bankalar Ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Etkinlik Analizi: 2005-2010 Dönemi Değerlendirmesi”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Sayı 3-4, 2012.
- Gürel, Eymen, Bulgurcu Burcu Esra, Demir Neslihan, “Basel III Kriterleri”, *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırma Dergisi*, Sayı 3-4, 2012.
- Kahraman, Abdulkadir, “Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi Ve Beklentileri”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Sayı 15, 2000.
- Kaya, Mehmet, Torun, Ramazan, “Basel III Uzlaşısının Getirdikleri Ve Sürecin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri”, *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 13, 2018.
- Kaymakçı, Oğuz, Şahin, İlhan, “Küresel Bankacılık- Finans Sistemi Ve Türk Bankacılık-Finans Sistemine Etkileri”, *Niğde Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2014.
- Keyder, Nur, “Türkiye’de 2000-2001 Krizleri Ve İstikrar Programları”, *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, Sayı 183, 2001.
- Oktay, Sadiye, Temel, Halime, “Basel II Kriterleri Ekseninde Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetiminin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Saha Çalışması”, *Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 6, 2007.
- Okumuş, Abdullah, vd., “Banka Müşterilerinin İnternet Bankacılığına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 36, 2010.
- Sümer, Gökhan, “Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi Ve AB Bankacılık Sektörü İle Karşılaştırılması”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, 2016.
- Tuncer, Ebru, “Basel II Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Bir Lüks Mü?”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Sayı 48, 2006.
- Uysal, Ertuğrul Umut, “Operasyonel Risk Yönetiminde Senaryo Analizi”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 69, 2009.
- Yetiz, Filiz, “Bankacılığın Doğuşu Ve Türk Bankacılık Sistemi”, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2016.
- Yıldırım, Oğuz, “Türk Bankacılık Sisteminde Basel Kriterleri”, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Sayı 609, 2015.

ÇEŞİTLİ

- Akyüz, Seda, **Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi Kapsamında Basel III Kriterleri Ve Türk Bankacılık Sektörüne Muhtemel Etkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012.
- Altıntaş, A., **Basel IV Düzenleme Ve Taslakları, Kişisel Blog**, 14 Temmuz 2017.
- Arslan İ., **Basel Kriterleri Ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri**, <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/download/437/419>
- Atiker, Mustafa, **Basel I Ve Basel II**, Konya Ticaret Odası Etüd Araştırma Servisi, 2005.
- Avcıbaşı, F. T., **Basel II'nin Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Etkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2008.
- BDDK, **Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı**, Ankara, 2001.
- BDDK, **Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programı Tanıtım Rehberi**, Ankara, 2002.
- BDDK, **10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı** 2005.
- BDDK, **2018-2019 Faaliyet Raporu**.
- BDDK Araştırma Dairesi Ocak 2005.
- BDDK, Risk Yönetim Dairesi, **Sorularla Basel III**, Aralık, 2010.
- BDDK, **Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler**/Aralık, 2006.
- BDDK, **Basel II Hazırlıkları Hakkında**, Mart, 2007.
- BDDK, **Türk Bankacılık Sektörü Ana Göstergeleri**, Ekim, 2010.
- BDDK, **Piyasa Riski Ölçümlene Yöntemlerine İlişkin Analiz**, Nisan, 2010.

- Bilge, Gökhan, *Bankalar Açısından Risk Yönetiminin Önemi Ve Basel-II Sürecinin Risk Yönetimi Üzerindeki Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2011.
- Cangürel, O., Güngör, S., Sevinç, V. U. Kayci, İ. ve Atalay, S., *Sorularla Basel III*, Risk Yönetim Dairesi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2010.
- Caruana, J., Speech by Jaime Caruana, *General Manager of the BIS*, at the 3rd Santander International Banking Conference, Madrid, 15 September, 2010.
- Çokgör, Onur, *Risk Yönetimi Bilgilendirme Semineri*, 2016.
- Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, 2019.
- Değirmenci, Nihal, *Sermaye Yeterliliği Konusunda Basel Standartları Ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi*, TCMB Uzmanlık Tezi, www.tcmb.gov.tr 2003.
- Göde, Merve, *Basel III Kriterlerinin Katılım Bankacılığına Etkileri: Türkiye Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2016.
- Günceler, Bülent, *Risk Yönetimi Birimlerinde Çalışmayan Bankacılar İçin Temel Risk Yönetimi Bilgileri*, Türkiye Bankalar Birliği Eğitim Merkezi Semineri, İstanbul, 2009.
- IMF, *Basel II Uygulaması- Dünya Bankası Ve IMF'ye Etkileri*, 2005.
- İbicioğlu, Mustafa, *Türkiye'de Mali Araçlar Sektörünün Mali Sistem İçindeki Yeri Ve Finansal İşlemlerin Mali İstatistiklere Yansıtılması*, TCMB İstatistik Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, 2006.
- İmam, Müge, *Basel Düzenlemeleri Ve Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği Rasyosuna Etkisi Üzerine Bir Çalışma*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018.
- İmişiker, Serkan, *Basel II Ve Piyasalarımıza Olası Etkileri*, SPK Araştırma Dairesi Yeterlilik Etüdü, Ankara, 2005.
- Kanat, Mehmet Mete, *Basel II Düzenlemelerinin Getirdikleri Ve Bu Düzenlemelerin Bankacılık Sistemimize Etkileri*, Yetki Etüdü Raporu, BDDK, İstanbul, 2003.

- Karaaslan, E., *Basel Kriterleri Ve Basel III'ün Türk Bankacılık Sistemine muhtemel etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2015.
- Kocabıyık F., *Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.
- KPMG, *Basel IV Revisited. The fog begins to clear*, September 2015
- Mazıbaşı, Murat, *Operasyonel Riskte Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme*”, BBDK Araştırma Raporları, Sayı.1, 2005.
- Nomura, *Basel II and Banks: Key Aspects and Likely Market Impact*, Nomura Fixed Income Research, 20 September 2005.
- Özçelik, Osman, *Bankacılıkta Risk Analizi, Yönetimi Ve Riskten Korunma*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2006.
- Tanha, H., *Basel II Norms and Its Impact on Banks India*, <http://www.allresearchjournal.com/archives/2016/vol2issue10/PartB/2-10-3-772.pdf>, 2016
- Tansöker, Süleyman Ertan, *AB ve Basel Düzenlemeleri Çerçevesinde Türkiye Sermaye Piyasalarında Risk Yönetimi, Avrupa Birliğine Uyum Yeteneği*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008
- TBB, *Faiz Riski Yönetim Prensipleri*, Eylül, 1997.
- TBB, *Cumhuriyet Dönemi Bankalar Kanunları İle İlgili Yasal Düzenlemeler*, İstanbul, 1998.
- TBB, *Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler Ve Değerlendirilmesi*, 2000.
- TBB, *Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler Ve Değerlendirilmesi*, Ankara, 2004.
- TBB, *Basel I Ve Basel II Nedir?*, 2013.
- TBB, *Basel IV: Bankaları Bekleyen Zorluklar*, 2016.
- TBMM Araştırma Merkezi, *Türkiye’de Ve Dünyada Yatırım Bankacılığı*, Ankara, 2015.

- TCMB, **2010 Faaliyet Raporu**, 2010.
- TCMB, **2018 Faaliyet Raporu**, 2018.
- The Bank for International Settlements, September, 2010.
- The Basel Committee on Banking Supervision, October, 2010.
- TSPB, *Sermaye Piyasasında Gündem*, 2013.
- Yüksel, Ayhan, *Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri*, BDDK ARD Raporu, Ankara, 2005.

E-KAYNAK

- <https://ekonomihukuk.com/para-banka/ticari-bankalar-ve-kaydi-para-yaratma-sureci/> Erişim Tarihi 25.05.2018
- <https://www.bankalar.org/kurumsal-sermayeli-bankalar/> Erişim Tarihi 20.07.2018
- <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkında/Genel+Bakışhttps://www.finanskurs.com/finansal-riskler/emtia-riski-doviz-riski.html> Erişim Tarihi 15.08.2018
- http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/banka_listesi.asp Erişim Tarihi 22.09.2018
- www.kursunkalem.com Erişim Tarihi 20.06.2018
- www.aa.com.tr Erişim Tarihi 20.06.2018
- www.bddk.org.tr Erişim Tarihi 10.05.2019
- <https://www.finanskurs.com/finansal-riskler/emtia-riski-doviz-riski.html> Erişim Tarihi 13.09.2019
- http://www.opriskdergisi.com/oprisk-sayfa-11-operasyonel_risk_nedir.html Erişim Tarihi 22.09.2019
- <https://www.hmb.gov.tr/haberler/yeni-ekonomi-programi-yep-aciklandi> Erişim Tarihi 21.05.2019
- www.tcmbblog.org Erişim Tarihi 20.06.2019

